

ΠΑΝΔΩΡΑ.

1 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ, 1862.

ΤΟΜΟΣ ΙΓ΄.

ΦΥΛΛΑΔΙΟΝ 299.

ΠΡΟΣ ΤΗΝ
ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΣΤΙΧΩΝ
ΙΣΤΟΡΙΑΝ

(Τέλος. Ἴδε φυλλάδ. 298.)

Ἀριστοτέλης ὀμιλεῖ περὶ παρομοιώσεως (Ῥητορ. Γ'. 9, 9), ἐὰν ὅμοια τὰ ἔσχατα ἔχη ἐκάτερον τὸ κῶλον, π.χ.

᾿Ωθήθησαν αὐτὸν παιδίον τετοκέναι,
ἀλλ' αὐτοῦ αἴτιον γεγονέναι.
Ἐν πλείσταις δὲ φροντίσι
καὶ ἐν ἐλαχίσταις ἐλπίσι.
Τί ἂν ἔπαθες δεινόν,
εἰ ἄνδρ' εἶδες ἄργόν;

Ἀναξιμένης τοῦτο ἀναφέρει τῆς παρομοιώσεως τὸ πρῶτον παράδειγμα (Ῥητορικὴ πρὸς Ἀλέξανδρον κεφ. κή.).

Πλήθη μὲν ἐνδεδῶς
δυνάμει δὲ ἐντελῶς.

Τίμωνος τοῦ Φλιασίου ἀποσπασμάτια (ἔκδοσ. Μουλλαχίου fragmenta philos. gr.).

49. "Ὅττι θεοὺς κατέγραψ' οὐτ' εἰδέναι, οὔτε δὲ
νασθαί, ὅποιοι τινές εἰσι καὶ οἵτινες, ἀθρήσασθαι.

Ἀπολλωνίου τοῦ Ῥοδίου Ἀργοναυτικῶν

α', 202. Σὺν δὲ Παλαιμόνιος Λέρνου παῖς ᾿Ωλενίου,

- Λέρνου ἐπὶ κλησιν, γενεὴν γε μὲν Ἡφαίστιο
- 517. Ἡ θέμις ἐστὶ, τέως ἐπὶ τῆς γλώσσης χέοντα αἰθομέναις, ἕπνου δὲ διὰ κνέφας ἐμνῶντο.
 - β', 216. ... Φοίβου τ' ἄμφι, καὶ αὐτοῖς εἴνεκεν Ἡρη, τλίσσομαι, οἷς περιάλλα θεῶν μέμβλεσθε
κίοντες,
χραίσμετέ μοι, βύσσασθε δυσάμμορον ἀνέρα
λύμης,
μηδὲ μ' ἀκηδείησιν ἀφορηθῆτε λιπόντες
 - γ', 39. Ἔρκεα δ' εἰσελθούσαι ὑπ' αἰθούσῃ θαλάμοιο ἔσταν, ἔν' ἐντόνεσκε θεὰ λέχος Ἡφαίστιο.
 - δ', 308. κόλπον ἔσω πόντοιο πανέσχατον Ἴονίοιο.
 - 351. δὴ βάμιν ὄξετα κραδίην ἐλελίξαν ἀνία.
 - 486. Φύλα πελειῶν, ἡὲ μέγα πῶν λέοντες ἀγρότεροι κλονέουσιν ἐνὶ σταθμοῖσι θορόντες.
 - 516. Οἱ δ' ἄρ' ἐπ' Ἰλλυρικῶτο μελαμβασίας ποταμοῦ.

Ζηροβίου ἐπιτομὴ ἐκ τῶν Ταββαίου καὶ Διδύμου παροιμιῶν συντεθεισα κατὰ στοιχεῖον. (Ἐκδοσὶς Λεουτοχίου καὶ Σχινεῖδεβιτίου' Corpus paroemigraphorum graecorum).

- α', 74. Ἄλλα μὲν Λεύκων λέγει, ἄλλα δὲ Λεύκωνος ὄνος φέρεται.
- ε', 49. Μέτρῳ ὕδωρ πίνοντες, ἀμετρὶ δὲ μᾶζαν ἔδοντες.
- ς', 50. Ὡσπερ Χαλκιδικὴ τέτοκεν ἡμῖν ἡ γυνή.

Παροιμιαί: δημώδεις ἐκ τῆς Διογενιαίου συναγωγῆς. (Ἐκδοσις τῶν αὐτῶν)

- α, 45. Χύτραν ποικίλλεις, ὦν τίλλεις.
δ, 49. Ἐκ τοῦ γὰρ ἐσορᾶν γίνετ' ἀνθρώποις ἔρᾶν.
ε, 31. Ἴππος με φέρει, βασιλεὺς με τρέφει.
78. Κακὰ μὲν θρίπες, κακὰ δ' ἴπες.
ς, 62. Μικρὸν κακὸν, μεγ' ἀγαθόν.
ζ, 34. Ὅς αὐτὸν οὐκ ἔχει, Σάμον θέλει.
η, 43. Τὸ ἐν τῇ καρδίᾳ τοῦ νήφοντος, ἐπὶ τῆς γλώσσης τοῦ μεθύοντος.
50. Τάλλα φιλιώμεθα, τάλλα μὲν ἀγαπώμεθα.

Παροιμιαί συλλεγεῖσαι παρὰ τοῦ ἀγιωτάτου Πατριάρχου κυροῦ Γρηγορίου τοῦ Κυπρίου κατὰ ἀλφάβητον. (Ἐκδοσις τῶν αὐτῶν).

- α. 85. Ἐν μὲν τῷ φάει σκοτεινός, ἐν δὲ τῷ σκότει φωτεινός.

Βαβρίου μυθίαμβοι Διῶπειοι κατὰ στοιχεῖον

ς. Ἀλιεύς καὶ ἰχθύδιον.

Ἄλιεύς θαλάσσης πᾶσαν ἡὸνα ζῶων, λεπτῶ τε καλάμῳ τὸν γλυκὺν βίον ζῶων, μικρὸν ποτ' ἰχθὺν ὀρμητῆς ἀφ' ἰππιεῖς ἠγρευσεν ἐκ τῶν εἰς τάγηνον ὠραίων. ὁ δ' αὐτὸν ἰκέτευεν ἀσπαίρων.

ιη. Βορέας καὶ ἥλιος.

Ὁ δ' οὐ μεθῆκε μάλλον, ἀλλὰ ῥιγώσας καὶ πάντα κύκλω χερσὶ κράσπεδα σφίγγας καθῆστο, πέτρης νῶτον ἐσοχῆ κλίνας· ὁ δ' ἥλιος τὸ πρῶτον, ἠδὺς ἐκκύψας.

κγ. Βοηλάτης ταῦρον ἀπολέσας.

Ἐντεῦθεν ἡμᾶς τοῦτ' ἔοικε γινώσκειν· ἄβουλον εὐχὴν τοῖς θεοσι μὴ πέμπειν.

λα. Γαλαῖ καὶ μέγες.

Ὅτι στρατηγούς οὐκ ἔχοιεν ἐκδήλους, αἰεὶ δ' ἀτάκτως ὑπομένουσι κινδύνους.

λγ. Γεωργός καὶ ψᾶρες.

Γέρανοι συνήντων καὶ τὸ συμβᾶν ἠρώτων. καὶ τις κολοιδῶν εἶπε· «φεύγετ' ἀνθρώπων γένος πονηρὸν, ἄλλα μὲν πρὸς ἀλλήλους λαλεῖν μαθόντων, ἄλλα δ' ἔργα ποιοῦντων». δεινὸν τὸ φύλον τῶν δόλω τι πραττόντων.

μγ. Ἐλαγός καὶ κυνηγέται.

Οἱ γὰρ πόδες μ' ἔσωζον, οἷς ἐπηδούμην· τὰ κέρατα δὲ προὐδωκεν, οἷς ἐγαυρούμην.

ζα. Κυνηγός καὶ ἀλιεύς.

Ἦει κυνηγός ἐξ ὄρους κυνηγήσας· ἦει δὲ γριπεύς, κόρτον ἰχθύων πλήσας.

πβ. Ἀέων καὶ ἀλώπηξ.

Κοιμημένου λέοντος ἀγρίης χαίτης διέδραμεν μῦς· ὁ δὲ λέων ἐθυμώθη. Φρίξας δὲ χαίτην ἔκθορε φωλάδος κοίτης. Κερδῶ δ' ἐπιγλεύαζεν, ὡς ἐκινῆθη.

πθ. Λύκος καὶ ἀγρίον.

Σὺ μ', οὐ τι πέρυσι, μικρὸς ὢν, ἐβλάσφημεις; ἐγὼ οὐ περυσινός, ὅς γ' ἐπ' ἔτος ἐγεννήθην. οὐκοῦν σὺ τὴν ἄρουραν, ἣν ἔχω, κείρεις. οὐπω τι χλωρὸν ἔφαγον, οὐδ' ἐβόσκηθην.

ρκ. Βάτραχος ἰατρός.

Ἰατρός εἶναι φαρμάκων ἐπιστήμων, οἷων τάχ' οὐδεὶς οἶδεν, οὐδ' ὁ παιήων.

ρκβ. Ὄρος καὶ Λύκος.

τί γὰρ ἄρτι χλωλούς ἠρξάμην ἰατρεύειν, μαθὼν ἀπ' ἀρχῆς οὐδὲν, ἢ μαγειρεύειν;

Σεκούδου τοῦ Ἀθηναίου σοφοῦ γινώμκι. (Ἐκδος. Μουλλαχίου).

α. Τί ἐστι κόσμος;

Θεωρητὸν κατασκευάσμα, ἀσύνοπτον ὕψωμα, αὐτογέννητον θεώρημα, πολυχάρακτον μόρφωμα, αἰώνιον διακράτημα.

δ. Τί ἐστὶν ἡμέρα;

Δωδεκάωρος διαδρομή, ἀρχὴ καθημερινή, ὑπόμνησις βιωτικῆ, αἰώνιον ἀριθμημα, φυσικὸν ἐσόπτρισμα, ἀερίζουσα μέριμνα.

ις. Τί ἐστι γεωργός;

Καρπῶν ὑπηρετής, ὕμνων διακτητής, ἐρημίας συνήθης, ὕλης ἀνταγωνιστής, τροφῆς ὑπουργός, πεδίων ἀριστευτής, γῆς ἰατρός, δένδρων φυτουργός, ὀρνέων παιδαγωγός.

Ὅλα ταῦτα ἀναμφιβόλως ἀποδεικνύουσι τὴν ὑπαρξίν τῶν ὁμοιοκαταληκτούντων στίχων παρὰ τοῖς παλαιοῖς Ἕλλησι, καὶ ἀντὶ τῆς φλυαρίας, ὅτι οἱ ὁμοιοκαταληκτοῦντες στίχοι τῶν νῦν Ἕλλήνων εἶναι ζένα τοῦ μεσαιῶνος γεννήματα, δικαίως διυχυρίζομεθα ὅτι ἡ Ἑλλάς δύναται νὰ θεωρηθῆ ὡς ἡ μήτηρ καὶ πατρίς τούτων τῶν κατὰ παράδοσιν ἐκ γενεᾶς εἰς γενεάν φυλασσομένων.

Ταύτας τὰς ἀπὸ τοῦ Ὀμήρου μέχρι τοῦ Σεκούδου ἀποδειχθείσας ὁμοιοκαταλήξεις πρέπει νὰ δεχθῶσι καὶ ἐκεῖνοι, οἵτινες τὴν οὕτω καλουμένην ἔρασμασιν ἀγαπῶσι προφορὰν. Κατὰ τὴν γνησίαν ὁμοίαν τῶν νῦν Ἕλλήνων ἐκφώνησιν εὐρίσκονται ἑκα-

τοντάκις πλείονες ὁμοιοκαταληκτοῦντες στίχοι παρὰ τοῖς ἀρχαίοις.

Ἄλλ' οἱ ἔρασμασιν λέγουσιν ὅτι ἐν τῇ τῶν σημειῶν Ἑλλήνων προφορᾷ αἱ φωναὶ τοῦ ἰβλάπτουσι τὴν εὐφωνίαν, ὅθεν πιθανὸν γίγνεται, ὅτι οἱ παλαιοὶ Ἕλληνες ἄλλως πως προῦφερον τὰ στοιχεῖα. π. χ. ὁ 1049 στίχος τοῦ Αἰσχύλου Ἀγαμέμνονος.

πειθοί' ἀν εἰ πειθοί' ἀπειθοίης δ' ἴσως

Ἐννέα ἔχει φωνὰς τοῦ ἰ κατὰ τὴν τῶν νῦν Ἑλλήνων προφορὰν. Εἶναι ὅμως ἀδύνατον—λέγουσιν—, ὅτι τόσον περὶ φημος ποιητῆς θὰ ἔκαμε τοιοῦτον κακὸφωνον στίχον· ἐπομένως τὸ η, εἰ, οἰ, δὲν ἐδύνατο νὰ ἐκφωνηθῶσιν ὡς τὸ ἰ.

Ἄς ἐξετάσωμεν λοιπὸν τοῦτο τὸ ζήτημα.

Δ'.

Εὐφορία.

Ἐν τῷ Προμηθεῖ τοῦ αὐτοῦ Αἰσχύλου ἀναγινώσκουμεν τοῦτον τὸν στίχον (103)

πῆμ' οὐδὲν ἤξει· τὴν πεπωμένην δὲ χρῆ,

ὁ ὁποῖος κατὰ τὴν ἔρασμασιν προφορὰν

πέμ' οὐδὲν χέξει· τὴν περωμένην δὲ κρη

δέκα περιέχει φωνὰς τοῦ ε. Ἄρα εἶναι ἀδύνατον, ὅτι ὁ Αἰσχύλος ἐπλασε τοῦτον τὸν στίχον! Ἐπομένως τὸ η δὲν ἐδύνατο νὰ ἔχη τὴν φωνὴν τοῦ ε.

Ἄς περισκεπτώμεθα καὶ ἐν τῇ Ὀδυσσεΐᾳ. Κατὰ τὴν ἔρασμασιν προφορὰν τὸ

λ, 560. Ἐκπάγλως ἤχθηρε· τείν δ' ἐπὶ μοῖραν ἔθηκεν (ἐκπάγλως ἐκχθερέ· τείν δ' ἐπὶ μοῖραν ἔθηκεν)

ἐννέα ἔχει φωνὰς τοῦ ε,

λ, 604. τὸν δὲ μετ' εἰσενόησα βίην Ἡρακλεΐην (τὸν δὲ μετ' εἰσενόησα βίην Ἡρακλεΐην)

δέκα ἔχει φωνὰς τοῦ ε,

λ, 622. δευμήμην, ὁ δὲ μοι χαλεποὺς ἐπετέλλετ' ἀέθλους (δευμήμην, ὁ δὲ μοι χαλεποὺς ἐπετέλλετ' ἀέθλους).

ὁμοίως δέκα φωνὰς ἔχει τοῦ ε,

μ, 34. εἰσέτε καὶ προσέλεκτο καὶ ἐξερέεινεν ἑκάστα (χεῖσέτε καὶ προσέλεκτο καὶ ἐξερέεινεν ἑκάστα)

ἔνδεκα ἔχει φωνὰς τοῦ ε,

μ, 90. εἰ δὲ τε οἱ δεῖραι περιμήκεες· ἐν δὲ ἐκάστη (χεῖ δὲ τε οἱ δεῖραι περιμήκεες· ἐν δὲ χεκάστη)

δώδεκα ἔχει φωνὰς τοῦ ε.

Ἐπομένως κατὰ τὸ ἴδιον τῶν ἔρασμασιν ἐπιχειρήματα κανεῖς τούτων τῶν στίχων δὲν δύναται νὰ προέλθῃ ἀπὸ καλοῦ τινος ποιητοῦ, ἢ δὲν εἶναι δυνατὸν, ὅτι τὸ η εἶχε τὴν φωνὴν τοῦ ε.

Τοιαῦτα οὖν ἐπιχειρήματα περὶ τῆς εὐφωνίας, θεμελιωθέντα ἐπὶ ἀτομικῶν θεωριῶν καὶ παραμερίσαντα τόσον τὸν ἔξω κόσμον, ὅσον τὰ τῆς ἱστορίας

τεκμήρια, δὲν ἀποδεικνύουσι τίποτε, ἢ δίστομα παρέχουσιν ὅπλα.

Οὕτω καταδικάζει ἑαυτὴν ἡ ἔρασμασιν προφορὰ. Καὶ οὐδὲν θαυμαστόν· διότι τὸν ἔρασμασιν ἐξηπάτησεν εἰς τῶν γνωρίμων του, καθὼς ὁ Vossius τὸ μαρτυρεῖ. Δηλαδή Ἑβραϊκὸς τις μὴ ἀγνοῶν ὅτι ὁ ἔρασμασιν εἶναι πολὺ μὲν ἐλαφρόπιστος, ὑπερβολικῶς δὲ καινὸσπουδος διηγήθη αὐτῷ (ὅπερ αὐτὸς ὁ ἴδιος ἐφ' εὔρεν), ὅτι σοφοὶ Ἕλληνες ἀφικόμενοι εἰς τὰ Παρίσια ἀλλέως προφέρουσι τὰ Ἑλληνικὰ ἢ οἱ ἐν τῇ Δύσει, ἐκφωνοῦντες τὸ β, η, αι, οι ὡς μέτα, ἔτα, αἶ, οἶ, κ.τ.λ. Ὁ δὲ ἔρασμασιν ἀκούσας ταῦτα εὐθύς συνέγραψε διάλογον περὶ τῆς ὀρθῆς προφορᾶς, ἵνα νομισθῆ αὐτὸς ὁ ἐφευρετῆς ταύτης τῆς (τῷ ὄντι γελοιώδους) προφορᾶς. Ἄλλ' ὕστερον μαθὼν τὴν ἀπάτην, οὐδέποτε μετεχειρίσθη αὐτήν.

Πέστησι.

I. ΤΕΛΦΥΣ.

ΑΙ ΠΑΡΑΔΟΥΝΑΒΙΟΙ ΗΓΕΜΟΝΙΑΙ.

(Συνέχ. καὶ τέλος. Ἴδε φυλ. 298.)

—ooo—

Ε'.

Ἐάν ἡ θεία πρόνοια εἶχε πλάσει ἐν ταῖς παραδουναβίοις Ἡγεμονίαις μυθιστοριογράφον ὡς τὸν Walter Scott ἢ τὸν Fenimore Cooper, ὁποῖας πλουσίας περιγραφὰς δὲν ἤθελε παράσχει εἰς τὴν φαντασίαν του ἡ ποικίλη αὕτη χώρα! Κεῖμένη μεταξὺ τῆς ἐν τῇ Ἀνατολῇ βαρβαρότης καὶ τοῦ ἐν τῇ Δύσει πολιτισμοῦ εὐρίσκει ὡς πρὸς τὴν γεωγραφικὴν θέσιν καὶ τὰ ἦθη παράδοξόν τι ὕπερ ματαίως ἤθελεν ἀναζητήσει τις πανταχοῦ τῆς Εὐρώπης.

Ἡ φύσις πολλὰ διεπράξατο ὑπὲρ τοῦ ἀνθρώπου ἐν ταῖς Ἡγεμονίαις. Πρὸς τί λοιπὸν ὁ ἀνθρώπος τόσον ὀλίγα ὑπὲρ τῆς φύσεως ἢ μάλλον ὑπὲρ ἑαυτοῦ; Πρὸς τί ἀπαντᾶται παρὰ τὰς ἀφθόνας ἀρώσεις ἐν Μολδαυίᾳ ἢ ἔρημος; Καὶ ὅμως ἡ ποικιλία τῆς ἐν ἐκείναις ταῖς λίαν ἐκτεταμέναις πεδιάσι ἄγρας ἐστὶ μεγίστη· λαγωοὶ πέρδικες, ἔρτυγες, σκολόπακες, ἄγριοι ἀλεκτρούνας κτλ. κτλ. . . . Ζῶσιν ἐν αὐταῖς, καὶ πληθύνονται τοσοῦτον μάλλον, καθ' ὅσον οἱ Μολδοβλάχοι, ὀλίγον ἐπιτηδευόμενοι τὴν ἐν πεδιάσι θήραν, ἐπιφυλάττουσι τὰς μολυβδίνους βολὰς κατὰ τῶν ἄρκτων καὶ τῶν ληστῶν. Πολλάκις δὲ μυριάδες ὠτίδων ἵπτανται ταυτοχρόνως πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν τοῦ ἐκπλήκτου θηρευτοῦ, ὅπερ ἀναμιμνήσκει τὰς ἐν Ἀμερικῇ πολυαρίθμους ἀγέλας; βουβάλων, καὶ τὰς πολυαρίθμους ομάδας δορκάδων τῶν ἐν Ἀφρικῇ ἐρήμων.

Τὰ ζῶα ἐν τῇ ἐρήμῳ ὑπείκοντα εἰς νόμον, ὅστις ἐστὶ τὸ μόνον ἐνστικτὸν τῆς συντηρήσεως, πορεύονται κατὰ στρατιάς, ὥστε καὶ τὰ μικρότατα ἕντομα, ὡς π. χ. εἰδός τι μυρμηκῶν καθίστανται τοῖς προσπελάζουσι τοσοῦτον ἐπίφοβα, ὅσον καὶ τὰ μέγιστα τῶν τετραπόδων.

Πολλάκις ἐν Μολδοβλαχίᾳ καθορᾷ τις τὸν οὐρανὸν αἴφνης καὶ παραδόξως πῶς σκοτιζόμενον. Μέλαν, σκιερὸν νέφος διέρχεται ὑπὸ εὐδιότατον οὐρανὸν μετὰ παραδόξου καὶ καταπληκτικοῦ θορύβου, συγκείμενον ἐξ ἀκρίδων, αἵτινες κατὰ τὴν ἱεράν Γραφὴν ἀπετέλουν τὴν κατὰ τῆς Αἰγύπτου ἐβδόμην πληγὴν. Πάραυτα δὲ πόλεις καὶ κωμοπόλεις τίθενται εἰς κίνησιν, κρίζουσιν, ἀνάπτουσι πυρὰ, πυροβολοῦσι, καὶ οὕτως ἐπιτυγχάνουσιν ἐνίοτε ὠθοῦσαι τὸ νέφος μέχρι τῆς ἐρήμου, ἔνθα καταπίπτει σχηματίζον ἐπὶ τῆς γῆς ἕνα καὶ ἡμισυ πόδα ἀκρίδων ἄλλ' ὀπόθεν καὶ ἂν διέλθῃ οὔτε χλίην οὔτε δένδρα καταλείπει. Ἐὰν τότε τὰ ἕντομα ταῦτα καταθέσῃ τὰ ὡὰ ἐν τῇ ἐρήμῳ, οἱ νεοσσοὶ ταχέως ἐκκολάπτουσι, καὶ εἰ καὶ στεροῦνται πετρῶν, οὐδὲν ὅμως κωλύει τὴν πορείαν αὐτῶν. Αἱ ἀκρίδες παρακολουθοῦνται ὑπὸ ἐρυθρῶν κοσσύφων, ὡς αἱ ἀγέλαι τῶν βουβάλων ὑπὸ λεόντων, αἵτινες ἐν τῷ μέσῳ τῶν βομβούντων νεφῶν παραδίδονται εἰς ἀνηκούστους ἐξελιγμούς καὶ παράφορον σφαγὴν.

Ἡ ἐπιπονώτερα δὲ ἄγρια, ἢ τῶν ἄρκτων ἀγαπάται πολὺ καὶ μάλιστα παρὰ τοῖς Μολδοβλάχοις. Ὁ κύριος Billecoq βεβαιῶν ὅτι ἀπήνησε κατὰ τὰ Καρπάθια ὄρη οὐκ ὀλίγους ὄροφύλακας, ὧν ἕκαστος ἠδύνατο νὰ ἐγκυχᾷται ὅτι κατέλειπεν εἰς τὰς ἄρκτους πλέον τῶν ἐξήκοντα λιτρῶν τῆς σαρκὸς αὐτοῦ, καὶ ἐπομένως ἀπαλλαγεῖς τοῦ βάρους τούτου, ἠσθάνετο ἐκυτὸν ἑλαφρότερον, εὐδιαθετώτερον καὶ μᾶλλον ἐπιθυμοῦντα τὴν εἰς τὴν θήραν ἐπάνοδον.

Αἱ ἄρκτοι θηρεύονται μόνον εἰς τὰ ὄρη. Ἄλλως τε ὁ κύριος Vaillant, ἰδρυτῆς τῆς ἐν Βουκουρεστίῳ γαλλικῆς σχολῆς, εἶπεν ὅτι ἡ ὠραιότης τῆς Ρουμουνίας εὐρίσκειται εἰς τὰ ὄρη, καὶ ὅστις ἴδῃ μόνον πεδιάδας δὲν δύναται νὰ εἶπῃ «Εἶδον τὴν Ρουμουνίαν.» Ἐὰν ἠδυνάμεθα νὰ παρακολουθήσωμεν τὸν κύριον Vaillant εἰς τὰς κατὰ τὰ ὄρη Butcejii περιοδίας του ἠθέλωμεν φαντασθῆ ὅποιας μεγαλοπρεπεῖας ἐπέσφρευσε ἢ φύσιν ἐπὶ τῶν γραφικωτάτων τούτων ὄρεων, τὰ ὅποια ἡ γεωγραφία τοῦ Βάλθη λέγει ἀνεξερῆνητα.

Αἱ περιοδίαί γίνονται συνήθως ἐφ' ἀμάξης ἢ καροῦτζας, ἧτις εὐρύχωρος οὔσα εἶναι στερεῶς κατασκευασμένη, ἵνα ἀντίσταται εἰς τὰς τυχρὸν συμβαίνουσας συμφορὰς ἕνεκα τῶν μόλις κεχαραγμένων καὶ μὴ λιθοστρώτων ὁδῶν. Ὀκτώ ἢ δέκα ἵπποι ζευγόμενοι ὀδηγοῦνται ὑπὸ δύο ἀμαξήλατῶν, οἵτινες ἐπ'

αὐτῶν τῶν ἵππων ἱππεύουσιν, εὐστροφοὶ ὄντες κατὰ τε τὴν πτέρναν, τὴν μάστιγα καὶ τὴν φωνήν.

Τὸ ἔνδον τῆς ἀμάξης ταύτης κοσμοῦσι στρώματα κεκαλυμμένα ὑπὸ Περσικοῦ τάπητος καὶ ἀποτελοῦντα μετὰ τῶν παρ' αὐτὰ προσκεφαλαίων, ἄνετον ἀνάκλιτρον. Ἐν αὐτῇ ὑπάρχουσι τσιθούκια, καπνός, καφὲς καὶ πολυειδεῖς ζωοτροφίαι, ἔθην εὐάρεστοι εἶσιν αἱ τοιαῦται περιοδίαί, εἴτε νυκτεριναί, εἴτε ἡμερήσιοι, ὑπὸ φαινὸν οὐρανὸν καὶ καθαρὸν αἆρα.

Ὅταν ὁ περιηγητὴς παρατηρήσῃ εἰς τὸ ἄκρον τῆς ὁδοῦ συστάδα δένδρων, ἅτινα διὰ τῆς σκιάς των καλύπτουσι δροσερὰν κρήνην, ἵσταται αὐτόθι, ἀνάπτει ξηρούς τινες κλώνας καὶ κατασκευάζει μόνος τὸν ἐν Ἀνατολῇ πολυθρόλλητον καφέ. Πολλάκις δὲ ἡ καροῦτζα διέρχεται πόλιν ἢ κωμόπολιν ἐν καιρῷ νυκτός ἢ τὴν πρωῖαν περὶ τὴν ἀνατολὴν τοῦ ἡλίου, ὅτε θυρίδες οἰκιῶν τῆδε κἀκείσε ἀνοίγονται. Καὶ ποῦ μὲν ἵσταται βογιάρος, κρατῶν τὸ τσιθούκιον διὰ τῆς μιᾶς χειρὸς καὶ τὸν καφέ διὰ τῆς ἑτέρας, ποῦ δὲ νεάνιδες προσφέρουσι γλυκόν, τὸ ὅποῖον μετὰ τοῦ τσιθουκίου καὶ τοῦ καφέ κατέχει τὴν πρωτίστην θέσιν μετὰ τῶν ἕξων τῆς Ἀνατολῆς καὶ προσφέρεται ἐκάστοτε μεθ' ὕδατος.

Αἱ ἱστορίαι τῶν ληστῶν ἐν Μολδοβλαχίᾳ περιέχουσι συνήθως περιηγήσεις ἢ δὲ ληστεία ἐστὶν ἄμεσος συνέπεια τῶν κακῶν ἀρχῶν καὶ τῆς μεγάλης ταλαιπωρίας, εἰς ἣν ὑποβάλλονται αἱ ἐργατικά τάξεις. Οἱ λησταὶ διωργανίζονται κατὰ συμμορίας, κατέφρευον εἰς τὰ ὄρη καὶ ἐφορολόγουν τοὺς βογιάρους. Τινὲς μάλιστα τούτων ἀπέκτησαν εὐκλειαν τινὰ, οἷον ὁ Bujos, ὁ Basile, ὁ Kirjali καὶ ὁ Jiau, πολλοὶ δὲ ἐνωθέντες τὸ 1824 μετὰ τῶν ἐκείσε ἐταιριῶν ἀνδρείως ὑπὲρ τῶν Ἑλλήνων ἐπολέμησαν.

Ἡ ληστεία πολὺ ἠλαττώθη ἐν Μολδοβλαχίᾳ. Εἰς τῶν ἀφωσιωμένων τῆ πατρίδι πολιτῶν, οἵτινες κατετρόπωσαν τοὺς δυσσεβεῖς τούτους, ἐστὶν ὁ λοχαγὸς Maghiero, μέλος τῆς κατὰ τὸ ἔτος 1848 προσωρινῆς ἐν Βουκουρεστίῳ κυβερνήσεως. Ὁ ἀνδρεῖος οὗτος στρατιωτικὸς, ἐπίσης ἐπίφοβος εἰς τοὺς ληστὰς καὶ εἰς τὰς ἄρκτους τῶν Καρπαθίων, προσήνεγκε τῇ πατρίδι ὑπηρεσίας, δι' ὧν ἀπέκτησε μεγίστην δημοτικότητα.

Μετὰ τοὺς ληστὰς τὰ γραφικώτατα ἀντικείμενα καὶ τὰ μᾶλλον ἐνδιαφέροντα εἰσὶν ἴσως οἱ βουκόλοι καὶ αἰπόλοι, ἐν οἷς ἀνευρίσκει τις τὴν ἀπλοϊκότητα ἐκείνην τῶν ἡθῶν καὶ τὴν ὁμορον τῆ ποιήσεως εἰλικρινεῖαν, ἧτις καταγοητεύει τοὺς ἀναγινώσκοντας τὰ ἑλληνικὰ καὶ λατινικὰ ποιήματα.

Οἱ ἐν Τρανσυλβανίᾳ βουκόλοι ἔχουσι πολὺ διάφορον χαρακτήρα. Οἱ mokani (1) παχέα ὑποδήματα

(1) Σημαίνει τὸν βουκόλον.

ὑποδημένοι, καὶ δορὰς ζῶων περιβεβλημένοι ὀδηγοῦσιν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐπιπποὶ ἀντριμήτους ἀγέλας, καὶ οὕτως ἀφικνοῦνται διὰ τῶν ἐρήμων μέχρι τοῦ μυχοῦ τῆς Ἀσίας. Ἡ τῶν ὑφασμάτων χρῆσις τυγχάνει ἄγνωστος αὐτοῖς. Ἀφωσιωμένοι παιδιόθεν εἰς τὴν διαφύλαξιν τῶν ποιμνίων, πολλοὶ τούτων ἀγνοοῦσι τὰ τῶν οἰκημάτων πλεονεκτήματα, καὶ κοιμῶνται ἐπὶ τῆς γῆς καὶ ὑπὸ τὸν οὐρανόν, ὡς ὑπὸ σκηνῆν. Ἀδύνατον νὰ φαντασθῆ τις στοιχειωδεστέραν ζωὴν τῆς τῶν ἀνδρείων Τρανσυλβανῶν βουκόλων. Οἱ δὲ δεσπότης τῶν ποιμνίων παρακολουθοῦντες ἔφιπποι ἐπαγρυπνοῦσι τὰ τε ζῶα καὶ τοὺς ποιμένας.

Ἐν τῷ ὄρογραφικῷ μέρει τοῦ περὶ Ρουμουνίας σοφοῦ συγγράμματος, ὁ κύριος Vaillant διέγραψε χαρακτηριστικὰς τινὰς ὁρέων. « Ἦτο, λέγει, ἡμέρα Κυριακῆ, » ὅτε εἰσερχόμεθα εἰς τὴν Πισσάδαν ἐμπροσθεν » στρατοῦ νεανίδων, αἵτινες ἔχουσαι ἐπὶ τῆς κεφαλῆς » λῆς στάμνας πλήρεις ἰδαίων βατίων παρηκολούθουν ταχέως ἡμᾶς, καὶ τοὶ πεζοὺς ὄντας, ἄδουσαι » φαιδρῶς ἐρεῖνὰ ἄσματα. Ἡ Ἀννίκα ἐστὶ νεαρὰ καὶ » φυσίγναθος ἡ Μαριόρα ἔχει ὠραίους ὀφθαλμούς » καὶ ἀνάστημα, ἀλλ' ἡ χροιά τοῦ προσώπου κλίνει » πρὸς τὸ ὠχρόν ἢ Σάφρα ἀπ' ἐναντίας ἤθελεν εἶναι » ὄντως ὠραία, ἐὰν ὁ πυρετὸς δὲν ἐγκατέλειπεν » αὐτῇ τὴν συνήθη ὠχρότητα ἢ μόνη ἡ Μαριόρα γυμνοῦς ἔχει τοὺς πόδας, ἀλλὰ παχεῖς καὶ ἐρυθροὺς, » ὡς αὐτὰ τὰ βατία. Ἄπασαι εἰσὶν ἐνδεδυμέναι τὰ » ἐορτάσιμα ἐνδύματα, τούτεστι λευκὸν χιτῶνα κεντητὸν κατὰ τὰς ῥαφάς, καὶ μικρὰν ἐσθῆτα χρυσοκέντητον, ἔχουσαι τὰς κνήμας γυμνάς, ἀλλὰ » κατὰ τοὺς πόδας πέδιλα ἐξ ἐρυθρᾶς αἰγοθύρης » (maroquin) καὶ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς ἄνη. »

Ἰδοὺ καὶ τελετὴ ἀρραβῶνων ἐν Μολδαυίᾳ ἐπιπαρδοζωτέρα. Οἱ συνεταῖροι τοῦ νέου, μουσικῆς προπορευομένης, παρουσιάζονται πρὸς τοὺς γονεῖς τῆς νέας καὶ πανδημῶς λαλοῦντες διηγοῦνται αὐτοῖς ὅτι ὁ δεῖνα συνεταῖρος συνήτησε κατὰ τὴν θήραν « σεμνὸν καὶ σῶφρον ζῶον », ἀλλ' ὅτι τὸ ζῶον διέφυγε, οἱ δὲ συνεταῖροι τοῦ θηρευτοῦ ἀναζητοῦσι τὰ ἔγνη αὐτοῦ καὶ μάλιστα παρὰ τοῖς οἰκοδεσπόταις.

Οὗτοι, σοβαρῶς ἐπὶ ἀνακλιντροῦ καθήμενοι, λέγουσιν ὅτι ἀγνοοῦσι ποῦ εὐρίσκειται τὸ ζῶον καὶ παρουσιάζοντες τὴν γραῖαν μητέρα ἐρωτῶσι. « Μὴ πως ἐστὶν αὕτη; » « Ἡ αὕτη; » δεικνύοντες βρακένδυτον θεραπαινίδα. Οἱ συνεταῖροι ἀνακρίζουσι. « Τὸ ζῶον, » τὸ ὅποῖον ἀναζητοῦμεν ἔχει μαλλία χρυσαῖα, ὀφθαλμούς ἰέρακας, ὀδόντας μαργαρίτας καὶ χεῖλην ἐρυθρόλευκα, ἀνάστημα λεζίνης, λάρυγγα καλὰ μου καὶ λαίμῳ κύκνου ». Μετὰ τὴν περιγραφὴν ταύτην δὲν διστάζουσι πλέον οἱ γονεῖς, ἢ δὲ νεάνις ἐξέρχεται τοῦ γεινιάζοντος δωματίου, καὶ πάραυτα ἀνταλλάσσονται οἱ δακτύλιοι τῶν μνηστήρων. Ὁ γά-

μος τελεῖται ἐν ὠρισμένῃ ἡμέρᾳ καὶ οἰκίᾳ, ἔνθα ἔρχονται οἱ ἀπεσταλμένοι τοῦ μνηστήρος, οὓς παρευθὺς οἱ περὶ τοὺς γονεῖς τῆς νέας φαίνονται ὅτι συλλαμβάνουσι καὶ ἀπάγουσι δεσμίους πρὸς τοὺς γονεῖς, οἵτινες ἐρευνῶσι τὸ αἴτιον τῆς ἀφίξεως αὐτῶν. Οἱ αἰχμάλωτοι λέγουσιν ὅτι ἔρχονται πρὸς πόλεμον παρακολουθούμενοι ὑπὸ στρατοῦ. Πάραυτα δὲ ἐκάτερα τὰ μέρη συνδιαλλάττονται καὶ ἅπαντες ἀθρόοι ἔρχονται πρὸ τοῦ μνηστήρος, ὅστις ἐμφανίζεται ἐπὶ ἵππου ἐθωμανικῆν σκευὴν περιβεβλημένου, καθ' ἣν στιγμὴν ἀκούονται τῆδε κἀκείσε αἱ φωναὶ νίκη! νίκη!

Εἶτα ἡ τελετὴ τοῦ γάμου τελεῖται ἐν τῷ ναῷ. Στέφανα ἐκ λευκοσιδήρου ἄνθεσι κεκοσμημένα τίθενται ἐπὶ τῆς κεφαλῆς ἐκάστου τῶν συζύγων, ὡς σύμβολα τῆς πατρικῆς καὶ μητρικῆς ἀρχῆς. Ἐπὶ δὲ τοῦ τάπητος ἔνθα ἵστανται οἱ μνηστῆρες εἰσὶν ἐβρόμμένα λεπτὰ τινὰ, ἵνα μάθωσιν οὗτοι ὅτι ὀφείλουσι νὰ προτιμήσωσι τὴν οἰκιακὴν εὐδαιμονίαν τοῦ πλοῦτου. Τέλος μετὰ λαμπάδων, περιέρχονται τρεῖς ἐντὸς τοῦ ναοῦ, καθ' ἣν στιγμὴν κάρυα καὶ λεπτοκάρυα, ἐν εἶδει τραγημάτων πίπτουσι ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τῶν παρευρισκομένων.

Γ'.

Οἱ Μολδοβλάχοι πρεσβεύουσιν, ὡς εἶπομεν, τὴν ὀρθόδοξον ἀνατολικὴν θρησκείαν. Ἀκολουθοῦντες δὲ τὰ δόγματα τῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδου, καὶ μεταλαμβάνοντες κατὰ ἅγιον Βασίλειον καὶ Ἰωάννην τὸν Χρυσόστομον, διαφέρουσιν οὐχ ἥττον κατὰ πολλὰ τῆς καθολικῆς, ἀποστολικῆς καὶ ῥωμαϊκῆς ἐκκλησίας.

Ὁ κλῆρος ἀποτελεῖ ἐπίσημον μέρος τοῦ μολδοβλαχικοῦ πληθυσμοῦ, ἕνεκα τοῦ μεγάλου ἀριθμοῦ τῶν ἐν ταῖς Ἡγεμονίαις μοναστηρίων, ὧν τὰ πλεῖστα εἰσὶ καθιερωμένα (inquinata) εἰς τὰς ἰσχυρὰς κοινότητας τοῦ ἁγίου Ὄρους, τοῦ Σινᾶ, τῆς Ἱερουσαλῆμ, τῆς Ἀλεξανδρείας, τῆς Ἀντιοχείας, τῆς Ἡπείρου καὶ Ἀλβανίας, τῆς Θεσσαλίας τῆς Θεσσαλονίκης καὶ τῆς Παιωνιανῆς. Τὰ κτήματα τῶν μοναστηρίων τούτων εἰς οὐδένα ὑπόκεινται δημόσιον φόρον, ἀλλ' ἕνεκα τῆς καθιερώσεως μάλιστα αὐτῶν χορηγοῦσιν ἐτήσιον εἰσόδημα εἰς ἃς ὑπόκεινται κοινότητος διοικεῖται δὲ ἕκαστον ὑπὸ ἡγουμένου ἔχοντος βαθμὸν ἀρχιμανδρίτου.

Οἱ μοναχοὶ τῆς ἑλληνικῆς ἐκκλησίας εἰσὶν οἱ τὰ μάλιστα πάντων νηστεύοντες. Τὰ λεγόμενα κατὰ τῶν ἐν τῷ ἁγίῳ Ὄρει ὑπερβαίνουσι πᾶσαν ἀλήθειαν. ὄντες οὗτοι δέκα περίπου χιλιάδες εἰσὶν ἐπίσης ἀνδρεῖοι καὶ ἐνεργητικοί, καὶ ἐν τῷ περὶ ἀνεξαρτησίας ἀγωνισμῶν παρέσχον ταῖς ἐταιρίαις ἰσχυροὺς στρατιώτας. Ὁ μολδοβλαχικὸς λαὸς ἀκολουθῶν ὡς πρὸς τὴν νηστείαν, τὸ παράδειγμα τοῦ κλήρου του νηστεύει ἕκαστὸν δέκα ἡμέρας κατ' ἔτος, μὴ συμπεριλαμβανομένης τῆς καθ'

ἐκάστην τετάρτην καὶ παρασκευὴν νηστίας, καὶ φυλάττει 150 περίπου ἀργίας ἡμέρας.

Ὁ ταλκίπωρος ἐφημέριος τῶν χωρίων οὐδόλως διακρίνεται τῶν ἐνοριτῶν. Κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ἐνδεδυμένος, καλλιεργεῖ, ὡς οὗτοι, τὸν ἀγρόν του καὶ ὑφίσταται τοὺς αὐτοὺς φόρους. Ἡ παιδεία αὐτοῦ ἐστὶν οὐδὲν ἤττον περιορισμένη, ἢ τὰ πρὸς τὸ ζῆν μέσα « Ἀρκεῖ, λέγει συγγραφεὺς τις Βλάχος, ὁ κύριος » Ἠλιάδης, ὃ ἀναγινώσκει μόνον τὰ ἐντυπα ἐκκλησιαστικὰ βιβλία, ἐὰν δὲ κατὰ τύχην δύναται νὰ » ἢ γράφῃ ὃ ἀναγινώσκει χειρόγραφα, τοῦτο θεωρεῖται πολυτέλεια. Ὁφείλει μόνον νὰ λειτουργῇ καὶ » νὰ διδάσκη τὸ εὐαγγέλιον ἐν τῇ ἐθνικῇ γλώσσῃ, » ὅπως ἔχει, ἄνευ ἐρμηνείας ». Ἄλλ' ἐν τῇ περιορισμένη αὐτοῦ σφαίρᾳ ὁ ταλκίπωρος ἱερεὺς ποτιζέται ἀείποτε διὰ τῶν ναμάτων τοῦ εὐαγγελίου, δι' οὗ καὶ μόνου κρατύνει τὴν ἐκυτοῦ ψυχὴν καὶ ἐμπνέει τῷ ποιμνίῳ του τὸ διακαὲς θρησκευτικὸν αἶσθημα.

Τὰ περὶ ὧν ὁ λόγος μοναστήρια κατέχουσι σχεδὸν τὸ πέμπτον τῶν μολδοβλαχικῶν γαιῶν. Μὴ ὑποκαίμενα δὲ εἰς δημοσίους φόρους ἠδυνήθησαν νὰ διασπασθῶσι καὶ ν' ἀποκτήσωσι ἴδια κτήματα. Τὰ πλεῖστα χρονολογοῦνται ἀπὸ ἀρχαιοτάτων χρόνων, οἰκοδομηθέντα πρὸς τινα σκοπὸν, σχεδὸν ἀείποτε φιλόνηρον. Ἡ φιλοξενία λίαν ἐπιδαφιεύεται ἐν τοῖς μολδοβλαχικοῖς μοναστηρίοις. Προσθετέον ἄλλως τε ὅτι ἡ ἀρετὴ αὐτὴ ἐστὶ κοινὴ ἀδιακρίτως πᾶσι τοῖς μολδοβλάχοις. Ὁ περιηγητὴς δύναται νὰ διαμείνῃ ὡρεῶν ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας καὶ τρεῖς νύκτας ἐν τοῖς ἐκείσε μοναστηρίοις, οὔτε πόθεν ἐρχεται διερωτώμενος, οὔτε τίς ἐστίν, οὔτε τί λατρεύει, ἀλλ' ἔχων πάσας τὰς δυνατὰς περιποιήσεις.

Αἱ ἀναριθμητοὶ γαῖαι ἀναμφιβόλως, αἱ ἀφαιρούμεναι ὑπὸ τῶν θρησκευτικῶν κοινοτήτων ἐν Μολδοβλαχίᾳ, δεικνύουσιν ἔλλειψιν περὶ τὴν διοίκησιν τῆς χώρας ταύτης· ἀλλ' ἐκτὸς τοῦ ζητήματος τούτου ἐπιμαρτυροῦμεν καὶ ἡμεῖς, ὡς καὶ πάντες οἱ σπουδασάντες καὶ περιελθόντες τὰς παραδουναβίους Ἡγεμονίας, τὰς μεγίστας ὑπηρεσίας τὰς παρεχομένας ὑπὸ τούτων τῶν μοναστηρίων.

Οὐδεὶς ἀπαντᾷ ἐν Μολδοβλαχίᾳ, ὡς ἐν Γαλλίᾳ ὡραίας βασιλικὰς ὁδοὺς καὶ ἀνὰ πᾶσαν λεύγαν ἢ καὶ ὀλιγώτερον χωρία, ξενοδοχεῖα, καταλύματα, ἐνθα ὁ περιηγητὴς διὰ τῶν χρημάτων προμηθεύεται τὰ πρὸς τροφήν ἀναγκαῖα. Τὰ χρήματα, τὰ μόνον ἀπαραίτητα ἐν Γαλλίᾳ εἰσὶν ὅλως ἀνωφελῆ εἰς τὰς ἐρήμους καὶ τὰ ὄρη τῶν χωρῶν τούτων, διότι, πρὸ πάντων κατὰ τὰ ἄγρια στενὰ τῶν Καρπαθίων, ἐν ταῖς ἐρημοτέραις χώραις τῶν Ἡγεμονιῶν ἀπαντᾷ τις μοναστήρια τοιαῦτα, ὡς ἐπίφοβα φρούρια, δυνάμενα τῶν ὄντι ἐν ἀνάγκῃ νὰ ὑπερασπίζωσιν ἑαυτά. Ὄθεν εὐκόλως κατανοεῖται πόσον ἐκτιμῶνται παρὰ τῶν πε-

ριηγητῶν τὰ εὐσεβῆ ταῦτα ἄσυλα, ἐνθα εὐρίσκουσιν πᾶσαν ἀνακούφισιν, καὶ πολλάκις μεταξὺ τῶν μοναχῶν ἄνδρας πεπαιδευμένους καὶ τερπνοτάτας συναναστροφάς.

Τὰ πλεῖστα τῶν μολδοβλαχικῶν μοναστηρίων κατέχονται ὑπὸ γυναικῶν μοναχῶν· πολλάκις δὲ κυρία τις ἐκ μεγάλης οἰκογενείας διευθύνει τὰς κοινότητας ταύτας. Ἀναφέρεται πρὸς τοὺς ἄλλοις γυνῆ τις λίαν διακεκριμένη ἢ ἡγεμονίς Βραγκοβάνου, ἣτις ἐξοχὸν ἔχουσα πνεῦμα, θαυμαστὸν κάλλος καὶ κολλοσιαίαν περιουσίαν προσέτιμησε τὸν ἀποχωρισμὸν καὶ τὰς αὐστηρότητας τοῦ θρησκευτικοῦ βίου ἢ τὰς ἡδονὰς τοῦ κόσμου· διευθύνει δὲ αὐτὴ τὸ κατὰ τὰ Καρπάθια ὄρη μοναστήριον Varatica.

Ἡ γραφικωτάτη θέα τῶν μολδοβλαχικῶν μοναστηρίων, κλιμακοειδῶς ἀπάντων διατεταγμένων ἐπὶ τῶν ὄρεων, ἐκπλήττει τὴν φαντασίαν τοῦ περιηγητοῦ. « Τὸ κατ' ἐμὲ, λέγει, πρῶτον τις γάλλος πράκτωρ » ἐν Βουκουρεστίῳ, οὐδέποτε θά λησμονήσω τὴν ἐξοχὸν συγκίνησιν ἣν συνησθάνομην, ὅτε μετὰ πολυήμερον δεινὴν ὁδοπορίαν ἀφικόμενος περὶ τὴν πρώτην ὄραν τῆς πρωΐας εἰς τὸ ἐν Μολδαυίᾳ μέγα μοναστήριον τοῦ Ἀγαπίου μετὰ διπλῆς φρουρᾶς ἰσπέων, προσεκλήθην παρὰ τῆς εὐσεβοῦς ἡγουμένης ἵνα κατευθυνθῶ πρὸς τὴν ἐκκλησίαν, ἐνθα ἐτελείτο ἡ περὶ τὸν ὄρθρον λειτουργία. Αἱ ἡδύφωνοι ψαλμοὶ τῶν καλογραίων, τὸ ἐξοχὸν κάλλος τινῶν, ἢ λάμψις τῶν φώτων ἐν τῷ μέσῳ τοσούτων ἀγγελικῶν φωνῶν κατὰ τὰς ὥρας ταύτας τοῦ ὕπνου, πάντα ταῦτα με συνεκίνησαν οὕτω παραδόξως, ὥστε ματαίως ἐπὶ πολὺν χρόνον ἐζήτησαν νὰ καταπεισθῶ ὅτι δὲν ἐνυπνιαζόμην. Ἐν τούτοις αἱ συμπαθητικαὶ καὶ ὡραῖαι αὐταὶ καλογραφαὶ ὑπόκεινται εἰς αὐστηροτάτους κανόνας. Πολλάκις τῆς νυκτὸς ἐγειρόμεναι τοῦ ὕπνου ἀπέρχονται ἀείποτε καθ' ὠρισμένην ὥραν πρὸς ἐκτέλεσιν τῶν νυκτερινῶν προσευχῶν. »

Ἡ χρῆσις τῶν κωδῶν τυχάνει ἄγνωστος εἰς τὰς κοινότητας ταύτας· ἐγείρονται δὲ τοῦ ὕπνου αἱ καλογραφαὶ ἀκούουσαι τὸν διὰ σιδηρᾶς σφύρας ἀποτελούμενον ἤχον ἐπὶ λεπτῆς σανίδος, ἣν ἐκάστη τούτων κατὰ σειρὰν κρούει. Ὁ κατὰ τι μουσικὸς οὗτος ἤχος, ἀντηχῶν σφοδρότατα καλεῖται ὑπὸ τῶν ἐγχωρίων *Τόκα*· ἅπασαι δὲ αἱ ἐν τοῖς μοναστηρίοις καλογραφαὶ εἰσὶν ὄντως ἐξοχοὶ μουσικοὶ ἐπὶ τῆς τόκας.

Ζ'.

Ἡ φιλολογία, ἣτις κατὰ τὰ ἐλεύθερα ἔθνη τῆς Δύσεως ἔχει μόνον ἠθικὸν, διδασκτικὸν καὶ διασκεδαστικὸν χαρακτῆρα, καθίσταται ὄπλον ἰσχυρὸν παρὰ τοῖς ὑποκειμένοις λαοῖς. Ὁ τῇ νεότητι ἕμνος τοῦ ποιητοῦ Mickiewitch, αἱ πραγματεῖαι

τοῦ κυρίου Tomaseo ἐν Βενετίᾳ, ὁ τοῦ κυρίου Ἠλιάδου μῦθος ἐν Βουκουρεστίῳ διήγηρον ἐπαναστάσεις. Τὰ ἔθνη, ὧν ἡ ἐθνικότης διαμφισβητεῖται, οἷον οἱ Φιλλανδοὶ καὶ Ρουμουνοὶ, ἔχουσι τὴν φιλολογίαν ὡς ζῶσαν διαμαρτύρησιν. Ἀδύνατον νὰ φαντασθῇ τις τι ἐξεγείρει ἐν Φιλλανδίᾳ ὡς καὶ ἐν Μολδοβλαχίᾳ καὶ τὸ μικρότερον ἐθνικὸν ἄσμα.

Οἱ Μολδοβλάχοι κατὰ τὸν Σὲν-Μάρκον Γιραρδίνον ἐθεωροῦντο παρὰ τῶν Εὐρωπαίων ὡς Σλάβοι καὶ Ὀθωμανοί· ἐπειδὴ δὲ ἐκυβερνῶντο ἐπὶ ἕνα καὶ ἐπέκεινα αἰῶνα ὑπὸ Φαναριωτῶν Ἡγεμόνων, αἱ ἀνώτεροι τάξεις εἶχον συνειθίσει τὴν Ἑλληνικὴν καὶ μόναι οἱ χωρικοὶ ἐλάλουν ἐτι τὴν ἐγγώριον γλῶσσαν.

Τὸ 1821 ἐκρήγνυται ἐπανάστασις, ἔχουσα ἀρχηγὸν τὸν Βλαδιμίρεσκον καὶ διακρίνεται τῆς ἐταιρίας διὰ τὸν ἐθνικὸν χαρακτῆρα. Ἐνῶ ὁ Ἀλέξανδρος Ἰψηλάντης ἐμάχετο ὑπὲρ τῆς ἀναστάσεως τῆς Ἑλλάδος ὁ Βλαδιμίρεσκος ἐμάχετο ὑπὲρ τῆς βουμουνικῆς ἀνεξαρτησίας· τὸ δὲ ἀποτέλεσμα τῆς ἐπαναστάσεως αὐτοῦ ἦν ἡ ἐν ταῖς Ἡγεμονίαις ἀποκατάστασις τῶν ἰθαγενῶν ἡγεμόνων.

Τότε ἡ ἐθνικὴ βουμουνικὴ γλῶσσα ἀνέλαβε παρὰ ταῖς ἀνωτάταις τάξεις τῶν Μολδοβλάχων τὴν προτέραν εὐνοίαν. Πᾶς τις δὲ κατανοεῖ διὰ τῶν ὀλίγων τούτων ὁποῖαν τινα ἐπιστημότητα δύναται ν' ἀποκτήσῃ ἢ φιλολογία ἐν χώρᾳ οὕτω πως διακειμένη. Ὁ μολδοβλάχος ποιητὴς γράφει ποίημα βουμουνιστικὸν μόνον ταῖς γυναιξὶν ἀρέσκει, ἀλλὰ καὶ πατριωτισμοῦ ἔργον πράττει. Τὸ στιχοῦργεῖν καὶ μάλιστα μετρίως δὲν θεωρεῖται ἐν Μολδοβλαχίᾳ, ὡς ἐν Γαλλίᾳ, τεκμήριον ἐκνηρίας, ἀλλ' ἀπ' ἐναντίας, ἐὰν μόνον οἱ στίχοι εἰσὶ μολδοβλαχικοὶ, τεκμήριον ἡρωικοῦ πνεύματος, εἰς μέγала ἔργα διαθεμιμένου.

Ἡμεῖς ἀδυνατοῦμεν νὰ κρίνωμεν περὶ τῆς ἀξίας τῆς γλώσσης. Ὀλίγα τινὲς χιλιάδες κατοίκων διεσπαρμένων ἐπὶ τῆς ἀρχαίας τρακινικῆς Δακίας, ἣτοι τῆς Μολδοβλαχίας, Βεσσαραβίας, Τρανσυλβανίας, Βουκοβίνας καὶ Βανάτου λαλοῦσι μόναι τὴν διεφθαρμένην λατινικὴν. Οἱ Μολδοβλάχοι ἀξιοῦσιν ὅτι ἡ γλῶσσα αὐτῶν συνεργεῖ πολὺ πρὸς τὴν ποίησιν, λέγοντες ὅτι ἔχει ἀφελέστατον καὶ χαριέστατον ὕφος.

Ἐχω ὑπ' ὄψιν μου οὐκ ὀλίγους μολδοβλάχους ποιητὰς, οἵτινες πρὸ ἐξηκονταετίας ἀφθονοῦσι. Τινὲς, ὡς ὁ Ἠλιάδης, ὁ Ἀλεξάνδρης, ὁ Ρωσέτης διαθροῦνται πολὺ ἐν Εὐρώπῃ. Τὰ ποιήματα αὐτῶν δὲν ἀποτελοῦσιν εἰσέτι φιλολογικὸν μνημεῖον, ἀλλ' εἶδος τι μωσαϊκοῦ, ἐνθα καθορᾷ τις, ὡς ἐν δείγμασι, φιλολογικὸν πνεῦμα.

Ὁ σοφὸς, ἀσιανολόγος Vaillant ἀπαριθμεῖ τοὺς ἐξῆς ἀρχαίους καὶ νέους βουμουνοὺς συγγραφεῖς. Εὐστράτιος, Δοσίθεος, Πέτρος Μάιος, Cantimir,

Γεώργιος S'incaï, Παῦλος Giorgovici, Cichendela, M. Vacaresco, Ἰωάννης Vacaresco, Πάρις Mumulëno, Scavinsky, Ἀσσάκης, Ἠλιάδης, Carlova, Alexandresco, Baliaco, Negrucci, Donici, Pogor, Bariez Alexandri, Ρωσέτης καὶ Ἀριστίας.

Πλὴν δὲ τοῦ Εὐστρατίου, μεγάλου Λογοθέτου, ὅστις τὸ 1646 συνέταξε κώδικα καὶ τοῦ Δοσίθεου, ὅστις συνέγραψε ἔμμετρον ψαλμὸν, οἱ ἀρχαιότατοι τούτων δὲν ἀναβαίνουνσι πέραν τοῦ 19ου αἰῶνος.

Ὁ Cantimir συνέγραψε τὰ *Χρονικά*, καὶ ὁ Πέτρος Μάιος τὸ *περὶ καταγωγῆς*, ζῶντες ἀμφότεροι περὶ τὰ πρῶτα ἔτη τῆς τελευταίας ἑκατονταετηρίδος. Ὁ Georges S'incaï ἐκ Σίγκας ἦν τὸ 1753 δόκτωρ τῆς Θεολογίας ἐν Τρανσυλβανίᾳ· συνέγραψε δὲ τὸ μὴ τυπωθὲν περὶ *Κουτσοβλάχων* σύγγραμμα, οὗ σώζονται δύο ἀντίγραφα, τὸ μὲν παρὰ τῇ βιβλιοθήκῃ τοῦ Blaj, τὸ δὲ παρὰ τινὶ μοναχῷ ἐν Ἰασίῳ.

Ὁ Giorgovici, καθηγητὴς τῆς φιλοσοφίας, συνέταξε πραγματεῖαν περὶ ἐτυμολογικοῦ. Ὁ Cichendela, ἄλλος Λαμεναὶ κατ' αὐτοὺς, καθηγητὴς τῆς Θεολογίας, συνέταξε συλλογὴν μῦθων μόλις τὸ 1814 δημοσιευθεῖσαν. Ὁ M. Vacaresco ἐποίησε τὰ ὑπὸ τῶν Ἀθιγγάνων ἀδόμητα ἄσματα. Ὁ δὲ J. Vacaresco ἐστὶν ἐν μέρει φιλόπατρις, ἐν μέρει ἐρωτικὸς ποιητὴς. Ὁ Mumulëno ἐστὶν ἐλεγεσιποιοὺς, οὗ τὸ λαμπρότερον τῶν δραμάτων ἐπιγράφεται *Στεγαμοὶ τῆς Ρουμουνίας*. Ἀλλὰ τύπος ποιήσεως ἐστὶν ὁ Δαβνὴλ Scavinsky, καταγόμενος ἐκ Βουκοβίνας. Ὁ ἄσημος οὗτος καὶ εὐτράπελος ἀνὴρ, βίβθεις ὑπὸ τῆς ἀσταθμῆτος τύχης εἰς χημεῖον φαρμακοποιοῦ ἐν Λιέφ τῆς Γαλικίας ἐνόμισε καλὸν νὰ προσθήσῃ εἰς τὸ ὄνομά του τὴν κατάληξιν sky. Συνείθισε δὲ νὰ λέγῃ ὅτι ἐκαλεῖτο Scavinoff ἐν Ρωσίᾳ, Scavinemberg ἐν Γερμανίᾳ καὶ Scavinoville ἢ Scavinocourt ἐν Παρισίοις. Ἀπέθανεν ὅμως νέος ἐν Μολδοβλαχίᾳ σφόδρα λυπούμενος διὰ τὴν ἀπώλειαν τοῦ μύστακος του, ὅστις εἶχε πέσει συνεπεῖα δεινῆς θεραπείας ὑπ' αὐτοῦ τούτου γενομένης, ὕπερ ὀλίγην τιμὴν περιποιεῖ εἰς τὰς φαρμακευτικὰς γνώσεις, ἃς ἀποκτᾷ τις παρὰ τοῖς ἐν Γαλικίᾳ φαρμακοποιοῖς.

Ὁ κύριος Ἀσσάκης ἐποίησε χορωδίας. Παραλείπω τὸν κύριον Ἠλιάδην περὶ οὗ κατωτέρω θέλομεν λαλήσει. Ὁ Carlova δὲν ἔλαβε καιρὸν νὰ παραγάγῃ τι, καθότι ἀπέθανεν ἐν ἡλικίᾳ εἰκοσιδύο ἐτῶν. Ὁ κύριος Alexandresco ἐστὶ μυθοποιός· φίλος τῶν ὄντως φιλολογικῶν, ὁ κύριος Baliaco, εὐχαρίστως συντάττει ἐμμέτρους βίους καὶ χορωδίας, καὶ ἂ μᾶλλον ἐπιτυχάνει. Ἐχω ὑπ' ὄψιν μου τὰς ποιήσεις τῆς χρυσοῦς γλώσσης, ἃς ὁ ἀκάματος κύριος Vaillant ἐπροθυμοποιήθη ἐμμέτρως νὰ μεταφράσῃ. Μεξὰτὸ τῶν ποιημάτων τούτων, ὧν τινὰ εἰσι χαριέ-

στατα καὶ κιννοφανῆ, παρετήρησα ἐν ἐπιγραφόμενον ὁ *Kör Maróλης*.

Ἐν τῷ δράματι *Florica* ἦτοι ἀνοσοπῶλις ὁ κύριος *Negruci* δεικνύει μεγάλην δεινότητα. Ἡ *Florica* ἔχουσα περιδέραιον ἐκ χρυσοῦν νομισμάτων, τὰς ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τρίχας μελαίνας καὶ ὠραῖον στόμα, ἐστὶ δείγμα τῶν ἐν Ἀνατολῇ ἀνοσοπιδίων.

Ἰδοὺ καὶ ἕτερος μυθοποιὸς ὁ κύριος *Donici* ὁ δὲ κύριος *Pogor* μετέφρασε τὴν Ἑβραϊάδα. Ὁ κύριος *Bariez* συντάττει ρουμανικὴν ἐφημερίδα.

Συνήντησα ἐν Παρισίοις τὸν κύριον *Ροσέτην*, ἀνδρᾶ εὐφυέστατον. Ὁ *χιτῶν τοῦ εὐδαίμονος* δεικνύει τὸ ὕψος τοῦ ἰδοῦ ἢ ἐννοιά του. Ἡγεμῶν τις ἀσθενῆς ἐλπίζει ὅτι θὰ θεραπευθῆ, ἐὰν ἐνδυσθῆ τὸν χιτῶνα εὐδαίμονος ἀνδρῶς, ἀλλὰ δυσκολεύεται νὰ εὕρῃ τοιοῦτον· μετὰ πολλὰς ματαίους ἀναζητήσεις ἐπὶ τῆς γῆς ταύτης, τῆς ἐν αἵματι καὶ δακρύοις διακβερογεμένης, ἀφικνεῖται εἰς τὸ τέρμα κοιλάδος, ἐνθα διάγει ποιμὴν αὐλῶν, φυλάττων τὸ ποιμνίον του καὶ ἐντελῶς ἐπὶ τοῖς ἑαυτοῦ ἀρκούμενος. Ὁ εὐδαίμων ἀνὴρ εὐρέθη, καὶ πρόκειται ἤδη περὶ τοῦ χιτῶνος του. « Ἀλλὰ, μεγαλειότατε, λέγει ὁ ὑπουργός, μετὰ βραχυτάτης λύπης Σὰς πληροφορῶ ὅτι ὁ ταλαίπωρος οὗτος, ὁ ἐπὶ τῆ ἑαυτοῦ τύχῃ τοσοῦτον ἀρκούμενος, οὔτε κἂν χιτῶνα ἔχει. »

Ὁ κύριος *Alexandri* μολδαυὸς βογιάρος καὶ ποιητῆς, συντάκτης περιοδικῶν τινος συγγράμματος δύο τινὰ καλὰ ἔπραξεν, ἀπληθεύρωσε τοὺς Ἀθιγγάνους του καὶ ἐδημοσίευσεν συλλογὴν δημοτικῶν ᾠσμάτων, λίαν εὐφυῶς συνημμένων καὶ διατεταγμένων. Εἰς τῶν ἐξορίστων συμπατριωτῶν αὐτοῦ ὁ κύριος *Βοϊνέκος*, ὅστις ἐτελεύτησεν ἐν Παρισίοις, μετέφρασε γαλλιστὶ τὰς *Δόνας* τοῦ κυρίου *Alexandri*. Εἰς τὰ ἀφελῆ ταῦτα ἔσματα τοῦ μολδαυικοῦ λαοῦ ἀνευρίσκει τις ἐν ἐκάστη στροφῇ ἴχνη τῶν παθῶν αὐτοῦ. Οἱ λησταὶ τοῦ δάσους τῆς *Στρούγγας* εἰσὶ χωρικοὶ, οἵτινες βεδορημένοι ὑπὸ τῶν θητειῶν, ἔλαβον ἀνά χειρὸς τὰ ὄπλα ἕνεκα τοῦ πρὸς τοὺς *Ciokoi* μίσους. Ἐν τῷ ἔσματι τῶν *Ληστῶν* ληστής τις ἀνακράζει· « Ἡμέτερα τὰ δάση καὶ αἱ κοιλάδες, ἡμέτερα καθότι εἴμεθα νέοι καὶ ἀνδρεῖοι. Κωλύσωμεν τὴν διόδον καὶ ἐμποιήσωμεν τρόμον εἰς τὰς ψυχὰς τῶν *Ciokoi*! »

Ἡ συλλογὴ τοῦ κυρίου *Alexandri* περιέχει εἰκοσιπέντε δράματα, ὧν τὰ μᾶλλον ἀξιωματικῶς εἰσὶ τὰ ἐξῆς· ἡ *Δόνα*, ἡ *γραῖα Κλότσα*, καὶ οἱ *τρεις τοξῆται*. Παρετήρησα οὐχ ἦττον τὸν *Ἀλιέα τοῦ Βοσπόρου* ἐντὸς τοῦ εὐμήκου χρυσοκολλημένου ζυλίνου ἀκατίου του· τὸ *ἐναέριον δαιμόριον* (*sbura-torul*), ὅπερ καταδιώκει τὰς νεάνιδας, αἵτινες πορεύονται ἵνα συλλέξωσι *χαμαϊκόμορα*· τὴν *καταγορευτικὴν πηγὴν*, καὶ πολλὰ ἄλλα.

Ἡ *Δόνα* δύναιται νὰ δώσῃ μικρὰν τινα ἰδέαν περὶ

τῆς τραχείας χάριτος τῶν δημοτικῶν ᾠσμάτων τῆς Ἀνατολῆς. Ἡ *γραῖα Κλότσα* περιέχει μᾶλλον γερμανικὸν ἢ ἀνατολικὸν ὕφος, καὶ ἀναμιμνήσκει τὸν *Ἀλιέα* τοῦ *Goethe* καὶ τὴν ἔπαυλιν τοῦ *Mickiewitch*.

Οἱ *τρεις τοξῆται* εἰσὶν ἦττον ἀνεπτυγμένοι.

Ἐκ πάντων τῶν εἰρημένων μολδοβλάχων συγγραφέων οὐδεὶς κατ' ἐμὲ ἐξισοῦται πρὸς τὸν κύριον *Ἡλιάδην*. Τυπογράφος, βιβλιοπώλης, μεταφραστῆς, ποιητῆς, ἐφημεριδογράφος ὁ κύριος *Ἡλιάδης* ἀνέπτυξεν ἐπὶ τῆς γῆς τοῦ Βουκουρεστίου ἀξιώπαινον ἐνεργητικότητα. Τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐν Μολδοβλαχίᾳ ἐστὶ δημοτικόν. Διὰ τῆς εὐφυίας, διὰ τοῦ πατριωτισμοῦ ὁ κύριος *Ἡλιάδης* ὑψώθη ἐν τῇ πατρίδι του εἰς ὕψος, τὸ ὅποιον καταβάλλει καταγωγὴν καὶ περιουσίαν. Μέλος τῆς ἐν Βουκουρεστίῳ τὸ 1848 προσωρινῆς κυβερνήσεως ἐγένετο μετὰ ταῦτα εἰς τῶν τριῶν ἡγεμονικῶν ὑπασπιστῶν τοῦ Σουλτάνου.

Ὁ κύριος *Ἡλιάδης* Ῥαδουλέσκος ἠδύνατο ὡς καὶ ὁ *Mickiewitch* νὰ καθέξῃ ἐν Παρισίοις ὡς πρὸς τὴν παιδείαν ἐξοχονθῆσιν. Συγγραφέων γαλλιστὶ ὀρθότατα ἐδημοσίευσεν ἐν Παρισίοις τὸ 1848 ἐξοχον πολιτικὸν φυλλάδιον ἐπιγραφόμενον, *Ἐπομημίματα περὶ τῆς ἱστορίας τῆς ρουμανικῆς ἀναγεννήσεως, καὶ τὰς Ἀναμνήσεις καὶ ἐντυπώσεις ἐξορίστων*. Ἐν τῷ τελευταίῳ τούτῳ συγγράμματι ἀνευρίσκει τις τὸ μῆγμα ἐκεῖνο τῆς λυρικῆς ποιήσεως τὸ τοσοῦτον διαφερόντως προφερόμενον ὑπὸ τοῦ *Βύρωνος*, μεθ' οὗ ὁ κύριος *Ἡλιάδης* φιλολογικῶς ἴσως ὁμοιάζει. Ὁ *Βύρων* πλανᾶται ἀναντηρήτως εἰς πολὺ μεγαλειότερον ὕψος, ἀλλ' ὁ μεταφράσας αὐτὸν *Ἡλιάδης* διετήρησέ τι τῆς πικρίας ἐκεῖνης, ἥτις τὰ μέγιστα ὑψώνει τὴν λυρικὴν ποιήσιν.

Ἐν τούτοις ἤθελον ἀπατήσαι πάντας, ἐὰν παρουσιάζον τὸν κύριον *Ἡλιάδην* ὡς ἐντελῶς φιλολογικὸν ἄνδρα, διότι κατ' ἐμὲ οἱ *Ρουμουνοὶ* εἰσὶ πρωτόπειροι. Σπουδάζουσι μὲν ἵνα γίνωσι ποιηταὶ, φιλόσοφοι, οἰκονομολόγοι κτλ. ὅπως σπουδάζουσι ἵνα ἀπαρτίσωσιν ἔθνος, ἀλλ' οὐκ εἰσὶν ἔτι τοιοῦτοι.

Τὰ πεζὰ τοῦ *Ἡλιάδου* συγγράμματα εἰσὶν ἀρκούντως ἰσχυρὰ, ἵνα ὑποστῶσι πᾶσαν κρίσιν· συγγραφέων δὲ ἠγνύει μόνον τὸ « *Γνωθὶ σαυτόν*. » Αἱ φιλολογικαὶ γνώσεις καὶ τὰ σπουδαιότατα τῶν συγγραμμάτων του στεροῦνται βάσεων καὶ περιέχουσιν, οὕτως εἰπεῖν, χάσματα ἐντὸς τοῦ μεγάλου κρικοῦ τῆς δικνοίας. Τὸ δικαῆς αἶσθημα, τὸ ἀλαζονικὸν ὕφος, οἱ ἀδάμαντες τοῦ νοῦς δὲν ἀναπληροῦσι πᾶσας τῆς Δύσεως τὰς ἀγχινοίας.

Αἱ *ἀναμνήσεις καὶ ἐντυπώσεις ἐξορίστων* εἰσὶ τεκμήριον τῶν πλεονεκτημάτων καὶ ἐλαττωμάτων τοῦ κυρίου *Ἡλιάδου*. Ἡ ἐν αὐταῖς ἀγανάκτησις ἐστὶν ἐν μέρει λίαν διαρκῆς καὶ μονότονος, ἀλλὰ θελκτικωτάτη, ὅσῳ καὶ ἂν ᾖ εὐτράπελος.

Ἄν παρακολουθοῦμεν τὸν κύριον *Ἡλιάδην* κατὰ τὰς ἀποδημίας αὐτοῦ, καθότι ἀρκούμεθα ὅτι κατεδείξαμεν καὶ τὸ πνεῦμα τούτου, καὶ οὕτω συνεπληρώσαμεν τὴν μικρὰν ταύτην πραγματείαν περὶ μιᾶς τῶν μᾶλλον ἐνδιαφεροσῶν καὶ ἦττον γνωστῶν χωρῶν τῆς *Εὐρώπης*.

(Ἐκ τοῦ Γαλλικοῦ)

A. N. ΚΟΥΚΟΥΛΗΣ.

Π Ε Ρ Ι
ΤΗΣ ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΜΕΣΑΙΩΝΑ ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΣ
ΤΗΣ
Λ Ε Σ Β Ο Υ (*).

Καλὴν καὶ περισπούδαστον παρέχει ἡμῖν ἀφορμὴν ἢ κατὰ πᾶν ἔτος ἐπιτελουμένη αὕτη ἱερὰ ἐορτή. Πρῶτον μὲν διότι δόξαν καὶ ἔπαινον ἀναπέμπομεν τῷ Ἰψίστῳ, ὅτι κηδύκησεν, ὡς τρεῖς τηλεφεγγεῖς φωστῆρες, ν' ἀναλάμψωσιν εἰς τὸ στερέωμα τῆς ἐκκλησίας οἱ τρεῖς πάνσεπτοι ἱεράρχαι καὶ τῆς Οἰκουμένης διδάσκαλοι, οἵτινες δι' ὄλου αὐτῶν τοῦ βίου καὶ ἐν λόγοις καὶ ἐν ἔργοις καὶ ἐν συγγράμμασι γενναίως ἀγωνισάμενοι ὑπὲρ τῆς πανταχόθεν πολεμουμένης ὀρθοδόξου πίστεως τοῦ Χριστοῦ, ἐστήριξαν αὐτὴν ἐπὶ θεμελίῳ ἀκραδάντων καὶ εἰς αἰῶνα τὸν ἅπαντα ἀσάλευτον καὶ ἀββάγῃ κατέστησαν· δευτέρον δὲ διότι μετὰ τῆς μνήμης τῶν μακαρίων τούτων ἀνδρῶν συνάψασα καὶ ἡ ἡμετέρα Κοινότης τὴν ἀνάμνησιν τῶν ὁπωσδήποτε εὐεργετησάντων τὰ φιλανθρωπικὰ καὶ εκπαιδευτικὰ αὐτῆς καθιδρύματα, μνημόσυνον ἐπιτελεῖ ὑπὲρ αὐτῶν δημοτελὲς τῇ ἐπιμελείᾳ τῆς Σ. Ἐφορίας, καὶ τὴν τελετὴν ταύτην τὴν ἐν τῷ διδακτηρίῳ συνέστησε, ὅπως καὶ τὴν τῆς κοινῆς ἐγνωμοσύνης καὶ τιμῆς πρὸς αὐτοὺς ἐκδήλωσιν μείζονα καὶ περιφανεστέραν καταστήσῃ, καὶ τὴν ἐπὶ τὰ καλὰ ὁρμὴν ζωηρότερον ὑποβάλῃ.

Καὶ ἐπὶ μὲν τῶν παροχομένων ἐνικυτῶν ὁ σεβαστὸς ἡμῶν ἱεράρχης τὴν ἀναίμακτον θυσίαν προσάγων τῷ Θεῷ ἐν ταύτῃ τῇ ἡμέρᾳ, κηλύγει τὸ μνημόσυνον καὶ τῆς τελετῆς ἐνήρχετο, καὶ θερμὰς ὑπὲρ ἀπάντων ἀπέτεινε πρὸς Κύριον εὐχὰς· ἐφέτος δὲ αὐτοῦ ἀποδημοῦντος ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἐπὶ τῇ

(1) Ἡ πραγματεία αὕτη ἀπηγγέθη τὴν 30 Ἰανουαρίου 1862 ἡμέραν τῶν τριῶν ἱεραρχῶν ἐν Μιτυλήνῃ ὑπὸ τοῦ πρό πολλοῦ γνωστοῦ τοῖς ἀναγνώσταις τῆς Πανδώρας σχολάρχου Γ. Ἀριστείδου, τελομένης τῆς ἐορτῆς τῆς Ἑλλην. Σχολῆς. Εἶναι δὲ πολλοῦ λόγου ἀξία διὰ τὴν ὑπόθεσιν· διότι πᾶσα ἔρευνα διαλευκαίνουσα τὴν ἡμετέραν μεσαιωνικὴν ἐποχὴν εὐεργετῆ τὴν ἱστορίαν.

Σ. Π.

προσκήσει τῆς Μεγάλῃς τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας, προθύμως ἀνεδέξατο τὴν πρωτανεῖαν τῆς πομπῆς ὁ τύχη ἀγαθὴ παρ' ἡμῖν ἐνδημῶν μακαριώτατος πρόην Πατριάρχης Ἀλεξανδρείας, ὁ καὶ τῆς Μιτυλήνης εὐκλεῶς ποτε ποιμεναρχήσας, καὶ ἀναμνήσεις ἡδίστας καταλιπὼν τῆς ἐνταῦθα ποιμαντορίας του. Καὶ δὴ πάντων τῶν νενομισμένων ἀνενοδῶς, δότε δ' εἰπεῖν, καὶ πλεονάζοντως, ἐπιτελεσθέντων, καὶ ἀπασῶν τῶν τιμῶν τοῖς μακαρίοις καθιδρυταῖς καὶ εὐεργέταις τῶν φιλεκπαιδευτικῶν καθιδρυμάτων ἀποδοθεῖσιν, λείπεται ἤδη εἰς ἐμὲ τὸ τελευταῖον νὰ ἐκπληρώσω καθήκον ἐκ τῶν ἐνότων, τὸν ἐπέτειον δηλ. νὰ εἶπω λόγον.

Ἴφριλον λοιπὸν καὶ ἐγὼ πρὸς τὰ παρόντα συναρμόζων τὸν λόγον εὐκαιρὸν τι νὰ εἶπω. Ἀλλ' ἐπειδὴ πολλάκις ἀπὸ τοῦ ὀκρίθαντος τούτου καὶ ὁ σκοπὸς τῆς ὠραίας ταύτης ἐορτῆς ἐξηγήθη, καὶ ὁ δίκαιος ἔπαινος τοῖς καλοῖς καὶ ἀγαθοῖς ἀνδράσιν ἀπενευμήθη, εἰς τὸ τῆς ἀγαθοεργίας χρῆμα δεόντως ἐξετιμῆθη, ἐπόμενος δὲ καὶ τῇ γνώμῃ τῆς λεγούσης « *Μεταβολὴ πάντων γ.λυκὸ* », οὐκ ἄπο σκοποῦ ἔκρινα ἐνώπιον ταύτης φιλοκάλου καὶ ἐμβριθοῦς Ὀμηγύρεως, θέμα τῆς σημερινῆς ὁμιλίας μου νὰ λάβω πάτριόν τι ἀντικείμενον. Μὴ δὲ τις μοῦ ἐπιχλευάσῃ ὅτι περὶ τὰ οἰκεία καὶ πάτρια ἀεὶ διατρίβω· διότι ὁ ἄνθρωπος φύσει φίλαυτος ἂν, περὶ ἑαυτοῦ καὶ τῶν ἑαυτοῦ σφόδρα ἤδεται διαμυθολογούμενος. Ἀλλ' ἵνα μὴ εἰς περιουτολογία ἀχληρὰς ἐμπέσω περὶ τῆς ἀρχαίας δόξης καὶ εὐημερίας τῆς Μιτυλήνης τὸν λόγον ποιούμενος, μηδὲ φανῶ ὅτι εἰς πατραρχίας ἐνασμενίζομαι τῶν μεγάλων αὐτῆς ἀνδρῶν ἀναποσπάστως ἐχόμενος, προειλόμην μᾶλλον νὰ ἱστορήσω πλησιεστέραν τινα ἐποχὴν, ἔστω αὕτη δυσπραγῆς καὶ ἀληθῆς. Διότι οὐ μόνον τὰ μέγала καὶ ἐνδοξα, ἀλλὰ καὶ τὰ μικρὰ καὶ ταπεινὰ τῶν προγόνων ἀξιοσπουδάστα εἶναι καὶ ἀξιαφῆγητα, ὡς ἐκεῖνα μὲν τὸν ζῆλον ἐγείροντα καὶ τὴν ἄμιλλαν, ταῦτα δὲ διδακτικώτατον παρέχοντα μάθημα τοῖς ἀπογόνους εἰς τε τὰ παρόντα καὶ τὴν μέλλουσαν αὐτῶν τύχην.

Μὴ ὑπολάβητε δὲ, Κύριοι, ὅτι καθὼς ἐν τῇ ἀρχαιότητι ἡ Μιτυλήνη καὶ σὺν αὐτῇ ἡ πᾶσα νῆσος οὐ μικρὸν κατέχει μέρος ἐν τῇ ἱστορίᾳ, οὕτω καὶ εἰς τοὺς μετὰ ταῦτα χρόνους. Αἱ πολιτεῖαι, ὅσῳ μικραὶ καὶ ἂν ᾖναι, ἀνεξάρτητοι μένουσαι καὶ ἰδίαν πολιτικὴν ζωὴν βιοῦσαι, ἔχουσι καὶ ἰδιαιτέραν ἱστορίαν· ἀπολέσασαι ὁμῶς τὴν αὐτονομίαν καὶ εἰς μέγα τι Κράτος συγχωνευθεῖσαι, συγχέονται καὶ ἀποβαίνουσιν ἄσημοι, ταυτιζομένης τῆς ἱστορίας αὐτῶν μετὰ τὴν τοῦ ὄλου τοῦ Κράτους ἱστορίαν, καθὼς οἱ καταπινόμενοι ὑπὸ τῶν μεγάλων ποταμῶν ῥύακες καταντῶσιν ἀνώνυμοι εἰς τὸν περαιτέρω ῥοῦν.

Καὶ ὁποῖα μὲν ἦτο ἡ Μιτυλήνη ἐπὶ τῶν Ἑλλήνων καὶ Ῥωμαίων, ἐφ' ὧν ἔσωζεν ἔτι ἴχνη αὐτονομίας,

καὶ ἡ ἱστορία, καὶ πολλὰ μνημεῖα γραπτὰ καὶ τὰ ὀλίγα περιωθέντα ἀρχαῖα λείψανα τῆς τέχνης ἰκανῶς μαρτυροῦσι. (Α'). Ὅτε δὲ, διαιεθέντος τοῦ Ῥωμαϊκοῦ κράτους εἰς Ἀνατολικὴν καὶ Δυτικὴν Αὐτοκρατορίαν, ἡ Λέσβος μετὰ πᾶσων τῶν νήσων τοῦ Αἰγαίου συμπεριελήφθη εἰς τὴν πρώτην, (1) ἡ Μιτυλήνη ὡς πρωτεύουσα μικρᾶς ἐπαρχίας διετέλεσεν ἐσωτερικῶς μὲν ἰδιοπραγμονοῦσα καὶ ἀδοξοῦσα, ἐξωτερικῶς δὲ συμμετέχουσα τῶν τυχῶν, εἰς αὐτὴν βραδύτερον περιήλθε τὸ Ἀνατολικὸν κράτος. Ταύτας λοιπὸν αὐτῆς τὰς τύχας τὰς ἐπὶ τῶν Βυζαντινῶν αυτοκρατορῶν μέχρι τῆς ἀλώσεως ὑπὸ Μωάμεθ τοῦ Β', προεβέβηκεν νὰ διαλάβω σήμερον, ὅσον ἐπιτρέπουσι τὰ στενά ὄρια τοῦ λόγου, καὶ παρακαλῶ τὴν σεβαστὴν ὀμνήγησιν ν' ἀφαιρέσῃ εὐμενῶς ὀλίγας στιγμὰς εἰς ἀκρόασιν.

Τὸ Βυζαντινὸν κράτος κατὰ τὴν χιλιετηθεὶ αὐτοῦ διάρκειαν πολλοὺς πολλαχῶθεν ἔσχεν ἐχθρούς. Ὁμοίον πρὸς πλοῖον εἰς τρικυμιῶδες πέλαγος κλυδωνιζόμενον, ἀντίστατο μὲν πρὸς τὰς πανταχῶθεν τοῦ ὀρίζοντος διεγειρομένας λαίλαπας, καὶ ἐν μέσῳ τῶν φοβερῶν κυμάτων ἀνεφαίνετο πολλακίς οὐριόδρομον, καὶ τοὶ ἀκρωτηριαζόμενοι, ἀλλ' ἐπὶ τέλους ὁ ἐξ ἀνατολῶν ἐγερθεὶς τυφὼν λάβρος ἐπιπέσων κατεπόντισεν αὐτό. Καὶ συνέπαυε μὲν κοινῶς μετὰ τοῦ ὅλου Κράτους καὶ ἡ Λέσβος, ἔπαθε δὲ καὶ πολλὰ ἴδια παθήματα. Περὶ τὰ τέλη τοῦ ἑνδεκάτου αἰῶνος (κατὰ τὸ 1081 ἔτος) ὅτε Ἀλέξιος ὁ Κομνηνὸς ἀνέβη εἰς τὸν αυτοκρατορικὸν θρόνον, πολλοὶ καὶ φοβεροὶ ἐχθροὶ εἶχον ἐπιπέσει κατ' αὐτοῦ. Ἐν ᾧ ὁ δραστήριος οὗτος μονάρχης ἐνησχολεῖτο εἰς τὸ νὰ ἀποσοβῆσθαι τὸν ἐκ δυσμῶν ἐπελθόντα Ῥόδοτον βραχίονα τῆς Ἀπουλίας καὶ τοὺς ἐξ ἄρκτου καὶ ἀνατολῶν Σκύθας καὶ Πατζινάκας καὶ Κομάνους, οἱ Σελσουκίδαι Τούρκοι τοῦ Ἰκονίου ἀρμόδιον νομίσαντες τὸν καιρὸν ἤρξαντο λεηλατοῦντες καὶ ἐκπορθεῖντες πάσας τὰς ἐν τῇ Μικρασίᾳ χώρας τοῦ Βυζαντινοῦ κράτους. Εἰς τούτων γαμβρὸς τοῦ Σουλτάνου Κλιτζικισθλάν, ἀνὴρ τολμηρὸς καὶ φίλαρτος, Τσαχᾶς τὸνομα, κατασχὼν τὴν Σμύρνην καὶ στόλον παρασκευάσας ἀξιόμαχον ἐκυρίευσεν τὰς Κλαζομενάς, τὴν Φώκαιαν καὶ ἄλλας τινὰς παραλίους πόλεις. Ἐκ τούτων δὲ ὀρμώμενος καὶ ἐπὶ τὴν ὑποδοῦλων τῶν παρακειμένων νήσων, πρῶτον μὲν γράφει πρὸς τὸν κουράτορα, ἥτοι διοικητὴν τῆς Μιτυλήνης Ἀλωπὸν καλούμενον, τὰ πάνθεινα κατ' αὐτοῦ ἀπειλῶν ἐὰν δὲν ἐξέλθῃ τῆς νήσου. Καὶ ὁ μὲν κουράτορας

(1) Ἡ Μιτυλήνη ἀνήκει εἰς τὸ ΙΖ'. Θέμα, τὸ καλούμενον Αἰγαῖον Πέλαγος, καὶ εἰς τὴν ΚΘ', Ἐπαρχίαν, ἐπιλεγομένην τῶν Νήσων, καὶ περιέχουσαν 20 πόλεις, ὧν δύο ἦσαν ἡ Μιτυλήνη καὶ ἡ Μήθυμνα. (Κωνσταντ. Πορφυρογέννητος σελ. 42. Συνέκδομος Ἱεροκλέους Γραμματικοῦ σ. 395. ἐκδ. Βόννης.)

ἀπειληθεὶς φεύγει, ὁ δὲ Τσαχᾶς ἐπιπεύσας καταλαμβάνει ἐξ ἐφόδου τὴν Μιτυλήνην. Ἀλλ' ἡ κατὰ τὸ βόρειον ἄκρον τῆς νήσου Μήθυμνα, φρούριον ἔχουσα ὄχυρον, τότε μὲν ἀπέκρουσε τὴν προσβολὴν τοῦ ἐχθροῦ, βραδύτερον δὲ ὠχυρώθη ἔτι μᾶλλον ὑπὸ τοῦ βασιλέως, ὅπως ἔχη αὐτὴν ὀρμητήριον κατὰ τοῦ Τσαχᾶ. Ἀλλ' οὗτος μικρὸν περὶ τῆς Μήθυμνης φροντίσας, καταλιπὼν φρουρὰν ἰκανὴν ἐν Μιτυλήνῃ, ὤρμησεν ἐπὶ τὴν τῆς Χίου ἐκπόρθησιν.

Ὁ αὐτοκράτωρ μικρὰν ἀνάπαυλαν λαβὼν ἀπὸ τῶν ἄλλων πολέμων, πρῶτον μὲν στέλλει κατὰ τοῦ Τσαχᾶ Νικήταν τὸν Κασταμονίτην, τούτου δὲ ἀποτυχόντος, στέλλει ἔπειτα Κωνσταντίνον τὸν Δαλασσηνὸν, θεῖον πρὸς μητρός, ἀνδρᾶ ἔμπειρον περὶ τὰ πολεμικά ὅστις καὶ ἐπελθὼν τὸ μὲν στρατεύμα δισκόρησεν, αὐτὸν δὲ τὸν Τσαχᾶν ἠνάγκασεν νὰ ἐγκαταλίπῃ τὴν Χίον καὶ λάθρα νὰ σωθῇ εἰς Σμύρνην.

Ἐπελθόντος δὲ τοῦ χειμῶνος ἡ τῆς Μιτυλήνης ἐλευθέρωσις ἀνεβλήθη κατὰ τὸ ἐπιὸν ἔαρ. Τότε δὲ στόλον ἐξοπλίσας ἰσχυρὸν, καὶ στρατὸν ἐκλεκτὸν ἀθροίσας, καὶ στρατηγὸν τούτου ἐπιστήσας ἀνδρᾶ ἰκνωτάτον, τὸν Δούκαν Ἰωάννην ἀδελφὸν τῆς βασιλείσεως, ὑπὸ τὸ ἀξίωμα τοῦ Μεγάλου Δουκῆς, (Β') τοῦτον μὲν διὰ ξηρᾶς, τὸν δὲ Δαλασσηνὸν διὰ θαλάσσης πέμπει ὁ αὐτοκράτωρ, ὅπως συναντήσαντες κατατροπώσωσι τὸν Τσαχᾶν, καὶ μὴ μόνον τὴν Μιτυλήνην, ἀλλὰ καὶ τὰς ἄλλας πόλεις καὶ νήσους ἀπὸ τῶν χειρῶν αὐτοῦ ἀφαιρέσωσι. Κατελθὼν λοιπὸν ὁ Δούκας πρῶτος εἰς Μιτυλήνην, χωρὶς ἀναβολῆς καιροῦ κατεσκευάσας περὶ τὴν πόλιν ξυλίους πύργους, ὅπως ἐξ αὐτῶν ἐπεξέρχεται κατὰ τῶν βαρβάρων. Ὁ Τσαχᾶς τάχιστα διδὼν τὴν ἰκανότητα τοῦ αυτοκρατορικοῦ στρατηγοῦ, εἰς μὲν τὸν ἀδελφὸν τοῦ Γαλατᾶτζην ἀνέθηκε τὴν φρουρὰν τῆς πόλεως, αὐτὸς δὲ αὐτοπροσώπως ἀνέλαβε τὴν διοίκησιν τοῦ στρατοῦ, ἵνα ἐπιτεθῇ ἀποφασιστικῶς κατὰ τῶν πολιορκητῶν. Κρατερά τῶ ὄντι ὑπῆρξεν ἡ μάχη, διαρκέσασα μέχρι ἑσπέρας, ἀλλ' ἀπέβη ἄκριτος, διαλυθεῖσα ὑπὸ τῆς ἐπελθούσης νυκτός. Ἐκτοτε δὲ ὁ Δούκας ἐπὶ τρεῖς ὅλους μῆνας προσβάλλων τὸν ἐχθρὸν καθ' ἑκάστην λαμπρᾶς συνῆπτε μάχαι· ἀλλ' ὁ Τσαχᾶς γενναίως ἀμυνόμενος ἐματαίωσεν τοὺς ἀγῶνας αὐτοῦ. Βλέπων λοιπὸν ὅτι ἡ ἀνδρεία μόνη οὐδὲν κατορθοῖ ἐν τῷ πολέμῳ, ὅταν μάλιστα ἀμφοτέρωθεν τὰ διαμαχόμενα μέρη ἴσην ἀποδεικνύωσιν ἀνδρίαν, προσέλαβε συμβουθὸν καὶ τὴν ἀπάτην, συμβουλεύσαντος τοῦτο καὶ αὐτοῦ τοῦ αὐτοκράτορος (Γ'). Ἐν ᾧ λοιπὸν ἄλλοτε ἀπὸ τῆς ἀνατολῆς τοῦ ἡλίου ὠδήγει εἰς ἐφοδὸν τὸν στρατὸν ὁ Δούκας, αἴφνης ἐν μιᾷ τῶν ἡμερῶν διατάσσει νὰ μείνωσιν ἀκίνητοι αἱ φάλαγγες. Μάτην οἱ Τούρκοι περιέμεναν τὴν συγῆθη ἐφοδὸν ἐπὶ πολλὰς ὥρας· ὑποπτευθέντες δὲ δειλίαν ἢ ἀδυναμίαν, καὶ ἀπελι-

σθέντες περὶ τῆς κατ' ἐκείνην τὴν ἡμέραν μάχης, ἀπέθεσαν τὰ ὄπλα. Ἀλλὰ κλίνοντος ἤδη τοῦ ἡλίου πρὸς δύσιν, ἐπιπίπτει ὁ Δούκας κατὰ τῆς πόλεως μετ' ἀλλοπαγμοῦ καὶ βοῆς πολλῆς· ὁ δὲ Τσαχᾶς τάχως ὀπλίσας τὸν στρατὸν ἐξῆλθεν εἰς συνάντησιν αὐτοῦ. Ἡ ἡμέρα ὅμως ἐκείνη ἀνέδειξε νικητὰς τοὺς Ἕλληνας, τὸ μὲν, ὡς γενναϊότερον πολεμήσαντας, τὸ δὲ, ὡς καὶ τοῦ καιροῦ βοηθήσαντος καὶ τῆς τύχης. Διότι ῥίπτοντος τοῦ ἡλίου τὰς ἀκτῖνας ἀπὸ δυσμῶν, οἱ μὲν Ἕλληνες οὐδαμῶς ἐνωγλοῦντο, οἱ δὲ ἐχθροὶ κατεθαμβόνοντο τὰς ὕψεις, τοῦθ' ὕπερ εἰς τὰς προτέρας ἐφόδους πάντοτε ἔπασχον οἱ Ἕλληνες· πεύσας δὲ συγχρόνως καὶ σφοδρὸς ἄνεμος, καὶ κωνορτὸν μέγαν ἐγείρας καὶ κατὰ πρόσωπον τῶν ἐχθρῶν ὠθήσας συνεπλήρωσε τὴν ἤτταν αὐτῶν. Τραπέντος ἤδη εἰς φυγὴν τοῦ στρατοῦ, ὁ Τσαχᾶς ἠκολούθησεν αὐτῷ καὶ πάραυτα προτείνει εἰρήνην ἐπὶ μόνῳ τῷ ὄρω νὰ διαπεράσῃ ἀσφαλῶς εἰς Σμύρνην χωρὶς οὐδένα νὰ βλάβῃ. Ἀλλ' ὁ πανούργος πολὺ ἀπέχετο τοῦ νὰ τηρήσῃ τὸν λόγον τοῦ· ἀλλὰ διὰ νυκτὸς μέγα πλῆθος Μιτυληναίων, ἀνδρῶν, γυναικῶν καὶ παιδῶν ἐμβιβάσας εἰς τὰ πλοῖά του, ἔτοιμος ἦτο ν' ἀποπλεύσῃ λάθρα, ὅτε ἐπιφανεῖς ἐκ θαλάσσης ὁ Δαλασσηνὸς κατεδίωξεν αὐτὸν, καὶ πολλὰ τῶν ἡστροικῶν του πλοίων ἐκυρίευσεν, τὰ δὲ λοιπὰ κατασχὼν ἐν αὐτῷ τῷ λιμένι ὁ Δούκας, ἠλευθέρωσε πάντας τοὺς ἐν αὐτοῖς αἰχμαλώτους. Καὶ αὐτὸς δὲ ὁ Τσαχᾶς παρὰ μικρὸν συνελαμβάνετο, ἐὰν πανούργος ὢν δὲν προελάμβανεν ἐπὶ ἐλαφροῦ ἀκατίου νὰ διαπεράσῃ εἰς τὴν ἀπέναντι ἀσιατικὴν ἀκτὴν, ὅπου προνοήσας τὰ ἐν τῷ μέλλοντι ἐνδεχόμενα εἶχε τοποθετήσῃ φρουροὺς τινὰς πρὸς ὑπεράσπισίν του. Οὕτω δὲ ἡ Μιτυλήνη μεθ' ἑνὸς ἔτους δουλείαν ἐλευθερωθεῖσα ἀπεδόθη κατὰ τὸ 1085 τῷ Βυζαντινῷ κράτει. (Δ')

Κατὰ δὲ τὸ 1151 ἐπὶ τῶν Σταυροφοριῶν, ἡ νῆσος πρῶτον μὲν ἐληλατήθη ὑπὸ τῶν Βενετῶν, εἶτα δὲ κυριευθεῖσα τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν Σταυροφόρων τὸ 1204 καὶ διανεμηθέντος τοῦ Βυζαντινοῦ κράτους μετὰ τούτων, αἱ νῆσοι τοῦ Αἰγαίου καὶ μετ' αὐτῶν ἡ Λέσβος περιήλθον ὡς κληῖρος εἰς τοὺς Βενετούς, ὡς ἰσχυροτέρους κατὰ θάλασσαν μέχρι τοῦ 1264, ὅτε ἀποδιωχθέντων τῶν Φράγκων ὑπὸ Μιχαὴλ τοῦ Παλαιολόγου, ἡ Λέσβος μετὰ τῶν λοιπῶν νήσων ἐπανήλθεν ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τῶν Βυζαντινῶν (Ε'). Ἀπὸ δὲ τῶν ἀρχῶν τοῦ ΙΔ' αἰῶνος μέχρι μέσων αὐτοῦ, νέκει πάλιν ἐνέσκηψαν συμφοραὶ ἐπὶ τὴν Λέσβον, ὧν τὰς αἰτίας ὅπως ἀνέρωμεν, ἀνάγκη παρεμβατικώτερον νὰ θεωρήσωμεν τὴν κατάστασιν τοῦ ὁσημέραι καταρρέοντος βυζαντινοῦ Κράτους.

Ἐν ἔτει 1282 εἶχε διαδεχθῆ ἐν τῷ θρόνῳ τοῦ Βυζαντινοῦ Μιχαὴλ τὸν Παλαιολόγον τὸν ἐκδιώξαντα

τοὺς Λατίνους, ὁ τούτου υἱὸς Ἀνδρόνικος Β'. Μακροχρόνιος ὑπῆρξεν ἡ βασιλεία τοῦ ἀνδρὸς τούτου· διότι ἑνδεκα μὲν ἔτη ἐκυβέρνησε μόνος τὸ Κράτος, ἕτερα δὲ δεκαπέντε, παραλαβὼν συμβασιλεύει τὸν υἱὸν αὐτοῦ Μιχαὴλ τὸν νεώτερον. Ἀλλ' ἡ μακρὰ βασιλεία τούτου καὶ πολλῶν δεινῶν ὑπῆρξε μεστή. Στάσεις ἐσωτερικαῖ, πόλεμοι ἐξωτερικοὶ, ἐπιδρομαὶ Βουλγάρων, Σκυθῶν καὶ μάλιστα τῶν Τούρκων, πειρατεῖαι Καταλανῶν, σφετερισμοὶ Βενετῶν καὶ Γενουαίων, πάντα ταῦτα συνάμα ἐπιπίπτοντα ἐξήντηλον τὰς δυνάμεις καὶ δεινῶς ὑπέσκαπτον τὰ θεμέλια του.

Ραγδαῖα ἐπῆρχοντο ἤδη τὰ ἀτίθασσα στίφη τοῦ ὄσμαν, πᾶσαν τὴν Μικρασίαν πορθεύοντα καὶ αἰχμαλωτίζοντα. Ἢδη ἡ Φρυγία, ἡ Καρία, ἡ Προῦσα μετὰ πάσης τῆς Βιθυνίας ὑπέκυψαν εἰς τὸν ζυγὸν αὐτῶν· ὁ δὲ Ἀνδρόνικος καὶ τοὶ δραστήριοι καὶ μάχιμοι, δι' ὧν ὅμως διέθετε μέσων πρὸς τοσοῦτους καὶ πηλικούτους ἐχθροὺς ν' ἀντισταθῇ ἦτο ἀδύνατον. Διὸ ἐπέβαλε νέους φόρους, συνεκρότησε ναυτικὸν, ἐστρατολόγησε μισθοφόρους, συνῆψε συμμαχίας, τῶρα μὲν πρὸς τοὺς βαρβάρους Μασσαγέτας καὶ Ἀλανοὺς τῶρα δὲ πρὸς τοὺς πειρατὰς Καταλανοὺς καὶ Ἀμογαθάρους (Γ') ἀλλὰ τὰ πάντα εἰς μάτην· τὸ κράτος ἔβαινε ἀνεπιστρεπτὴ εἰς τὴν πτώσιν του. Αἱ συμμαχίαι μάλιστα αὐταὶ ἐπήνεγκον περισσώτερα κακὰ παρὰ τοὺς φανεροὺς ἐχθροὺς, ὡς ὀρθῶς παρατηρεῖ τοῦτο ὁ Νικηφόρος Γρηγορᾶς λέγων. «Ὁθεν ἀλλοφύλου συμμαχίας ἐλθούσης, πρῶτον μὲν τῆς τῶν Μασσαγετῶν, ἔπειτα τῆς τῶν Λατίνων, πολλαπλασίονα συνεπεπτώκει Ῥωμαίους γενέσθαι τὸν ὄλεθρον ἐξ αὐτῶν, ἢ τῶν ἐκ τοῦ προφανοῦς ἐχθρῶν.»

Περὶ τὸ 1302 ἔτος, εἰκοστὸν δὲ τῆς βασιλείας τοῦ Ἀνδρόνικου, οἱ τὴν Μικρασίαν νεμόμενοι Τούρκοι σατράπαι, πᾶσαν ἀντιζήλιαν ἀποβαλλόντες, κατεκληρώσαντο αὐτὴν πρὸς ἀλλήλους. Καὶ ὁ μὲν Καρμανλὸς Ἀλίουόριος κατέλαβε τὸ πλεῖστον τῆς μεσογείου Φρυγίας καὶ τὰ μέχρι τῆς Φιλαδελφείας καὶ τῆς παρὰ τὸν Μαϊάνδρον Ἀντιοχειαίς· τὰ δὲ ἐκείθεν μέχρι Σμύρνης καὶ τῆς Ἰωνικῆς παραλίας ἕτερος Σαρχάνης καλούμενος· τὰ δὲ ἀπὸ τῆς Λυδίας καὶ Αἰολίδος μέχρι τῆς παρὰ τὸν Ἑλλήσποτον Μυσίας ὁ λεγόμενος Κάλαμης μετὰ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Καρασῆ. Τὰ δὲ περὶ τὸν Ὀλυμπον καὶ πᾶσαν τὴν Βιθυνίαν κατέσχεν ὁ Ἄτμαν, τέλος δὲ τὰ ἀπὸ τοῦ Σαγγαρίου ποταμοῦ μέχρι τῆς Παφλαγονίας εἶχον διαιρησθῆ οἱ τοῦ Ἄμουρ παῖδες. Ἐγκατασταθέντες δὲ πάντες οὗτοι μονίμως ἐν ταῖς ἐπαρχίαις ταύταις παρεξέτεινον τὰς ἐπιδρομὰς μέχρι τῶν παραλίων πόλεων τῶν ὑπολειπομένων ἐπὶ εἰς τὸ βυζαντινὸν Κράτος, εἰς τὰς δὲ χυρωτέρας τῶν ὀπίωων εἶχον καταφυγεῖ οἱ ἐκ τοῦ ἐσωτερικοῦ μεταναστεύοντες ἕνεκα τῶν καταδιώξεων

και μέχρι της Θράκης αυτής. Ἐν τούτῳ δὲ τῷ καιρῷ στενωδὸς ἐπολιορκεῖτο ὑπὸ τῶν Τούρκων και ἡ κατὰ τὴν Λυδίαν Φιλαδέλφεια, πόλις μεγάλη και πλουσία.

Εἰς τοιοῦτους δεινούς ἀγῶνας ἦτο περιπεπλεγμένος ὁ Αὐτοκράτωρ Ἀνδρόνικος, ὅτε Ρογήριος τις, ἢ Ροντζέριος, Λατίνος τὸ γένος προσήνεγκεν αὐτῷ τὴν ὑπηρεσίαν του. Ἦν δὲ ὁ Ρογήριος οὗτος τὸ μὲν πρῶτον μοναχὸς τοῦ τάγματος τῶν Ναϊτῶν, διατρίβων ἐν τῇ κατὰ τὴν Συρίαν Πτολεμαίδι, εἶτα δὲ ἀλούσης τῆς πόλεως ὑπὸ τῶν Ἀράβων, χαιρῖεν εἰπὼν τῷ μοναχικῷ σχήματι και πολλά ὑφελόμενος χρήματα ἐκ τῆς μονῆς, ἐπεδόθη εἰς τὴν ληστείαν πολλούς συμπαραλαβὼν ἐταίρους. Συγχορηγῶν δὲ στολισκὸν τεσσάρων πειρατικῶν πλοίων και πολλῶν τολμηρῶν και ἀνεστῶν ἀνδρῶν πληρώσας αὐτὰ κατέστη ὁ βιαιότατος τῶν πειρατῶν, οὐ μόνον κατὰ θάλασσαν συλαγωγῶν τὰ ἐμπορικὰ πλοῖα, ἀλλὰ και κατὰ τῶν μεγάλων νήσων ἐπιτιθέμενος ἀνήκεστα ἐποίει κακά.

Τοσαύτην δὲ ἐποίησατο φήμην κατὰ τὰς παραλίους μάλιστα χώρας, ὥστε Θεοδέρχης ὁ τῆς Σικελίας βασιλεὺς, πολεμούμενος τότε ὑπὸ Καρόλου τοῦ τῆς Ἰταλίας, προσεκάλεσε τὸν Ρογήριον εἰς βοήθειαν, ἣν και τελεσφόρον ἀπέδειξε τὸ τολμηρὸν και πολυμήχανον τοῦ ἀνδρὸς ἦθος. Διὸ ὁ μὲν πόλεμος ταχέως κατέπαυσεν, οἱ δὲ περὶ τὸν Ρογήριον ἀνθρωποὶ, εἰς πλάνητα και ληστρικὸν εἰθισμένοι βίον, διενουῦντο ποῦ νὰ τραπῶσιν εἰς ἄσκησιν τοῦ ἔργου των και εἰς πορισμὸν κέρδους. Γνωστῆς δὲ οὔσης αὐτοῖς τῆς τότε καταστάσεως τοῦ βυζαντινοῦ κράτους, ἔδραμον πρὸς τὸν Αὐτοκράτορα Ἀνδρόνικον προσφέροντες αὐτῷ τοὺς βραχιόνάς των κατὰ τῶν πολεμίων. Ὁ Ἀνδρόνικος ἀναγκάζομενος ὑπὸ τῶν περιστάσεων νὰ ξενοτροφῆ, και μακρόθεν ἀκούων τὰ τοῦ Ρογήριου κατορθώματα, ὡς ἔραμιον ἐδράξατο τὴν προσέλευσιν αὐτῶν, και πάραυτα τοῦτον μὲν ἐτίμησε διὰ τοῦ ἀξιώματος τοῦ μεγάλου Δουκῆς και Γαμβρὸν ἐπὶ τῇ ἀνεψιᾷ Μαρίας, θυγατρὶ τοῦ Ἀσάν, ἐποίησε, τοὺς δὲ περὶ αὐτὸν δι' ἀδρῶν μισθῶν ἐκολάκευσεν.

Ἄλλ' ἐκ συρφετοῦ τοιοῦτων συγχαλῶδων τί καλὸν ἔμελλε νὰ προκύψῃ; Ἄφοῦ ἐν αὐτῇ τῇ Κωνσταντινουπόλει πολλὰς διέπραξαν ἀταξίας και ἀρπαγὰς, ἐξήλθον τέλος διευθυνόμενοι εἰς βρήθειαν τῆς ὑπὸ τῶν Τούρκων πολιορκουμένης Φιλαδέλφειας. Ἄλλ' ἐκ ποίας χώρας ἡ πόλεως διερχόμενοι δὲν ἄφσαν ἔχνη οἰκτρά τῆς ἄλθειας διαβάσεώς των; Ληστεῖαι ἀρπαγαί, βάσανοι, ἀπαγχονισμοὶ, θάνατοι, ταῦτα ἦσαν τὰ κατορθώματα τῶν ποθητῶν συμμάχων. Ταχέως δὲ λυθείτης τῆς πολιορκίας και τῆς πόλεως τροφοδοτηθείσης ἀρκεσθεὶς ὁ Ρογήριος εἰς τὸν θρί-

αμβον τοῦτον ἐπανεκάμπτεν ὀπίσω, ἀργυρολογῶν, ἀπογυμνῶν πᾶσαν πόλιν και πάντας ἀνθρώπους, μηδενὸς φειδόμενος, μοναχῶν, κληρικῶν, ἀρχόντων ἢ εὐνοουμένων τοῦ βασιλέως. Τότε δὲ διελθὼν Ἐφσον, Μαγνησίαν, Χίον, ἦλθε και εἰς Μιτυλήνην ὅπως και ἐνταῦθα πληρώσῃ φόνων και ἀρπαγῶν τὰς αἰμοδιψεῖς χεῖρας του.

Πολλοὶ εἶχον καταφύγει κατ' ἐκεῖνο καιροῦ εἰς Μιτυλήνην ἐκ τῆς ἀπέναντι παραλίας, φεύγοντες τὴν αἰχμαλωσίαν και τὸν θάνατον, ὅν ἀπανταχοῦ ἔσπειρον οἱ μέχρι τῆς θαλάσσης ἐπιτρέχοντες Τούρκοι. Μεταξὺ τούτων τῶν προσφύγων ἦτο και τις Μαχράμης τῶνομα, ἀνὴρ πλούσιος, πιστὸς και γνώριμος τοῦ βασιλέως, κατοικῶν τὴν περὶ τὸν Σκάμανδρον και τὴν Ἰδην χώραν. Ἐρημουμένης δὲ ταύτης ὑπὸ ληστρικῶν σιφῶν, πρῶτον μὲν κατέφυγε μετὰ πολλῶν ἄλλων εἰς τὴν ὄχυρὰν Ἄσσον, ἣς τὴν ὑπεράσπισιν ἀνέθεσαν αὐτῷ, ὡς ἰκανωτέρῳ, οἱ ἐν τῇ πόλει. Εἶτα δὲ ἐπαπειλουμένης και ταύτης, διεπέρασεν εἰς Μιτυλήνην, ὡς εἰς τόπον ἀσφαλῆ. Και ἀπέφυγεν μὲν ἐνταῦθα τὴν καταδίωξιν τῶν βαρβάρων, ἐνέπεσε δὲ εἰς τοὺς ὄνυχας ἐχθροῦ φοβερωτέρου. Διότι μετὰ τινὰς ἡμέρας ὁ μέγας Δοῦξ Ροντζέριος προσορμισθεὶς εἰς τὴν νῆσον συνέλαβεν ἐπὶ διαφόροις προσφάσει πολλοὺς τῶν πολιτῶν και τῶν ξένων, ὧν ἄλλους μὲν εἰς τὰ δεσμὰ ἔρριψεν, ἄλλους δὲ εἰς τὰ βασανιστήρια παρέδωκε. Και εἰ μὲν τις προλαμβάνων ἐκένου τὸ βάλαντιόν του εἰς χεῖρας τοῦ ἀπλήστου τούτου συμμάχου, ἐσώζετο ἀπὸ τοῦ ἐπαπειλουμένου κινδύνου, εἰ δὲ μὴ, ἔδυνηρὸν ἐλάμβανε θάνατον. Τοιοῦτον μάλιστα ὑπέστη ὁ Μαχράμης, ὅν κατηγορήσας ὡς προδότην, διὰ τὴν ἐγκατάλειψιν τοῦ φρουρίου τῆς Ἄσσου, καθείρξεν ἀπειλῶν κατ' αὐτοῦ θάνατον, ἐὰν δὲν ἐξίλεον τὸν γαμβρὸν τοῦ αὐτοκράτορος διὰ πεντακισχιλίων στατήρων. (Ζ'). Ἀπορούντος δὲ τοῦ Μαχράμου περὶ τὴν ἀπόδοσιν τοσοῦτων λύτρων, διέταξε πάραυτα ὁ Ρογήριος νὰ στηθῇ ὁ μακελλικὸς φιτρός, ἦτοι ἡ κρουραγικὴ τράπεζα, ἐφ' ἣς συνήθως ἐκαρπτόμει τοὺς δεσμίους. Δεθεὶς δὲ τὰς τρίχας τῆς κεφαλῆς δι' ἱμάντων, και ἐκταθεὶς ἐπ' αὐτοῦ, και οὕτω κρατερῶς πιεσθεὶς, ὥστε και νὰ ἐκλυθῶσιν οἱ σπόνδυλοι τοῦ τραχήλου τῆς φυσικῆς των συναρμογῆς, ἀθλίως ὁ ἄθλιος ἀπετυμῆθη τὴν κεφαλὴν. Τοιαύτας δὲ βιαιουργίας ὁ μέγας Δοῦξ και οἱ περὶ αὐτὸν διαπράξαντες κατ' ἄπασαν τὴν νῆσον και καταληστεύσαντες τοὺς κατοίκους, ἀπῆλθον ἀμύθητα συκομιζόμενοι χρεῖματα. (Η').

Και ταῦτα μὲν συνέβαινον κατὰ τὸ 1306 ἔτος, εἰκοστὸν δὲ τέταρτον τῆς βασιλείας τοῦ Ἀνδρόνικου. Τριακοντα δὲ ἔτη βραδύτερον ἢ Μιτυλήνη νέαν ὑφίστατο ἄλωσιν και πολιορκίαν. Τὸ βυζαντινὸν κράτος προέκειτο ἤδη λάφυρον τοῦ ἰσχυροτέρου και πο-

νηροτέρου. Και τὰ μὲν μεσόγεια αὐτοῦ κατέλαβον οἱ ἐξ ἀνατολῶν ἐχθροὶ, τὰ δὲ παράλια και τὰς νήσους κατέσχον οἱ ἐκ δυσμῶν Λατῖνοι, Γενουαῖοι, Βενετοὶ και ἄλλοι. Τούτων δὲ οἱ μὲν διετέλουν πάντῃ ἀνεξάρτητοι ἡγεμόνες τῶν ἀρπαζομένων χωρῶν, οἱ δὲ διὰ μικροῦ φόρου ἀνεγνωρίζοντο ὡς ὑποτελεῖς τοῦ βυζαντινοῦ αὐτοκράτορος. Ἐπὶ τῆς βασιλείας Ἀνδρόνικου τοῦ Γ' περὶ τὰ 1335 εἰς τῶν τοιοῦτων ἡγεμόνων Δομίνκος Κατάνης, τὴν πατρίδα Γενουαῖος, ἐκ πατρὸς παραλαβὼν τὴν ἀρχὴν τῆς νέας Φωκαίας, συμμαχῆσας μετὰ τῶν ἐν Ρόδῳ Λατίνων και τοῦ Λατίνου ἡγεμόνος τῶν Κυκλάδων, ἐπέπεσεν αἰφνης κατὰ τῆς Λέσθου μετὰ πεντεκαίδεκα πλοίων. Και τὴν μὲν Μιτυλήνην διὰ προδοσίας ἐκυρίευσεν και δολίως εἰσαγαγὼν ἰδίαν μόνον φρουρὰν ἰδιοποιήθη αὐτήν, ἀπέτυχε δὲ περὶ τὴν ἐκπόρθησιν τῶν φρουριῶν τῆς Ἐρесьου και Μιθθύμνης. Ὀργισθέντες οἱ σύμμαχοι ἐπὶ τῇ δολιότητι και ἀπιστίᾳ τοῦ Δομίνικου, ἐγκατέλιπον αὐτὸν και ἀπῆλθον μετὰ τῶν ἑπτὰ πλοίων των. Ἐκεῖνος δὲ ἐκδιώξας ἐκ τῆς πόλεως τοὺς κατοίκους ἐγκατεστάθη ἐν αὐτῇ ἡγεμὼν ἀνεξάρτητος.

Τὴν ἐπιβουλήν ταύτην μαθὼν ὁ αὐτοκράτωρ, ἐν διαστήματι εἰκοσιν ἡμερῶν ἐξώπλισεν στόλον ὀγδοήκοντα τεσσάρων πλοίων, και περιμείνας τοὺς κατὰ τὸ θέρος πνέοντας ἐτησίαις, ἐξεστράτευσεν αὐτοπροσώπως. Και κατὰ πρῶτον περιπελεύσας τὴν Μιθθύμναν και Ἐρесьον, ἐφωδίασε καλῶς τὰ φρούρια, ἐπανέσας τοὺς κατοίκους διὰ τὴν ἀνδρίαν των και τὴν εἰς τὸν θρόνον αὐτοῦ πίστιν. Σφοδρῶ δὲ πνέοντος τοῦ ἀνέμου και μὴ δυνάμενος ὁ βασιλεὺς νὰ προσπλεύσῃ εἰς Μιτυλήνην, διέταξε νὰ πηδαλιουχῆσωσιν ἐπὶ Χίον, ὅτε φρουρὸς τις ἀπὸ ὑψηλῆς σκοπιᾶς (Θ') κατὰ τὴν μεσημεριανὴν ἄκραν τῆς νήσου παρὰ τὸν Κόλπον τῆς Καλλονῆς, τὸν ἀρχαῖον Πυρῶσιον, ἠρώτησε μεγαλόφρωνος «Τίνος ἦσαν τὰ πλοῖα.» Ἀκούσας δὲ παρὰ τῶν ἐν τῷ στόλῳ ὅτι ἦσαν τοῦ βασιλέως, ἀνήγγειλεν αὐτοῖς ἕτερα πέντε πλοῖα ναυλοχοῦντα ἐν τῷ Κόλπῳ. Ἦσαν δὲ ταῦτα τοῦ Κατάνη ἀποσταλέντα πρὸς τροφοδοτήσιν και ἐνίσχυσιν τοῦ φρουρίου τῆς Καλλονῆς. Εἰσπλεύσας τότε εἰς αὐτὸν ὁ βασιλεὺς, τὰ μὲν πλοῖα καταλειφθέντα ἀμαχητὶ ἐκυρίευσεν, τοὺς δὲ στρατιώτας διασπαρέντας εἰς τὴν ξηρὰν κατεδίωξαν οἱ βασιλικοὶ, και τινὰς συλλαβόντες κεκρυμμένους ἐν τῇ παρακειμένῃ λόχμῃ ἀπέκτειναν ἢ ἐξώγησαν, οἱ δὲ λοιποὶ βοηθούμενοι ὑπὸ τοῦ σκότους τῆς νυκτὸς κατέλαβον σῶσι τὴν Μιτυλήνην. Ἀποδιβάσας δὲ ὁ αὐτοκράτωρ πέζην και ναυτικὴν δύναμιν ὑπὸ τὸν πιγκέρην Ἀλέξιον Φιλανθρωπῆνον τὸν θεῖόν του, ἀπέστειλεν αὐτὸν διὰ ξηρᾶς και τινὰ πλοῖα διὰ θαλάσσης εἰς πολιορκίαν τῆς Μιτυλήνης, αὐτὸς δὲ ἀπῆρεν εἰς Χίον, και μετὰ τινὰς ἡμέρας εἰς Φωκαίαν, ὅπως και ταύτην ἐκπολιορκήσῃ.

Ἡ πολιορκία ἀμφοτέρων τῶν πόλεων παρετείνετο ἐπ' ἀόριστον χρόνον· διότι ἀμφοτέραι εἶχον καλῶς και ἐφοδιασθῆ και ὄχυρωθῆ κατ' ὅν χρόνον ὁ Ἀνδρόνικος διέτριβεν ἕνεκα τῆς ἐναντιότητος τῶν ἀνέμων ἐν Χίῳ. Πέντε παρήλθον μῆνες, και οὔτε οἱ πολιορκουῦντες διὰ τῶν συνεχῶν ἐφόδων και τειχομαχιῶν κατάρθουν τι λόγου ἄξιον, οὔτε οἱ πολιορκούμενοι ἦσαν εὐτυχέστεροι εἰς τὰς ἐξόδους των. Ὁ βασιλεὺς ἵνα ἔχῃ ἄφθονα τὰ ἐπιτήδεια ἐκ τῶν πέριξ, συνῆψε συμμαχίαν μετὰ τῶν τὰ περὶ Φωκαίαν ἐξουσιαζόντων Τούρκων. Μεσοῦντος ὁμοῦ τοῦ χειμῶνος και τῶν τροφῶν σπανιζουσῶν, οἱ πολιορκούμενοι ἐφάνησαν διαλλακτικώτεροι. Ὅθεν προσλαβόντες μεσίτας παρὰ τῷ βασιλεῖ και τοὺς ἐν Ρόδῳ Λατίνους, ἐπέτυχον τὴν ἄρσιν τῆς πολιορκίας και τὴν εἰρήνην ἐπὶ τοῖς δε τοῖς ὄροις· οἱ περὶ τὸν Κατάνη νὰ κενώσωσι παραχρῆμα τὴν Μιτυλήνην, ὁ τῆς Φωκαίας ἡγεμὼν ν' ἀναγνωρίσῃ τὴν κυριαρχίαν τοῦ αὐτοκράτορος, και τελευταῖον ν' ἀποδώσῃ τοὺς ἐν τῇ Φωκαίᾳ κρατούμενους ὡς ὁμήρους υἱοὺς τοῦ συμμάχου του Σαρχάνη και τοὺς ἄλλους Τούρκους. Οὕτω δὲ διαπραχθείσης τῆς εἰρήνης, ὁ μὲν αὐτοκράτωρ μεθ' ὅλου τοῦ στόλου και στρατοῦ ἀνέπλευσεν εἰς Κωνσταντινουπόλιν ἐν σπουδῇ διὰ τὰς ἐγκυμονουμένας στάσεις, ὁ δὲ Φιλανθρωπῆνος διαμείνας ἐπὶ τινὰ χρόνον ἐν Μιτυλήνῃ ἐπανήγαγε τὴν τάξιν, ἀποπέμφας κατ' ὀλίγους τοὺς ἐπὶ τῆς νήσου εὐρεθέντας πεντακοσίους μισθοφόρους Λατίνους φύλακας, οὓς και ἀδρῶς ἐφιλοδώρει ὅπως προλάβῃ τὰς ἀταξίας αὐτῶν και ἀρπαγὰς.

Δευτέραν ταύτην φοράν ἡ Μιτυλήνη ἀπῆλλάττετο ἀλλοφύλου δεσπότη, καθισταμένη μέρος ἀδιείρετον τῆς βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας. Εἴκοσι δὲ ἔτη μετὰ τὰ συμβάντα ταῦτα ἡ νῆσος ὅλη παρεχωρήθη εἰς τὴν δεσποτεῖαν τῶν Γενουαίων, ἕνεκα γεγονότος ἰκανῶς περιέργου και ἀξίου ἀφηγησέως.

Ἰωάννης ὁ Παλαιολόγος, γαμβρὸς και συμβασιλεὺς Ἰωάννου τοῦ Καντακουζηνοῦ, μὴ συμβιβάζομενος μετὰ τοῦ πενθεροῦ του, ὅστις διηνεκῶς ἤλεγγεν αὐτὸν ὡς διάγοντα βίον ἄσωτον και τοῖς βασιλεῦσιν ἀπρεπῆ, δυσχεράνας φεύγει ἐκ Κωνσταντινουπόλεως μετὰ δύο πλοίων εἰς Εὐρώπην. Ἐπὶ δύο δὲ ἔτη περιελθὼν τὴν Ἰταλίαν και Γερμανίαν, και πολλάς συναγαγὼν βοηθείας παρὰ τῶν ἐκεῖ ἡγεμόνων εἰς προφύλαξιν δῆθεν και ὑπεράσπισιν τῆς πόλεως ἀπὸ τῶν βαρβάρων, ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Ἀνατολήν. Ἀρπύζομενος δὲ εἰς Τένεδον ἐδίσταξε νὰ προσῆ, ἀγνοῶν πῶς ἔμελλε νὰ τὸν ὑποδεχθῇ ὁ πενθερὸς και βασιλεὺς. Συνέβη δὲ αὐτοῦ διατρίβων νὰ γνωρισθῇ μετὰ τινος εὐγενοῦς Γενουαίου, ἐρχομένου εἰς τὴν Ἀνατολήν ὅπως καταλάβῃ φρούριον τι τῆς Θρακικῆς Χερσονήσου ὡς πρὸ αὐτοῦ εἶχον πράξει και ἕτεροι ἐκ Γενούης, Βενετίας ἢ ἀλλαχόθεν, ἀντιποιηθέντες τὴν Χίον, τὴν Φώ-

καιαν, τὴν Ἀμαστριν καὶ Ἀμψόν ἐν τῷ Εὐξείνῳ, τὴν Θεοδοσίαν ἐν τῇ Ταυρικῇ καὶ τὸν Γαλατᾶν αὐτὸν τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Πρὸς τοῦτον λοιπὸν τὸν Γενουαῖον, Φραγκίσκον Γατελούζον (1) καλούμενον, ἀνακοινωσάμενος τοὺς διαλογισμούς του ὁ φυγὰς βασιλεὺς, ἐζήτησε τὴν συνδρομὴν του εἰς ἀνάληψιν τοῦ θρόνου, ὑποσχόμενος ὡς ἀμοιβὴν τὴν μὲν ἀδελφὴν του Μαρῖαν εἰς σύζυγον, τὴν δὲ νῆσον Λέσβον ὡς προῖκα ταύτης.

Συμφωνήσαντες λοιπὸν ἐν πᾶσιν ἕτε Παλαιολόγος καὶ ὁ Γατελούζος ἀπῆραν ἐκ τῆς Τενέδου, καὶ μετὰ βραχὺν πλοῦν ἔφθασαν ἐν καιρῷ νυκτὸς ἀπέναντι τοῦ Βυζαντίου. Ἐγίνωσκε βεβαίως ὁ Φραγκίσκος ὅτι διὰ τεσσάρων πλοίων, δύο ἰδικῶν του καὶ δύο τοῦ βασιλέως, οὔτε δι' αἰφνιδίως προσβολῆς, οὔτε ἐξ ἐφόδου ἦτο δυνατόν νὰ κυριευθῆ ἡ πόλις. Ὅθεν κατέφυγεν εἰς στρατήγημα, τὸ ὁποῖον καὶ ὁ τόπος καὶ ἡ ὥρα ἐνέπνευσαν αὐτῷ. Ἦτο νύξ ζοφερά καὶ ἡ θάλασσα σφοδρῶς ἐκλυδωνίζετο· προσεποιήθη λοιπὸν ναυάγιον, καὶ πλησιάσας εἰς τὴν μικρὰν πύλιν τὴν ἐπιλεγομένην τῆς Ὀδηγητρίας, (2) ἤρξατο κραυγάζων καὶ ζητῶν βοήθειαν, ὡς δῆθεν ναυαγῶν· συγχρόνως δὲ οἱ ναῦται κατ' ἐντολὴν αὐτοῦ ἔθραυον κατὰ τοῦ τείχους ἐλακιδόχους τινὰς πύλους κενοὺς καὶ ἐβῶσαν ὡς ἐν ἐσχάτῳ κινδύνῳ ὄντες. Ἀφυπνίσθησαν ἐκ τῶν κραυγῶν οἱ ἀπὸ τοῦ τείχους φύλακες καὶ ἠρώτησαν, πῶθεν ὁ θόρυβος, καὶ τίς ἡ αἰτία του· οἱ δὲ ἐν ταῖς πλοίοις ἀπήντησαν ὅτι πλοῖα ἐμπορικά, κομίζοντα φορτία ἐλαίου, τὰ μὲν εἰς τὸν Εὐξείνῳ, τὰ δὲ εἰς αὐτὴν τὴν Κωνσταντινουπόλιν κινδυνεύουσιν ἐνεκα τοῦ σκότους καὶ τοῦ κλύδωνος τοῦ πόντου νὰ ἐξοκειλωσιν καὶ ν' ἀπολεσθῶσιν αὐτανδρα. « Πρὸς Θεοῦ λοιπὸν ἀνέκραξαν, σώσατέ μας, καὶ τὸ ἥμισυ τοῦ ὑπολειφθέντος φόρτου ἔστω ὑμῖν ὡς σώστρα. » Ἐπίστευσαν οἱ φύλακες καὶ περὶ τοὺς εἰκοσιν αὐτῶν ἐξεληθόντες νὰ ὀδηγήσωσιν ἐντὸς τοὺς ναυαγούς περιέπεσαν εἰς τὴν παγίδα τῶν Γενουαίων· διότι 500 ἐξ αὐτῶν ἐνεδρεύνοντες ὑπὸ τὰ τείχη εἰσώρμησαν ἐν τῆς, καὶ σφάζαντες τοὺς ἐν τῷ πύργῳ φύλακας, καὶ τῶν περὶ ζυγῶν κύριοι, εἰσῆγαγον καὶ τὸν βασιλέα συναθροισθέντες εἰς δισχιλίους. Καὶ ὁ μὲν Παλαιολόγος ἀνήγγειλε πάραυτα εἰς τοὺς οἰκείους καὶ φίλους τὴν ἔλευσίν του, ὁ δὲ Γατελούζος καταλαβὼν ἕνα τῶν πύργων καὶ ὑπὸ φρουρὰν Ἑλλήνων καὶ Λατίνων στρατιωτῶν περιφρουρήσας τὸν βασιλέα, ἐξῆλθεν αὐτὸς μετὰ τῶν δορυφόρων ἐπὶ τοῦ τείχους καὶ ἤρξατο κράζων. « Ζήτη ὁ βασιλεὺς Ἰωάννης ὁ Παλαιολόγος. » Ἰπέφωσκον ἤδη ἡ ἡὼς καὶ οἱ αὐλικοὶ

πάντες καὶ ὁ λαὸς συνήρχοντο σωρηδὸν εἰς τὸ ἵπποδρόμιον ἀνευφημοῦντες τὸν βασιλέα Ἰωάννην. Πάραυτα δὲ καὶ ὁ βασιλεὺς Καντακουζηνὸς προσελθὼν εἰς τὴν μονὴν τῆς Περιβλέπτου κείρεται τὴν κόμη, περιβάλλεται τὸ βράσον, καὶ ἀναγνωρίσας τὸν γαμβρόν του ὡς νόμιμον βασιλέα ἀπέρχεται μονάσῃ εἰς τὸ Ἅγιον Ὄρος. Ὁ δὲ Ἰωάννης Παλαιολόγος λαβὼν εἰς χεῖρας τὰς ἡνίας τοῦ κράτους δὲν λησμονεῖ τὰς πρὸς τὸν Φραγκίσκον δοθείσας ὑποσχέσεις· ἀλλὰ μετὰ τινὰς ἡμέρας ἐορτάσας τοὺς γάμους του μετὰ τῆς ἀδελφῆς καὶ δεσποίνης Μαρίας ἀπέστειλεν εἰς τὴν Λέσβον, τὴν ὡς προῖκα καὶ ἀντάλλαγμα ἐνὸς θρόνου παραχωρηθεῖσαν αὐτῷ.

Περιελθοῦσα λοιπὸν ἀπὸ τοῦ 1359 ἔτους ἡ νῆσος εἰς τὴν δεσποτείαν τῶν Γενουαίων διετέλεσε κυβερνωμένη ἐπὶ ἕνα ὀλόκληρον αἰῶνα ὑπὸ τῶν κληρονομικῶν διαδόχων τοῦ Φραγκίσκου Γατελούζου. Διοικηθεῖσα δὲ ἄνευ ἐσωτερικῶν ράσεων, ἄνευ μεταβολῆς δυναστείας προέκοψεν ἡ νῆσος εἰς εὐνομίαν, εὐπορίαν καὶ πληθυσμόν. Οἱ ἡγεμόνες τῆς Λέσβου ἐξέτειναν τὴν κυριαρχίαν των ἐπὶ τῆς Αἴνου, τῆς Λήμου καὶ τῆς παλαιᾶς Φωκαίας. Τιμώμενοι δὲ μεγάλως παρὰ τοῖς Ἕλλησι συνῆψαν ἐπιγαμίαις μετὰ τῶν βασιλέων τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ τῆς Τραπεζοῦντος καὶ πολλῶν τῶν ἐν τέλει. Αὐτοῦ τοῦ τελευταίου αυτοκράτορος τῶν Ἑλλήνων Αἰκατερίνα θυγάτηρ ἦτο τοῦ ἡγεμόνος τῆς Λέσβου Νοταρᾶ Παλαιολόγου τοῦ Γατελούζου, ἢ νυμφευθεῖς τὸ 1442 ὃν ἔτι ἡγεμὼν τῆς Σπάρτης, ἐστερήθη μετὰ ἐν ἔτος κατὰ τὴν ὑπεράσπισιν τῆς νήσου Λήμου (1). Ἀλέξιος ὁ Κομνηνὸς βασιλεὺς Τραπεζοῦντος ἐκ τῆς γενεᾶς τῶν Γατελούζων εἶχε ζητήσει καὶ λάβει σύζυγον διὰ τὸν δευτεροτοκὸν αὐτοῦ υἱὸν Σκαντάριον (1). Ἰνα δὲ ἀπολαύη διαρκούς ἡσυχίας ἡ νῆσος καὶ ἡ ἀπῆλλαγμένη ἀπὸ τῶν ἐπιδρομῶν τῶν Ἀσιακῶν, οἱ ἡγεμόνες ἔτι ἀπὸ ἡμυράτου τοῦ Α'. τοῦ στήσαντος τὴν ἑδρὰν αὐτοῦ ἐν Ἀδριανουπόλει ἐπλήθυνον φόρον τινὰ, ἐπὶ δὲ ἡμυράτου τοῦ Β'. ἀνεβίβασαν εἰς δισχιλίους στατῆρας, ὅτε Παιτόγλης ἢ κατὰ Δούκαν Πάλδας ἐξωμότης Βούλγαρος καὶ ἑπαρχος τῆς Καλλιπόλεως ἐπιδραμὼν κατὰ τὸ 1445 μετὰ στόλου ἐλεηλάτησε τὴν νῆσον, κατέστρεψεν ἄρδην τὴν Καλλονήν, πόλιν εὐδαίμονα, καὶ ἀπῆλθεν ἀπάγων ὡς πλείστους αἰχμαλώτους, « αἰχμαλωτίσας αἰχμαλωσίαν ἄπειρον, » ὡς λέγει ὁ Δούκας.

Δύο δὲ ἔτη μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ὁ Μωάμεθ διέταξε τὸν ἑπαρχον τῆς Καλλιπόλεως Ἰονούζην νὰ ἐκστρατεύσῃ κατὰ τῆς Λέσβου καὶ ὑποτάξῃ αὐτήν. Ἀλλ' οὗτος περιπεσὼν εἰς τρι-

(1) Οὗτος ὑπὸ μὲν τοῦ Δούκα λέγεται Γατελούζος, ὑπὸ δὲ τοῦ Φραντζῆ Κατελιούτζης, ὑπὸ δὲ τοῦ Χαλκοκονδύλου Κατελιούζος. (2) Σήμερον δὲ Ἀχὺρ Καπού.

(1) Α. Χαλκοκονδύλης. Περὶ Τουρκικῶν πραγμάτων. Βιβ. Θ'. σελ. 462. Ἐκδ. Βόννης.

κυμίας καὶ ἀποτυχῶν εἰς τὴν κατὰ τῆς Μηθύμνης ἔφοδον νύχαριστήθη τότε εἰς τὴν ἄλωσιν Φωκαίας τῆς νέας, εἰς τὴν αἰχμαλωσίαν ἑκατὸν νέων καὶ νεανίδων καὶ εἰς τὴν ἀπαγωγὴν πάντων τῶν ἐν ταύτῃ τῇ πόλει εὐρεθέντων Γενουαίων ἐμπόρων μετ' αὐτῶν τῶν ἐμπορευμάτων. Ὁ δὲ Μωάμεθ ὀργισθεὶς ἐπὶ τῇ ἀποτυχίᾳ, ἀμέσως μὲν διέταξε ν' ἀφαιρεθῶσιν αἱ ἐκτὸς τῆς Λέσβου κτήσεις τῶν Γατελούζων, Αἴνος καὶ Λήμνος, καὶ Θάσος, καὶ Φωκαία ἢ παλαιὰ, τὴν δὲ ἄλωσιν τῆς Μιτυλήνης ἀνέβαλεν ἐπὶ τινὰ χρόνον, ἐνησχολημένος ὢν τότε εἰς ἄλλα σπουδαιότερα.

Ἀναβάλλων, κύριοι, καὶ ἐγὼ εἰς ἄλλον ἀρμοδιώτερον καιρὸν τὴν ἐξιστόρησιν τῆς ἀλώσεως τῆς Λέσβου γενομένην ἐννέα ἔτη μετὰ τὴν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, καὶ ἀποτελοῦσαν ἐν τῶν περιέργων ἐπεισοδίων τοῦ μεγάλου δράματος τῆς ὑποδουλώσεως τοῦ Βυζαντινοῦ κράτους, καταπαύω τὸν λόγον ἀποβάνα ἴσως σχινοτενέστερον τοῦ θέοντος, βραχείας προσθεῖς παρατηρήσεις.

Ὅτι λοιπὸν ἡ Λέσβος οὐκ ὀλίγον συμμετέσχε τῶν τυχῶν καὶ περιπετειῶν τοῦ βυζαντινοῦ κράτους δῆλον ἐγένετο ἐκ τῶν εἰρημένων. Διετέλεσε δὲ αἰετοπεριμάχητος διὰ τε τὸ εὐφορον τοῦ ἐδάφους, καὶ τὴν θέσιν αὐτῆς καὶ τὴν ἑκτασίαν· διὸ καὶ οἱ αυτοκράτορες μεγίστας κατέβαλλον προσπαθείας πρὸς διατήρησιν αὐτῆς καὶ πολυδαπάνους ἀνεδέχοντο πολέμους. Εἰς φρούρησιν δὲ καὶ ὑπεράσπισιν αὐτῆς τέσσαρας εἶχεν ἐμφρούρους πόλεις τὴν Μιτυλήνην, ὅπως τὴν ὑπερασπίξῃ ἐκ τοῦ ἀνατολικοῦ μέρους, τὴν Μήθυμναν ἐξ ἄρκτου, τὴν Ἐρησσὸν ἐκ δυσμῶν ἠτις ὅμως κατὰ τοὺς τελευταίους πρὸ τῆς ἀλώσεως χρόνους εἶχε κατασκαφῆ, καὶ τὴν Καλλονὴν ἐν τῷ μέσῳ καταστραφεῖσαν, ὡς εἶδομεν, ὑπὸ τοῦ ἑπαρχοῦ τῆς Καλλιπόλεως Παιτόγλη. (IA'). Καὶ τοὶ δὲ πολλάκις λεηλατηθεῖσα καὶ ἀλοῦσα, διετήρησεν ὅμως πληθυσμὸν ἀκμαῖον, ὑποτρεφόμενον ἴσως ἐκ τῆς ἀπέναντι ἡπείρου, ἐξ ἧς ὡς εἰς ἄσυλον κατέφευγον εἰς αὐτὴν οἱ καταδιωκόμενοι χριστιανοί. Ἐπὶ τῆς ἑκατονταετούς μάλιστα δεσποτείας τῶν Γενουαίων εἶχε προαχθῆ ἡ νῆσος εἰς πολλὴν εὐημερίαν, ἧς συνέπεια ἦτο ἡ αὐξήσις τοῦ πληθυσμοῦ· διότι μόνη ἡ πόλις Μιτυλήνη περιελάμβανεν 25 χιλιάδας κατοίκων ἐπὶ τῆς ἀλώσεως αὐτῆς. Ἄξιον δὲ παρατηρήσεως εἶναι ὅτι τὸ Λατινικὸν στοιχεῖον μικρὰν ἢ οὐδεμίαν ἐπιβροήν ἔσχεν ἐπὶ τῆς Λέσβου κατὰ τὴν ἐπικράτησιν τῶν Γενουαίων, ὡς τούναντίον συνέβη εἰς πολλὰς ἄλλας νήσους καὶ χώρας, ἐν αἷς ἐδέσποζον οἱ Λατίνοι· διότι οὔτε λείψανα Ἰταλικῆς γλώσσης ἀπαντῶνται διακεκριμένα εἰς τὰ στόματα τοῦ λαοῦ, οὔτε ἐρείπια ναοῦ δυτικῆς λατρείας περιεσώθησαν ἐν τῇ νήσῳ ἢ ἐν τῇ πρωτεύουσῃ αὐτῆς, οὔτε δυτικοφρονούσα τις γενεὰ περιεσώθη ἐξ ἐκείνων τῶν χρόνων (IB').

Ἐκ τῶν συχῶν μάλιστα συγγενειῶν ἃς οἱ τῆς Λέσβου δεσπόται συνέδεον μετὰ τῶν εὐγενῶν Ἑλλήνων εὐλόγως δύναται τις νὰ εἰκάσῃ ὅτι αὐτοὶ μᾶλλον εἶχον ἐξελληνισθῆ, ὡς τοῦτο μαρτυρεῖ καὶ τὸ ὄνομα τοῦ προτελευταίου ἡγεμόνος, Νοταρᾶ Παλαιολόγου, πενθεροῦ τοῦ τελευταίου Κωνσταντίνου, ὄνομα κυρίως τῆς Βυζαντινῆς ἀριστοκρατίας.

Ἄγνωστος δὲ καὶ ἄσημος ἦτο ἡ νῆσος κατὰ τὰς λοιπὰς αὐτῆς σχέσεις. Ἐπὶ τῶν μεσαιωνικῶν ἐκείνων χρόνων, ὅτε τὸ βυζαντινὸν κράτος εὐρίσκειτο εἰς ἀενάους περισπασμούς καὶ διηνεκεῖς πολέμους, οἱ δὲ αυτοκράτορες ἐνησχολοῦντο μᾶλλον εἰς ἐνίδρυσιν πολυτελῶν ναῶν καὶ μοναστηρίων διὰ τῆς καταστροφῆς τῶν σχολείων, ἡ παιδεία βαθμηδὸν ἐξέλιπεν, αἱ ἐπιστῆμαι ἀπώλοντο, τὸ δὲ σκότος τῆς ἀμαθείας πανταχοῦ ἐφηπλώθη. Μόνος δὲ κλάδος ἐκ παιδείσεως εἰς τὴν ἐνησχολοῦντο ἐν μέρει ἦτο σχολαστικὴ τις θεολογία. Ἄν δὲ ὑπῆρχον καὶ τινὰ σπάνια καὶ σποραδικὰ φῶτα, ταῦτα ἀνεφαίνοντο μετὰ τὸ ἀνωτέρου κλήρου καὶ λογιώτεροι ἦσαν ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ τότε οἱ ἀρχιερεῖς. Τιοιοῦτός τις ἀναφαίρεται θεολόγος βαθύς καὶ ἄκρος Ἑλληνιστῆς Δωρόθεος Μιτυλήνης ἐπίσκοπος, μέλος γενόμενος τῆς ἐν Φλωρεντίᾳ συνόδου καὶ εὐγλωττῶς συγγράψας τὴν ἱστορίαν αὐτῆς.

Ὅταν, Κύριοι, ἡ παιδεία ἐκλίπη ἐκ τινος ἔθνους, ἐξέλιπε μετ' αὐτῆς καὶ πᾶν ἔχνος ζωῆς πνευματικῆς, ἐξέλιπε πᾶσα συναίσθησις τῆς ἀξιοπρεπείας καὶ τοῦ προορισμοῦ τοῦ ἀνθρώπου. Διότι αὕτη ἡ δύναμις τῆς παιδείας εἶναι ἡ διαπλάττουσα τὴν ἀκατέργαστον ὕλην τοῦ πνεύματος, αὕτη ἡ διαμορφούσα τὴν καρδίαν καὶ διεγείρουσα αὐτὴν εἰς τὴν διάπραξιν τῶν ὑπερτάτων ἀρετῶν τῆς φιλογενεῖας, τῆς φιλοπατρίας καὶ τῆς αὐταπαρνήσεως, αὕτη ἡ ἐξαιρούσα τὸν ἄνθρωπον ἀπὸ τῶν ταπεινῶν καὶ χαμαιζήλων καὶ μεταρσιοῦσα πρὸς τὰ ὑψηλὰ καὶ γενναῖα φρονήματα· αὕτη τέλος εἶναι ἡ καὶ τὴν σωματικὴν ζωὴν ἐξευγενίζουσα καὶ καθιστώσα συμφωνοτέραν πρὸς λογικὰ ὄντα διὰ τῆς τελειοποιήσεως καὶ ἀνακαλύψεως νέων τεχνῶν, νέων προϋόντων, νέων μέσων εὐπορίας καὶ εὐζωίας. Λαοὶ λοιπὸν στερούμενοι παιδείας στεροῦνται πάντων τούτων.

Ἀλλὰ τύχη ἀγαθὴ τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος ἤρξατο πρὸ καιροῦ συναισθανόμενον τὴν ἀνάγκην ταύτης καὶ πανταχοῦ κοινῆ καὶ ἰδίᾳ ἀξίειπαινοι καταβάλλοντες ἀγῶνες ὑπὲρ τῆς διαδόσεως τῶν φώτων καὶ τῆς γενικῆς ἐκπαιδεύσεως τοῦ ἔθνους. Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον καὶ ἡ ὑμετέρα κοινότης, ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς Σ. Κυβερνήσεως, ὁσημέραι μεριμνῶσα κατὰ τὰ ἐνόητα ὑπὲρ τῆς προαγωγῆς τῶν ἐκπαιδευτηρίων αὐτῆς, συντελεῖ τὸ ἐφ' ἑαυτῇ εἰς τὴν ἐξάπλωσιν τῆς παιδείας ἐφ' ἀπάσης τῆς νήσου καὶ εἰς τὴν γενικὴν

εκπολίτευσιν τοῦ ἔθνους. Ἀγάλλεται δὲ καὶ χαίρει χροῶν ἀνεκλάλητον ὅτι πρὸς ταῖς κοινὰς αὐτῆς προσπαθείαις καὶ πολλοὶ ἰδιῶται καὶ ξένοι, ἐξ ἀκριφνοῦς πατριωτισμοῦ καὶ εὐγενῶν ὀρμῶμενοι αἰσθημάτων συντρέχουσι φιλοτίμως εἰς τοὺς κοινωφελεῖς αὐτῆς ἀγῶνας, εὐεργέται ἀποδεικνύμενοι καὶ τῆς Μιτυλήνης ἐν μέρει καὶ ὅλου τοῦ ἔθνους ἐν γένει. Πρὸς ἔπαινον δὲ καὶ τιμὴν αὐτῶν καὶ τὴν εορτὴν ταύτην συγκροτεῖ ἐπατεῖως, βαθεῖαν εὐγνωμοσύνην πρὸς αὐτοὺς ὁμολογοῦσα, καὶ τοιοῦτους ἐνθέρμους τῶν καλῶν ζηλωτὰς εὐχομένη νὰ εὐρίσκη πάντοτε καὶ συνεργάτας εἰς τὸ μέγιστον, κοινωφελέστατον καὶ ἀγιώτατον ἔργον, τὴν ἐκπολίτευσιν καὶ εὐδοξίαν τῆς φίλης πατρίδος.

Σημειώσεις.

(Α) Εἰς πολλὰ μὲν καὶ ἄλλα μέρη τῆς Νήσου σώζονται ἐρείπια ἀρχαῖα, πλείονα δὲ ἀπαντῶνται ἐν τῇ Μιτυλήνῃ. Ἐκτός τῶν ὑπὸ διαφόρων περιηγητῶν καὶ ἀρχαιολόγων σημειωθέντων, πρότινος χρόνου γενομένων ἀνασκαφῶν κατὰ τὴν ἀνέγερσιν τοῦ Νοσοκομείου τῆς πόλεως, εὐρέθη εἰς θάλασσαν ἰκανὸν ἔδαφος ἐστρωμένον μετὰ πλάκας τετραγώνους ὀγκοῦ ὑπερμέτρου ἐκ λίθου μέλανος ἢ φαιοῦ πάχους σπιθαμίου καὶ ἐπέκεινα, μέρος δὲ ἦν ἐστρωμένον καὶ διὰ μωσαϊκοῦ ποικιλοχρόου. Ἐκ τῶν ἀνασκαφῶν ἐκείνων ἐξωρύχθησαν ἐν κιονόκρανον ὀγκῶδες ἐκ τῶν τριῶν μόνον πλευρῶν ἐξειργασμένον, ἐκ δὲ τῆς τετάρτης, ἐρειδομένης ἴσως ἐπὶ τοίχου ἀκατέργαστον· διάφοροι στόλοι ῥαβδῶται, καὶ πολλὰ ἄλλα συντρίμματα μαρμάρου λευκοῦ κεκοσμημένου ποικίλαις γλυφαῖς. Τὸ δὲ τοιοῦτον ἔδαφος ἐξετείνεται ἐπὶ πολὺ, συνεχόμενον μετὰ τὸ ἔδαφος μικρᾶς ἐκκλησίας παρακειμένης, τῆς Γραϊκορωμαϊκῆς ἐποχῆς, ὡς ἔστιν εἰκάσαι ἐκ τῆς οἰκοδομῆς καὶ τῶν παραρτημάτων αὐτῆς, δυστυχῶς τώρα καταστραφέντων ἐπὶ σκοπῇ ἀνεγέρσεως νέας ἐκκλησίας. Ἐκ τοῦ πλήθους τῶν ἀρχαίων τούτων ἐρείπιων, εἰδημονέστερός τις ἀρχαιοδίφης βοηθούμενος καὶ ὑπὸ περαιτέρω ἐρευνῶν ἠδύνατο νὰ ὀρίσῃ ἀρκούντως τὸ μέρος τοῦτο τῆς πόλεως, ἐν ᾧ ἴσως θὰ ἔκειτο, κατ' ἐμὴν γνώμην, ἡ ἀγορὰ καὶ τὸ βουλευτήριον ἢ τι τοιοῦτον δημόσιον οἰκοδόμημα. Ἐνισχύομαι δὲ εἰς τὴν ἰδέαν ταύτην καὶ ἐκ τοῦ ὅτι αὐτοῦ εἴχεν εὐρεθῆ ἐντετυχημένη ἐν τῷ προαυλίῳ τοῦ ναύσκου ἢ περὶ καθόδου τῶν φυγάδων ἐπιγραφή, ἣν μετὰ τινῶν ἄλλων συνέλεξεν ὁ Βοϊκίσιος ἐν τῇ Συλλογῇ τῶν ἐπιγραφῶν (Τομ. Β'. σ. 186) καὶ ἣτις σήμερον εὐρίσκεται ἐν τῷ ἔλλ. Σχολῆς τῆς πόλεως. Οὐ μακρὰν τοῦ αὐτοῦ νοσοκομείου εἰς ἀνασκαφὰς νεοδημιουργίας ἀνεκαλύφθησαν πρὸ μικροῦ καὶ ἀγάλματα δύο, δυστυχῶς τεθραυσμένα, αἱ κεφαλὰ ἕκαστος αὐτῶν ἦσαν ἀκεραϊόταται, ἢ δὲ καλλιτέρα περιήλθεν εἰς χεῖρας τοῦ οἰκοδεσπότη, θραύσματα δὲ τινὰ τῶν σωμάτων κατετέθησαν ἐν τῇ Σχολῇ.

Καὶ ἐπιγραφαὶ οὐκ ὀλίγαι ἀνακαλύπτονται καθ' ἑκάστην. Τινὰς τούτων, ἑσας ἠδυνήθη ν' ἀντιγράψω, δημοσιεύω ἐνταῦθα.

I.

Ο ΔΑΜΟΣ

ΤΟΝ ΕΑΥΤΩ ΣΩΤΗΡΑ ΚΑΙ ΚΤΙΣΤΑΝ
ΓΝΑΙΟΝ ΠΟΜΠΗΙΟΝ ΓΝΑΙΩ ΓΙΟΝ ΜΕΓΑΝ
ΤΡΙΣ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΑ ΚΑΤΑΛΥΣΑΝΤΑ ΤΟΙΣ

ΚΑΤΑΣΧΟΝΤΑΣ ΤΑΝ ΟΙΚΗΜΕΝΑΝ ΠΟΛΕΜΟΙΣ
ΚΑΙ ΚΑΤΑ ΓΑΝ ΚΑΙ ΚΑΤΑ ΘΑΛΑΣΣΑΝ.

ΔΩΡΟΘΕΟΣ ΗΓΗΣΑΝΔΡΟΥ
ΟΛΥΝΘΙΟΣ ΕΠΟΙΗΣΕ

ΣΗΜ. Ἡ ἐπιγραφή αὕτη ἀνακαλυφθεῖσα κατὰ τὴν ἀνασκαφὴν θεμελίων οἰκίας τινὸς παρὰ τῇ Μητροπόλει ἐπὶ λίθου ὀγκῶδους ἐντετυχίσθη ἐν τῇ αὐτῇ οἰκίᾳ κατὰ τὸ 1854. Εἶναι δὲ γεγραμμένη εἰς αἰολικὴν γλῶσσαν, ὡς φαίνεται, καὶ ἀναβαίνει ἴσως μέχρι τοῦ 66 πρ. Χρ. ὅτε ὁ Πομπήσιος περᾶνας τὸν πειρατικὸν πόλεμον καὶ νικήσας Μιθριδάτην βασιλέα τοῦ Πόντου, καὶ Τιγράνην τὸν τῆς Ἀρμενίας ἐπέστρεψεν εἰς Ῥώμην, πανηγυρικώτερον χρώμενος τῇ πορείᾳ κατὰ Πλούταρχον (Πομπ. §. 42). « Τότε δὲ εἰς Μιτυλήνην ἀφικόμενος τὴν τε πόλιν ἠλευθέρωσε διὰ Θεοφάνη καὶ τὸν ἀγῶνα τὸν πάτριον ἐθεάσατο τῶν ποιητῶν ὑπόθεσιν μίαν ἔχοντα τὰς ἐκεῖνου πράξεις. Ἦσθεις δὲ τῷ θεάτρῳ περιεγράψατο τὸ εἶδος αὐτοῦ καὶ τὸν τύπον, ὡς ἕμοιον ἀπεργασόμενος τὸ ἐν Ῥώμῃ, μετῴν δὲ καὶ σεμνότερον. » Οἱ Μιτυληναῖοι λοιπὸν εὐγνωμονοῦντες διὰ τε τὴν ἑλευθερίαν καὶ τὴν τιμὴν, ἣς ἠξιώθησαν παρὰ τοῦ μεγίστου τότε τῶν Ῥωμαίων, ἠγείραν μνημεῖον, ἢ ἔστησαν αὐτῷ ἀνδριάντα, ὡς μαρτυρεῖ καὶ τὸ ὑπὸ τὴν ἐπιγραφήν ὄνομα τοῦ τεχνίτου. Ἐχει δὲ ἡ ἐπιγραφή ἐπὶ τὸ ἀπτικώτερον οὗτω:

« Ὁ Δῆμος ἐτίμησε τὸν ἑαυτοῦ σωτήρα καὶ κτίστην Γνατον Πομπήσιον Γνατον υἱὸν τριῶν αὐτοκράτορα καταλύσαντα τοὺς κατασχόντας τὴν οἰκουμένην πολέμους καὶ κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλασσαν. » Ἐνθα σημειώτερον ὅτι τὸ αὐτοκράτωρ, ἴσον τῷ Ῥωμαϊκῷ Imperator, εἶναι ἐνταῦθα τίτλος τιμητικὸς ἀποδοδόμενος τοῖς νικήσασιν στρατηγοῖς.

II.

Αἱ ἐπόμεναι ἐπιγραφαὶ εἶναι καταθεθειμέναι ἐν τῇ Βιβλιοθήκῃ τῆς Σχολῆς· αἱ πλείους τούτων, ἐκ διαφόρων μερῶν τῆς πόλεως συναθροισθεῖσαι εἰσὶν ἀτελεῖς δυστυχῶς. Αἱ ὑπ' ἀριθ. III. IV. εἶναι ἀξιοπερίεργοι διὰ τὸ ἀντικείμενον αὐτῶν.

ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙ ἦτοι· Αὐτοκράτορι
ΚΑΙΣΑΡΙ ΤΡΑΙΑ ἦτοι· Καίσαρι Τραϊανῷ
ΝΩ ΑΔΡΙΑΝ ΣΕ ἦτοι· Ἀδριανῷ Σε-
ΒΑΣΤΩ ΕΛΕΥΘ ἦτοι· βαστῷ Ἐλευθ-
ΕΡΙΩ ΟΛΥΜΠΙΩ ἦτοι· ερίῳ Ὀλυμπίῳ
ΣΩΤΗΡΙ ΚΑΙ ΚΤΙΣ ἦτοι· Σωτήρι καὶ Κτί-
ΤΗ ΧΑΡΙΣΤΗΡΙΟΝ ἦτοι· τη χαριστήριον

III.

ΘΕΟΣ ΤΥΧΑΔΓΑΘ[Α
ΟΚΕΘΕΛΗΘΥΗΝΕΠΙΤΩ[ΜΩ]
ΤΑΣ ΑΦΡΟΔΙΤΑΣ ΤΑΣ ΠΕΙ
ΘΩΣ ΚΑΙ ΤΩΕΡΜΑΘ[Τ]ΕΤΩ
ΙΡΗΙΟΝΟΤΤΙΚΕΘΕΛΗΚΑΙ
ΕΡΣΕΝΚΑΙΘΗΑΥΠ
ΚΑΙΟΡΝΙΘΑ . . . Τ

ἦτοι· Θεὸς τύχα Ἀγαθὰ
Ὅκε θέλη θύην ἐπὶ τῷ βωμῷ
Τᾶς Ἀφροδίτας τᾶς Πει-
θῶς καὶ τῷ Ἐρμᾷ θεῷ
Ἰρήιον ὅτι κε θέλη καὶ
Ἐρσεν καὶ θῆλυ
καὶ ὄρνιθα

IV.
ΑΠΕΖΩΣΘΩΤΑ
ΝΚΑΙΩΜΟΠΛΑΤΑ
ΣΠΛΑΝΧΝΟΝΚΑ . .
ΛΕΤΩΕΙΣΤΟΝΘΗΣ . .
ΟΔΕΚΕΛΑΣΤΗΠΟ
ΘΩΜΕΝΤΑΤΤΑ
ΟΝΕΒΑΛΛΕ . . .
ΑΘΥΗΤΡ
ΛΕΞΙ
ΟΙΝ

Ἐν τῇ ἐπιγραφῇ ταύτῃ ἀναγινώσκονται ἐν τῷ Α'. στίχῳ ἡ λέξις ἀπεζώσθω, ἐν τῷ Β'. καὶ ὠμοπλάτα, ἐν τῷ Γ'. σπλάνχων· ἐν τῷ Δ'. ἀετώ εἰς τὸν ἐν τῷ Ε'. ὁ δὲ κε δασύποδα, καὶ ἐν τῷ ς'. θῶμεν ταῦτα· ἐξ ὧν ὁπλον εἶτι προέκειτο περὶ θυσίῶν, ὡς περὶ καὶ ἐν τῇ ὑπ' ἀριθ. III.

V.
ΑΡΙΣΤΟΒΟΥΛΑ
ΑΠΟΛΛΩΝΙΩ
ΧΑΙΡΕ

ἦτοι· Ἀριστοβούλα Ἀπολλωνίῳ χαίρει.

VI.
ΚΥΡΙΟΣ ΕΧΕΚΡΑΤΗ
ΧΑΙΡΕ

ἦτοι· Κύριος (:) Ἐχεκράτη χαίρει. Περιέρχον τὸ ὄνομα Κυρίου, καὶ ἡ εἰς Η κατάληξις τῆς γενικῆς, ὡς καὶ ἐν τῷ ἐπομένῳ Θεογένῃ.

VII.
... ΕΑΣ ΘΕΟΓΕΝΗ
ΧΑΙΡΕ

ἦτοι . . . εας Θεογένῃ χαίρει.

VIII.
ΣΕΜΝΟΝ
[Ζ]ΩΠΥΡΩ

Τούτῃσι· Σέμνον Ζωπύρω χαίρει.

IX.
... ΕΠΙΔΕΤΗΣΠΛΙΝΘΟ
... [Τ]ΟΙΧΟΥΣΠΑ
... Τ]ΟΙΣΤΟΙΚΟΥΣΤΟΙΣΣ
ΑΤΟΥΣΜΑΚΡΟΥΣΤΟΙ
Ε]ΙΣΤΟΥΣΜΑΚΡΟΥΣΤΟ
Ε]ΝΑΟΡΘΟΣΤΑΤΗΝΣΤ
... ΟΝΤΡΙΩΝΚΑΙΗΜ
... ΠΛΙΝΘΟΝΑ

Ἐν τῇ ἐπιγραφῇ ταύτῃ προέκειτο πιθανῶς περὶ τινος οἰκοδομήματος ἢ μνημείου, οὗ αἱ διαστάσεις καὶ ἡ ὕψις ὄριζοντο διὰ ψηφίσματος τοῦ δήμου.

X.
Ι ΠΟΝΟΝ
ΚΕΠΙΝΥΜΦΗΣ

ΑΔΩΙ
Π]ΕΝΘΟΣ
ΕΝΕΚΥΝ
Π]ΡΟΦΗΝΑΣ
Θ]ΑΛΑΜΟΥΣ
ΣΕΠΥΚΑΣΘΗΣ
ΠΡΟΜΩΝ

Τὸ μέρος τοῦτο τῆς ἐπιγραφῆς ἐπὶ πλακὸς λευκοῦ μαρμάρου γεγραμμένης καταδεικνύει ὅτι ἦν ἔμμετρος· διότι ἡ κατάληξις παντὸς ἀρτίου στίχου, ὡς ἔχει νῦν, εἶναι σπονδαίος ἢ προχάσιος, ὁ δὲ περιττός δεικνύει τὴν κατὰ τὸν ἕκτον πόδα περιττεύουσαν συλλαβὴν τοῦ ἡρωελεγείου. Εἰκάζω δὲ νὰ ἦτο ἐπιτύμβιον ἐπίγραμμα εἰς νεόγαμον ἄνδρα.

XI.

ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΝ
ΕΡΒΑΤΡΑΙΑΝΩ
ΚΑΙΣΑΡΙΑΡΙΣΤΩ
ΣΕΒΑΣΤΩΓΕΡ
ΜΑΝΙΚΩΔΑΚΙ
ΚΩΠΑΡΘΙΚΩ
ΧΑΡΙΣΤΗΡΙΟΝ

Ἡ ἐπιγραφή αὕτη ἐντετυχημένη σήμερον ἐξῶθεν τῆς οἰκίας τοῦ Καρᾶ Παναγιώτου εὐρήθη καὶ ἐν τῷ Corp. Inscr. gr. τοῦ Βοϊκίου ὑπ' ἀριθμὸν 2178, μετὰ τινῶν διαφορῶν εἰς τὴν κατάταξιν τινῶν γραμμάτων· οἷον τὸ Ν τοῦ ὀνόματος Νέρβα εὐρίσκεται ἐν τῷ πρώτῳ στίχῳ, ἐν τῷ Β' παρὰ Βοϊκίῳ ἐν τῷ δευτέρῳ, ἢ δὲ δοτ. Νέρβα δὲν ἔχει τὸ προσγεγραμμένον Ι γραφόμενον παρὰ Βοϊκίῳ, καὶ αὐτὸ δὲ τὸ ὄνομα Νέρβα ὁ Βοϊκίσιος ἐκδίδει Νερούα καὶ ἐν γένει παρὰ Βοϊκίῳ φέρεται οὕτω:

Αὐτοκράτορι
Νερούα Τραϊανῷ
Καίσαρι ἀρίστῳ
Σεβαστῷ Γερμανικῷ
Δακικῷ Παρθικῷ
Χαριστήριον.

(Β') Μέγας Δούξ. Λατ. Magnus Dux. Ἀξίωμα μέγα ἐν τῇ βυζαντινῇ αὐλῇ ἰσοδυναμοῦν τῷ τοῦ Ἀρχιναύαρχου. Ἐῖχε δὲ ὁ μέγας Δούξ ὑπ' ἑαυτὸν τὸν μέγαν Δρουγγάριον τοῦ στόλου, τὸν Ἀμηνάριον κλ. καὶ ἦτο ὁ ἡγεμὼν τῆς θαλάσσης, καθὼς ὁ μέγας Δομέστικος, Magnus Domesticus ἦτο ὁ ἡγεμὼν τῆς ξηρᾶς. Δομέστικοι δὲ ἐν γένει ἐλέγοντο οἱ περὶ τὸν αὐτοκράτορα στρατιωτικοί. (Ὁρ. Ἀτακτ. Κορ. Τομ. α. σ. 232.) Πικέρνης (Pincerna) δὲ ἦ Πικέρνης ἦτο ὁ ἐπὶ τῶν ποτηρίων, ἦτοι ὁ οἰνοχόος τοῦ βασιλέως.

(Γ') Ἄννα ἡ Κομνηνὴ ἐν τῇ Ἀλεξιάδι (Βιβ. Θ'. 1.) οὐτως διηγεῖται τὴν συμβουλὴν τοῦ αὐτοκράτορος. « Ὅπερ (ἔτι οὐδὲν ἦν πλέον τῷ Δούκῃ τοῦ τοσοῦτου καμάτου) μανθάνων ὁ αὐτοκράτωρ ἠνίατο καὶ ἠσχαλλεν· ἐπερωτήσας δὲ ποτε τὸν ἐκεῖθεν ἐλθόντα στρατιώτην καὶ διαγνούς, ὡς οὐδὲν ἄλλο τῷ Δούκῃ ἢ μάχαι τε καὶ πόλεμοι, καὶ περὶ τοῦ καιροῦ ἤρετο, καθ' ὅποιον ὥραν αἱ μετὰ τοῦ Τζαχᾶ μάχαι συνίστανται· τοῦ δὲ περὶ αὐτὰς τὰς τοῦ ἡλίου αὐγάς εἰρηκότος, ὁ βασιλεὺς αὖθις, « καὶ τίνες τῶν μαχομένων πρὸς ἀνατολὰς ἀποβλέπουσι. » καὶ ὁ στρατιώτης « τὸ ἡμέτερον, ἔφη, στρατεύμα· ζυεῖς οὖν τηγκαῦτα τὴν αἰτίαν, ὅποτος ἐκείνος ἐν ἀσκήπτῳ τῷ χρόνῳ τὸ δεῖον εὐρίσκων, γράμμα

πρός τὸν Δούκαν σχεδιάζει, ξυμβουλεύων τῆς κατὰ τὰς αὐγάς τοῦ ἡλίου μετὰ τοῦ Τζαχᾶ μάχης ἀποστήναι καὶ μὴ ἕνα πρὸς δύο μάχεσθαι, τὰς ἡλιακὰς δηλαδὴ ἀκτῖνας καὶ αὐτὸν τὸν Τζαχᾶν. Ἐπὶ δὲ ὁ ἥλιος τὸν μεσημβρινὸν κύκλον διελθὼν πρὸς δυσμὰς ἀποκλῖνῃ, τῆνικαὶτα προσβάλλειν τοὺς ἐναντίους. Ἐγχειρίσας οὖν τὸ γράμμα τῆς στρατιωτικῆς καὶ πολεμικῆς παραγγελίας, τέλος ἀποφαντικῶς ἔφη « ἐὰν κλίνοντος τοῦ ἡλίου προσβαλεῖτε τοὺς ἐναντίους, νικηταὶ παραχρῆμα ἔσσεθε κτλ. »

(Δ΄.) Τὰ κατὰ τὸν Τζαχᾶν πραγματεύεται Ἄννα ἡ Κομνηνὴ ἐν τῇ Ἀλεξιάδῃ Βιβλ. Ζ΄. καὶ Θ΄.

(Ε΄.) Περί τῆς ὑπὸ τῶν Βενετῶν λεηλασίας τῆς Λέσβου καὶ λοιπῶν, ὄρα Ἰω. Κίναμον Βιβλ. ς΄. κεφ. 10 καὶ Νικητῆν Χωνιάτην Βιβλ. ε΄. κεφ. 9.

(ς΄.) Ἀλανοί, ἔθνος σκυθικόν, ἐν τῇ Καυκάσῳ καὶ περὶ τὴν Κασπίαν θάλασσαν διαιτῶμενον. Κατ' αὐτὴν τὴν ἐποχὴν περιπλανᾶτο εἰς τὰς χώρας τοῦ Ἀνατολικοῦ Κράτους μετερχόμενον τὴν ληστείαν. Τοὺς Ἀλάνους πολλάκις οἱ αὐτοκράτορες ἐκάλουν εἰς βοήθειαν διὰ μισθοφοριῶν, δι' ὑποσχέσεων ἢ καὶ δι' ἐπιγυμνῶν πρὸς τοὺς ἀρχηγούς αὐτῶν. Κατ' ἄλλοι ἢ κατὰ τοὺς Βυζαντινοὺς συγγραφεῖς Κατελάνοι, καὶ κατὰ τὸν Χαλκοκονδύλην Ταρκαονήσιοι, ὠνομάζοντο κυρίως οἱ ἐκ τῆς Καταλωνίας ἢ Ταρκακῶνος, βορειανατολικῆς ἐπαρχίας τῆς Ἰσπανίας καταγόμενοι. Ἄλλ' ἐπειδὴ αὐτὸθεν ὠρμήθησαν κατὰ πρῶτον οἱ μετελθόντες τὴν πειρατείαν κατὰ τὴν μεσόγειον, ἢ δι' αὐτοῦ τοῦ ὀνόματος ἐγένοντο γνωστοί, διὰ τοῦτο οἱ Βυζαντινοὶ ὑπὸ τὸ ὄνομα Κατελάνους περιελάμβανον πάντας τοὺς ἐκ συστήματος διαπράττοντας ἔργα πειρατικά. Ἀμογάδαροι. Οὗτοι δὲν πρέπει νὰ συγχέωνται μετὰ τοὺς Ἀδάρους, ἔθνος σκυθικόν, νεμόμενον τὸν Καύκασον. Οἱ Ἀμογάδαροι οὗτοι ἔλκουσι τὴν καταγωγὴν ἐκ τῶν Μαυρητανῶν τῆς Ἀφρικῆς, ὡς καὶ τὸ ἔθνος τῆς λέξεως δηλοῖ τοῦτο. Διότι κατὰ μέντινας, τὸ ὄνομα παράγεται ἐκ τῆς ἀραβικῆς ρίζης gāra, ἐπενθέσει τῆς συλλαβῆς yan ἔθεν Almagaverin ἄνδρες πολεμικοὶ κατ' ἄλλους δὲ γίνεται ἐκ τῆς λέξεως Algharbi, ἧτις κατὰ τὸ ἰδίωμα τῶν Μελιταίων σημαίνει δυτικούς. Παρεντιθεμένης δὲ τῆς συλλαβῆς mo ἰσοδυναμοῦσης τῇ λατινικῇ ex (καὶ τῇ Ἑλληνικῇ ἐξ) ἔγινε Almoghari, καὶ κατὰ μετὰθεσιν παρὰ τοὺς χυδαίους Almoghari, ὅπερ δηλοῖ τοὺς ἐκ τῆς Ἀφρικῆς ἢ ἐκ τῆς δυτικῆς χώρας προσερχομένους, ὡς εἶναι ἡ Μαυρητανία πρὸς τὴν Μελίτην. Τέλος οἱ Ἀμογάδαροι οὗτοι ἠνωμένοι μετὰ τοὺς Καταλάνους ἐληίζοντο ἐπὶ μακρὸν χρόνον τὰς νήσους καὶ τὰ παράλια τῆς Μ. θαλάσσης.

(Ζ΄.) Οἱ στατήρες τῶν Βυζαντινῶν αὐτοκρατόρων ὠνομάζοντο ἐκ τοῦ ὀνόματος αὐτῶν π. χ. Κωνσταντινάτα, Μανολάτα κτλ. ἐκ τῶν αὐτοκρατόρων Κωνσταντίνου, Μανουήλ κλ. Πολλὰ τούτων σώζονται μέχρι σήμερον, ἰσοβαρῆ ὄντα πρὸς τὸ σημερινὸν ὀθωνεῖον ἢ λουδοβίκειον.

(Η΄.) Τὰ κατὰ τὸν Ῥοντζέριον περιγράφει ὁ Παχυμέρης Γεώργιος Βιβλ. ε΄. κεφ. 12 κζ. καὶ ὁ Νικηφόρος Γρηγοράς Βιβλ. Ζ΄. κεφ. 2. κζ.

(Θ΄.) Εἰς πολλὰ μέρη τῆς νήσου σώζονται καὶ ἄχρι τῆς σήμερον ἑρείπια τοιούτων πύργων, ἐπιτηδείων εἰς σκοπιωρίαν, ὧν ἡ θέσις παρὰ τοὺς χωρικοὺς καλεῖται εἰσέτι τοῦτο δὴ Βίγλα, τούτέστι σκοπιὰ. Τοιαῦτα ἑρείπια συνέπεσε μοι κατὰ τύχην νὰ ἴδω πρὸ τίνος χρόνου ἐπὶ τίνος παρακτιλίου λόφου κειμένου ἐν Πλωμαρίῳ πρὸς μεσημβρινὸν τῶν κωμῶν Πλαγιάς καὶ Τρύφωνος, ἐνθα παρετήρησα δεξαμένην πρὸς ταμίευσιν ὕδατος καὶ συντριμμάτα λευκοῦ μαρμαροῦ φέροντα σταυροὺς κεχαραγμένους καὶ ποικίλας ἄλλας γλυ-

φάς. Εἰς τοιαύτας δὲ θέσεις ἀπαντῶνται ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ σήμερον Ἐξωκλήσια Χριστιανικά. Κατ' ἐκεῖνο καιροῦ, ὅτε παντοειδῆς ληστία ἐπέτρεχον τὰς νήσους, ἐν μέσθον προφυλάξεως ἐπενόησαν οἱ κάτοικοι καὶ τὴν σύστασιν τοιούτων σκοπευτηρίων, ἵνα ἐκ τούτων καθορῶντες μακρόθεν τοὺς προσερχομένους πειρατὰς οἱ σκοπιωροῦντες, ἀναγγέλλωσι τοῦτο εἰς τοὺς κατὰ τὰ μεσόγεια οἰκοῦντας εἰς προφύλαξιν ἀπὸ τῆς αἰχμαλωσίας καὶ διαρπαγῆς. Ἴσως ἡ λήθηται αὐτῇ θὰ ἠνάγκασε τοὺς ἐπὶ τῆς νήσου νὰ ἐγκαταλίπωσι τὰ πεδινὰ, παραθαλάσσια καὶ ἐνορμα αὐτῆς μέρη καὶ ν' ἀποχωρήσωσιν εἰς τὸ ἐσώτερον μεταξὺ κοιλάδων καὶ ἀφανῶν ὡς οἶόν τε τόπων, μὴ καθορωμένων εὐκόλως μακρόθεν. Τούλαχιστον οὕτω πως δύναται τις νὰ ἐξηγήσῃ σήμερον τὴν τόσον ἀφυῆ καὶ ἄσκοπον τοποθεσίαν πολλῶν κωμῶν καὶ μεγαλοχωρίων τῆς Λέσβου.

(Ι΄.) Γεώργιος ὁ Φραντζῆς οὕτω διηγείται τὰ κατὰ τοὺς ἀρραβῶνας καὶ τοὺς γάμους Κωνσταντίνου τοῦ Παλαιολόγου μετὰ τῆς θυγατρὸς τοῦ τῆς Λέσβου ἡγεμόνος. « Καὶ τῆ ς΄. Δεκεμβρίου μηνὸς τοῦ 6949 ἔτους (1442) προσετέθη ἡ ἀπελευθέρωσις με εἰς Λέσβον, ἐνθα καὶ κατέστησα ἵνα εἰς γυναῖκα λάβῃ ὁ δεσπότης κύρ Κωνσταντίνος ὁ αὐθέντης μου τὴν κυρίαν Αἰκατερίναν, θυγατέρα τοῦ τῆς εἰρημένης νήσου αὐθέντου κύρ Νοταρᾶ Παλαιολόγου τοῦ Γατελιούτζη, καὶ τὴν τοῦ γάμου μνηστείαν ἐποίησα. . . . Τῆ δὲ κζ΄. Ἰουλίου μηνὸς τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἀπῆλθεν εἰς Λέσβον ὁ αὐθέντης μου ὁ δεσπότης κύρ Κωνσταντίνος μετὰ βασιλικῶν τριήρων, καὶ ἔλαβεν εἰς γυναῖκα τὴν εἰρημένην Αἰκατερίναν τὴν Κατελιούτζην, δρουγγαρίου ὄντος ἐν ταῖς δε ταῖς τριήρεσιν Λουκά τοῦ Νοταρᾶ τοῦ μετὰ ταῦτα μεγάλου δουκὸς γενομένου. Καὶ τῆ Σεπτεμβρίου μηνὸς τοῦ 6950 ἔτους καταλείψας ἐκεῖσε τὴν δεσποινίαν καὶ γυναῖκα αὐτοῦ ὁ αὐθέντης μου, εἰς τὸν αὐτῆς πατέρα ἦλθον εἰς Πελοπόννησον μετὰ τῶν αὐθεντικῶν τριήρων καὶ ἐτέρας ἄλλης τριήρεως τῆς Λέσβου. . . . Καὶ τῆ Ἰουλίου μηνὸς τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἐρχομένου τοῦ αὐθέντου μου καὶ δεσπότης κύρ Κωνσταντίνος εἰς βοήθειαν τῆς πόλεως, καὶ διὰ τῆς Λέσβου διελθόντος, ἔλαβε καὶ τὴν δεσποινίαν τὴν ἐαυτοῦ σύζυγον μεθ' ἑαυτοῦ καὶ ἐν τῇ Ἀθήνῳ ἐλθόντος ἐπολεμήθη ὑπὸ τοῦ στόλου παντός τῶν Τούρκων ἡμέρας πολλὰς ἐκεῖ εὐρεθέντος· τῆ δὲ Θεοῦ βοηθείᾳ ἀπῆλθεν ἀπρακτος ὑπ' αὐτοῦ ὁ στόλος· ἡ δὲ δεσποινίαν ἢ τοῦτο συνένοος ἀπὸ τῆς περιστάσεως ἀσθενήσασα καὶ ἐκτρωθεῖσα τῆς Αὐγούστου μηνὸς τοῦ αὐτοῦ ἔτους εἰς τὰ Παλαιόκαστρον τοῦ αὐτοῦ τῆς Ἀθήνῳ νησίου ἀπέθανε καὶ ἐτάφη. » (Βιβλ. Β΄. κεφ. 17).

(ΙΑ΄.) Περί τῆς Καλλονῆς ἔγραψα ἄλλοτε ἐν τῇ Πανδώρα (Τομ. Ι΄. φυλ. 227) ὀλίγας τινὰς εἰδήσεις, εἰς ἃ παραπέμπω τὸν ἀναγνώστην.

(ΙΒ΄.) Τὰ μόνα τεκμήρια τῆς ἐν Λέσβῳ διαμονῆς τῶν Γενουαίων καὶ Ἰταλῶν εἶναι ἴσως γενεαλογικὰ τινὰ ὀνόματα, σωζόμενα εἰς οἰκογενεῖας τινὰς τῆς Μιτυλήνης, οἷα εἶναι τὰ ὀνόματα Γριμάνης, Σκαμπαβίας, Γαγγάνης καὶ εἰτι ἄλλο. Λέξεις δὲ τινες, ὡς βίγλα, στράτα καὶ αἱ ὅμοιαι λατινικῆς ἀρχῆς, ἦσαν κοιναὶ καὶ εἰς ἄλλα μέρη τοῦ βυζαντινοῦ κράτους, μεταφουτεθεῖσαι ἐν αὐτῇ μετὰ πολλῶν ἄλλων ἀπὸ τῆς ἐγκαθιδρύσεως ἐτι τῶν αὐτοκρατόρων ἐκ τῆς Ῥώμης εἰς τὸ Βυζάντιον.

ΛΕΥΚΗ.

Διήγημα Ῥωσικόν.

(Συνέχ. Ἰδε φυλλάδ. 298.)

Μ' ἐφάνη ὅτι ἐκλαίει καὶ ἠπόρησα διότι ὁ Ἀζάμας εἶχε θάρρος πολὺ, καὶ μάλιστα, ὅτε ἦτο νεώτερος ἔτι, δι' οὐδενὸς τρόπου ἠδυνήθησαν νὰ κινήσωσιν αὐτὸν ποτε εἰς δάκρυα.

ἤκουσα δὲ τι παραπλήσιον πρὸς καυχασμὸν ἀποκρινόμενον εἰς τοὺς ἐλοφουρούς του.

« Ἄκουσε, ὑπέλαβε μὲ σταθερὰν φωνὴν πάλιν, τὰ ἀπεφάσιμα ἔλα' ἐὰν θέλῃς ἀρπάξω τὴν ἀδελφὴν μου διὰ σέ. Εἶδες πῶς χορεύει, ἤκουσε πῶς τραγουδεῖ! Ὁ σουλτάνος τῶν Τούρκων δὲν ἔχει κάμιαν τοιαύτην γυναῖκα. . . . Θέλεις; περιμένε με αὔριον τὴν νύκτα εἰς τὴν κοιλάδα πλησίον τοῦ βυακίου· θὰ περάσω με αὐτὴν, ἡ Δευκὴ δὲν ἀξίζει τάχα τὸν Καρακίτζην σου;

Ὁ Κάσβις ἐσιώπησε πολλὴν ὥραν καὶ ἔπειτα ἀντι ν' ἀποκριθῆ ἔτραγώδησε ταπεινῆ φωνῇ τὸ παλαιὸν τοῦτο ἄσμα·

« Εἰς τὸ χωρίον μας ὑπάρχουν πολλὰ καὶ ὠραῖα καὶ τὰ ὀμμάτια τῶν λάμπουν ὡς ἄστρα εἰς τὸ σκότος· εἶναι γλυκὴ νὰ τὰς ἀγαπᾶ τις καὶ ἡ τύχη αὐτῆ εἶναι ἀξιοζήλευτος· ἀλλὰ ἡ ἐλευθερία τοῦ νεανίου εἶναι ἀκόμη πλέον εὐχάριστος. Μὲ χρυσίον ἀγοράζεις τέσσαρας γυναῖκας, ἀλλὰ τὸ καλὸν ἄλογον εἶναι ἀτίμητον. Δὲν μένει ὀπίσω ἀπὸ τὸν ἄνεμον εἰς τὰς στέππας καὶ δὲν προδίδει ποτὲ τὸν κύριόν του ».

Ὁ Ἀζάμας ἰκέτευεν αὐτὸν κλαίων νὰ συναίνεσθαι εἰς τὴν αἰτήσιν του· ὁ δὲ Κάσβις ἀγανακτήσας τέλος διέκοψεν αὐτόν.

« Φθάνει, ἀνόητον παιδίον· πῶς θ' ἀναβῆς τὸ ἄλογόν μου; εἰς τρία βήματα θὰ κατασυντριφῇ τὴν κεφαλὴν σου εἰς τὰς πέτρας.

— Εἰς ἐμέ », ἀνεκράξε μαινόμενος ὁ Ἀζάμας, καὶ ἡ κοπίς τοῦ παιδικοῦ του ἐγχειριδίου ἀντήχησεν ἐπὶ τῆς φαρέτρας τοῦ Κάσβις. Ἀλλὰ Ῥωμαλέα χεὶρ ἀπώθησεν αὐτὸν κατὰ τοῦ τοίχου καὶ τόσον δυνατὰ ὥστε ὁ τοίχος ἐσεισθη.

« Θὰ ἔχωμεν ταραχὴν, » διενόηθη καὶ τρέξας εἰς τὸν σταυλόν, ἐχαλίνωσα τοὺς ἵππους καὶ τοὺς ἔφερα εἰς ὄπισθέν τινα αὐλήν. Δύο δὲ λεπτά μετὰ ταῦτα τρομερὰ ταραχὴ ἐγένετο εἰς τὸ οἶκμα. Ὁ Ἀζάμας εἶχεν ἐπιστρέφει κατεσχισμένος τὰ ἐνδύματα, λέγων ὅτι ὁ Κάσβις ἠθέλησε νὰ τὸν σκοτώσῃ. Ὅλοι ἔδραξαν εὐθύς τὰ πυροβόλα καὶ ἡ πάλῃ ἤρχησε. Ὁ Κάσβις μόνος ἦτο ἐφιππος σφαδάζων ὡς δαίμων εἰς τὸν δρόμον τοῦ χωρίου, περιστρέφων βιαίως τὴν σπάθην του καὶ ἀνοίγων δίοδον διὰ τοῦ πλήθους. « Κακὸν τέλος συμποσίου, εἶπα πρὸς τὸν Γρηγόριον Ἀλεξάνδρου-

βις λαμβάνων αὐτὸν ἀπὸ τῆς χειρὸς, δὲν εἶναι φρονιμώτερον ν' ἀποσυρθῶμεν;

— Πρέπει νὰ ἴδωμεν πῶς θὰ τελειώσῃ.

— Κακὰ ἀπεκρίθη. Αὐτοὶ οἱ Ἀσιανοὶ εἶναι ὅλοι τοιοῦτοι· ἔπιαν καὶ τώρα ἐπιάσθησαν. » Ἰππεύσαντες δὲ ἀνεχωρήσαμεν καλπάζοντες.

« Καὶ ὁ Κάσβις; ἠρώτησα ἀνυπομόνως τὸν λοχαγόν.

— Τί εἴμπορεῖ νὰ συμβῆ εἰς τοὺς ἀνθρώπους αὐτοὺς, εἶπεν ἀποτελειόνων τὸ ποτήριον τοῦ τεύτου του, ὁ Κάσβις ἔγινεν ἄφαντος.

— Καὶ δὲν ἐπληρώθη;

— Μόνος ὁ θεὸς τὸ εἰσεύρει. Εἶναι ἐπτάψυχοι αὐτοὶ οἱ λησταί! »

Μετὰ μικρὰν σιωπὴν ὁ λοχαγὸς ἐπανέλαβε κτυπήσας τὸν πόδα.

« Ἐγένετο ὅμως κᾶτι διὰ τὸ ὅποιον ποτὲ δὲν θὰ συγχωρήσω ἑμαυτόν. Ἀφ' οὗ ἐπανάθηκα εἰς τὸ φρούριον ὁ διάβολος μὲ παρεκίνησε νὰ διηγηθῶ εἰς τὸν Πέσοριν ὅ,τι ἤκουσα εἰς τὸν σταυλόν· ἐκεῖνος δὲ ἐμεϊδίασε καὶ παρετήρησα ὅτι κᾶτι ἐσκέπτετο.

— Καὶ τί ἦτο; διηγηθήτε το, σᾶς παρακαλῶ.

— Μετὰ τέσσαρας ἡμέρας ὁ Ἀζάμας ἦλθεν εἰς τὸ φρούριον καὶ κατὰ τὴν συνήθειάν του εἰσῆλθεν εἰς τοῦ Πέσοριν ὅστις τῷ ἔδιδε πάντοτε γλυκύσματα. Ἦμην ἐκεῖ ὀμιλήσαμεν περὶ ἀλόγων καὶ ὁ Γρηγόριος Ἀλεξάνδρου ἐξύμνησε τὸ τοῦ Κάσβις, ὅτι ἦτο τόσω ζωηρὸν, τόσον ὠραῖον, ἀληθῆς ἔλαφος μοναδικὴ εἰς τὸν κόσμον.

« Οἱ ὀφθαλμοὶ τοῦ νέου Τατάρου ἔλαμψαν, ἀλλ' ὁ Πέσοριν ὑπεκρίνετο ὅτι δὲν τὸ παρετήρησε. Ἄμα ὡς ἤθελα νὰ ὀμιλήσω περὶ ἄλλου πράγματος, μὲ διέκοπτε καὶ ἐπανάρχετο εἰς τὸ ἄλογον τοῦ Κάσβις καὶ ἐξανάρχιζε τὰ αὐτὰ ὁσάκις ὁ Ἀζάμας ἤρχετο νὰ μᾶς ἴδῃ.

« Παρετήρησα ὅτι ὁ νεανίας ὠχρία καὶ ἐγένετο ἰσχνός, ὅπως ὠχρία τις καὶ γίνεται ἰσχνός ὑπὸ ἔρωτος. . . εἰς τὰ μυθιστορήματα· ἀλλ' ἀργότερα ἔμαθα ὅλην αὐτὴν τὴν ὑπόθεσιν. Ὁ Πέσοριν τὸν παρῶζυσε τόσον, καὶ τόσον καλὰ, ὥστε ἦτο ἔτοιμος νὰ σκοτωθῇ· τέλος δὲ εἶπεν εἰς αὐτόν·

« Φίλε μου Ἀζάμα, τὸ ἄλογον αὐτὸ σὲ ἀρέσει πολὺ, ἀλλὰ θὰ τὸ ἴδῃς ὅσον βλέπεις τὸν σβέρκον σου. Τί δίδεις εἰς ἐκεῖνον ὁ ὅποιος σὲ τὸ χαρίσῃ;

— Ὅ,τι θέλει.

— Λοιπὸν, σὲ τὸ δίδω ἀλλ' ἐπὶ μιᾷ συμφωνίᾳ. . . Ὁρκίζεσαι ὅτι θὰ τὴν ἐκπληρώσῃς;

— Ὁρκίζομαι. . . ἀλλὰ ὀρκίσου καὶ σὺ.

— Ἐγὼ ὀρκίζομαι ὅτι θὰ ἔχῃς τὸ ἄλογον, ἀλλ' εἰς ἀνταλλαγὴν, πρέπει νὰ μὲ δώσῃς τὴν ἀδελφὴν σου Δευκὴν. Ὁ Καρακίτζης εἶναι ἡ τιμὴ τῆς. . . Ἐλ-

πιζώ ότι η αγορά δεν σε φαίνεται κακή.»

Ο Αζάμας εσιώπησε.

« Δεν θέλεις; Αί λοιπόν, όπως κρίνεις καλόν. Ενόμιζα ότι ήσο άνθρ, άλλ' ακόμη παιδί είσαι και δεν έχεις την απαιτουμένη ηλικίαν διά να καθβαλλικεύσης! »

Ο Αζάμας ακούσας τας λέξεις ταύτας εξήφθη

« Άλλ' ο πατήρ μου, είπε.

— Ο πατήρ σου δεν εξέρχεται ποτέ.

— Τῷ ὄντι.

— Συγκατατίθεσαι;

— Ναί, ἐπιθύρουν, ὡχρός ὡς ὁ θάνατος. Πότε;

— Μετ' ὀλίγον' διότι ὁ Κάσβις ὑπεσχέθη νά μᾶς φέρη πρόβατα καί τὰ λοιπὰ εἶναι ἰδική μου ὑπόθεσις· κύτταξε νά τηρήσης τὸν ὄρκον σου, Αζάμα. »

Καὶ τῷ ὄντι ἐτελείωσαν τὴν ὑπόθεσιν αὐτὴν ἥτις βεβαίως δὲν ἦτο ἀξιοθαύμαστος. Τὸ εἶπα ἔπειτα εἰς τὸν Πέσοριν ὁ ὁποῖος μὲ ἀπήντησε ὅτι μία Κιρκασία θὰ ἐνόμιζεν ἑαυτὴν εὐτυχή νά ἔχη ἄνδρα ὡς αὐτὸν, ἀφ' οὗ ἔργω ἦτο τοιοῦτος, ὁ δὲ Κάσβις ἦτο ληστής τὸν ὁποῖον ἔπρεπε νά τιμωρήσωμεν. Τί νά ἀποκριθῶ εἰς αὐτά; δὲν ἐγνώριζα ἀκόμη τίποτε ἐκ τῆς συνωμοσίας αὐτῶν. Μίαν ἡμέραν ἔρχεται ὁ Κάσβις καὶ ἐρωτᾷ ἂν ἔχωμεν ἀνάγκην προβάτων καὶ μέλιτος· τὸν διέταξα νά φέρη τὴν ἐπαύριον.

« Αζάμα, εἶπεν ὁ Γρηγόριος Ἀλεξάνδροβις εἰς τὸν νέον ἡγεμονόπαιδα, αὐριον ὁ Καρακύζης εἶναι εἰς τὰ χεῖράς μου· ἄλλ' ἂν αὐτὴν τὴν νύκτα ἡ Λευκὴ δὲν ἦν' ἐδῶ δὲν θὰ ἰδῆς τὸ ἄλογον.

— Καλὰ » εἶπεν ὁ Αζάμας καὶ ἀνεχώρησε καλπάζων εἰς τὸ χωρίον του.

Τὸ ἑσπέρας ὁ Πέσοριν ὀπισθεῖς ἐξῆλθε τοῦ φρουρίου. Δὲν γνωρίζω πῶς ἐγιναν τὰ πράγματα, ἀλλ' ἐπανῆλθον τὴν νύκτα, καὶ ὁ σκοπὸς εἶδε γυναῖκα πλαγιασμένη ἐπὶ τοῦ ἐπιπίου τοῦ Αζάμα· εἶχε δεδεμένους τοὺς πόδας καὶ τὰς χεῖρας καὶ τὴν κεφαλὴν κεκαλυμμένην διὰ σαλίου.

« Καὶ τὸ ἄλογον; ἠρώτησα τὸν λοχαγόν.

— Περιμείνατε. Τὴν ἐπαύριον τὸ πρωί, ὁ Κάσβις ἦλθε φέρων δεκάδα προβάτων. Ἔδесе τὸν ἵππον του εἰς τὸν φραγμὸν καὶ εἰσῆλθεν εἰς ἐμοῦ.

Τῷ προσέφερα τσαί διότι, καὶ τοὶ ληστής, ἦτο φίλος μου.

Ἐμιλοῦμεν περὶ διαφορῶν πραγμάτων ὅτε τὸν εἶδα ἐξαίφνης τρέμοντα, ὡχριάσαντα καὶ ὀρμήσαντα εἰς τὸ παράθυρον. Δυστυχῶς ἔβλεπεν εἰς τὴν αὐλήν.

« Τί ἔχεις; ἠρώτησα.

— Τὸ ἄλογόν μου! τὸ ἄλογόν μου! » ἀνεβόησεν.

Ἐπειδὴ εἶχα ἀκούσει τὸν κρότον ἐπὶ τοῦ ἐδάφους εἶπα εἰς αὐτὸν ὅτι κάνεις Κοζάκος θὰ ἦλθε.

« Ὅχι! ὄχι! κλέπτης! » Καὶ ὠρμησεν ἐξω τοῦ δω-

ματίου βρυχώμενος καὶ μετὰ ταχύτητος αἰλούρου εἰς δύο πηδήματα ἦτο εἰς τὴν αὐλήν. Μάτην δὲ ὁ σκοπὸς ἔφραξε τὴν πύλην μὲ τὸ ὄπλον του· ἐπήδησεν ὑπὲρ αὐτὸ καὶ ὠρμησεν εἰς τὴν ὁδόν. Ἐφαίετο μακρὰν νέφος κονιορτοῦ. Ὁ Αζάμας ἔτρεχε ἐπὶ τοῦ ἀνδρείου Καρακύζη. Ὁ Κάσβις δρᾷττει ὄπλον καὶ τρέχων πυροβολεῖ· μένει πρὸς στιγμὴν ἀκίνητος· ἀλλὰ βεβαιωθεὶς ὅτι ἀπέτυχε ἐξέριψε κραυγὴν συνέτριψε τὸ ὄπλον του κατὰ τῶν πετρῶν εἰς μυρία τρίμματα καὶ ἐξέριφθη κατὰ γῆς ὀλοφυρόμενος ὡς παιδίον· ἔμεινεν οὕτω ὄλην τὴν νύκτα. Οἱ ἄνθρωποι τοῦ φρουρίου συνήχθησαν περὶ αὐτὸν· δὲν ἐκινήθη· τῷ ἔστειλα τὸ ἀντίτιμον τῶν προβάτων του· δὲν ἠθέλησε νά τὸ ἐγγίση. Τὴν ἐπιούσαν τὸ πρωὶ ὅμως ἐπανῆλθεν εἰς τὸ φρούριον καὶ ἠρώτησε τὸ ὄνομα τοῦ κλέπτου. Ὁ δὲ σκοπὸς, ὅστις εἶχεν ἰδεῖ τὸν Αζάμαν λύοντα τὸ ἄλογον καὶ φυγόντα εἶπε τὸ ὄνομα χωρὶς δυσκολίας. Τοῦ δὲ Κάσβις, ἀκούσαντος τὸ ὄνομα τοῦτο οἱ ὀφθαλμοὶ ἐσπινθηροβόλησαν καὶ ἀνεχώρησεν εἰς τὸ χωρίον ὅπου ἔζη ὁ πατήρ τοῦ Αζάμα.

— Καὶ ὁ πατήρ;

— Ὁ Κάσβις δὲν τὸν εὔρε· διότι εἶχε περάσει μερικὰς ἡμέρας δὲν εἰξέρω πού· ἂν τοῦτο δὲν ἐτύχαιεν ὁ Αζάμας δὲν θὰ κατάρθονε νά ἀρπάσῃ τὴν ἀδελφὴν του.

Ὅτε ὁ πατήρ ἐπανῆλθε, οὔτε υἱόν, οὔτε κόρην εἶχε· διότι ὁ κλέπτης, ὑποπτευόμενος ὀρθότατα ὅτι ἡ κεφαλή του δὲν θὰ ἔμενεν ἀσφαλῆς ἐπὶ τῶν ὤμων του, ἂν ἀπῆντα τυχὸν τὸν Κάσβις, ἔγινεν ἀφαντος. Θὰ ἠνώθη βεβαία πρὸς συμμορίαν τινὰ ληστῶν καὶ θὰ ἐφρονεῖθη πέραν τοῦ Τερὲκ ἢ τοῦ Κουβάν πρὸς τοῦ ὁποῖου τὴν ὁδὸν ἐτράπη.

Ὁμολογῶ ὅτι ὅλα ταῦτα μὲ ἐξέπληξαν πολὺ. Εὐθύς ὡς ἔμαθα ὅτι ἡ Κιρκασία εὐρίσκειται παρὰ τῷ Γρηγορίῳ Ἀλεξάνδροβις, ἐφόρεσα τὰς ἐπωμίδας μου, ἔζωσα τὸ ξίφος καὶ ὑπῆγα εἰς αὐτοῦ.

Τὸν εὔρον κατακείμενον εἰς τὸ ἀνάκλιτρον τοῦ πρώτου δωματίου του καὶ τὴν κεφαλὴν ἔχοντα ἐστηριγμένην εἰς τὴν μίαν χεῖρα, εἰς τὴν ἄλλην δ' ἔχοντα ἐσθεσμένην πίπαρ. Ἡ δευτέρα κάμαρα ἦτο κεκλεισμένη καὶ τὸ κλειδίον δὲν ἦτο εἰς τὴν κλειδαριά. Ἐβῆξα, ἐκτύπησα μὲ τὰς πτέρνας μου τὸ πάτωμα, ἀλλ' ἐπροσποιεῖτο ὅτι δὲν μὲ ἤκουε.

« Κύριε ἀνθυπολοχαγέ, εἶπα πρὸς αὐτὸν αὐστηρῶς ὅσον ἠδυνάμην. Δὲν φαίνεται νά παρετήρησες ὅτι ἦλθα εἰς τὸ δωμάτιόν σου.

— Ἄ! καλ' ἡμέρα, Μάξιμε Μάξιμι. Δὲν θέλεις μίαν πίπαρ; ἀπεκρίθη χωρὶς νά ἐγερεθῆ.

— Συμπάθειον· δὲν εἶμαι ὁ Μάξιμος Μάξιμις, ἀλλ' ὁ λοχαγός σου.

— Τὸ αὐτὸ εἶναι. . . Δὲν θέλεις τσαί . . . ἂν εἰξέυρες ποῖα λύπη μὲ τυραννεῖ.

— Εἰξέρω ὅλα ἀπεκρίθην, πλησιάσας εἰς τὸ ἀνάκλιτρον.

— Τόσω καλλίτερα διότι δὲν ἔχω ὄρεξιν διηγηματικὴν.

— Κύριε ἀνθυπολοχαγέ, ἔκαμες πρᾶγμα διὰ τὸ ὁποῖον εἰμποροῦν νά μὲ θεωρήσουν ὑπεύθυνον.

— Ἄ! πᾶ! τί τρέλα! Πρὸ πολλοῦ τὸ ἐσυμφωνήσαμεν.

— Μὴ παιγνίδια! δός με τὸ ξίφος σου.

— Μιχαήλ, τὸ σπαθί μου.»

Ὁ Μιχαήλ ἔφερε τὸ ξίφος. Ἐκπληρώσας δὲ οὕτω τὸ χρέος μου ἐκάθησα παρ' αὐτὸν καὶ τῷ εἶπα

Ὁμολόγησε, Γρηγόριε Ἀλεξάνδροβις, ὅτι ἡ πράξις σου δὲν εἶναι καλὴ.

— Ποῖα πράξις μου δὲν εἶναι καλὴ!

— Ν' ἀρπάσῃς τὴν Λευκὴν . . . καὶ αὐτὸς ὁ ἄθλιος Αζάμας. . . Αἶ, τ' ὀμολογεῖς;

— Μὲ ἀρέσει.»

Τί ν' ἀπαντήσῃ τις εἰς αὐτό; Ἐμείνα ἔκπληκτος. . . Μετὰ στιγμιαίαν δὲ σιωπὴν, εἶπα

« Ἐάν ὁ πατήρ της τὴν ζητήσῃ θὰ ἀναγκασθῆς νά τὴν ἐπιστρέψῃς·

— Διόλου.

— Ἀλλὰ θὰ μάθῃ ὅτι εἶναι ἐδῶ.

— Καὶ πῶς θὰ τὸ μάθῃ; »

Ἐμείνα καὶ πάλιν ἄφωνος.

« Ἄκουσε, Μάξιμε Μάξιμις, εἶπεν ὁ Πέσοριν ἐγειρόμενος, εἶσαι τίμιος ἄνθρωπος . . . Ἐάν ἀποδώσωμεν τὴν νέαν εἰς τὸν ἄγριον αὐτὸν, ἢ θὰ τὴν σκοτώσῃ ἢ θὰ τὴν πωλήσῃ. Τὸ πρᾶγμα ἐγίνε δὲν ἐμποροῦμεν πλέον νά ὀπισθοδρομήσωμεν. Ἄφες τὴν εἰς τὸ οἶκμά μου καὶ πάρε τὸ ξίφος μου . . .

— Δεῖξέ μὲ τὴν, εἶπα.

— Εἶναι ἐκεῖ ἀλλὰ δὲν εἶναι δυνατὸν νά τὴν ἰδῆς σήμερον. Κάθηται εἰς μίαν γωνίαν τυλιγμένη εἰς ἐν σκέπασμα, δὲν λέγει λέξιν καὶ δὲν βλέπει κανένα, καὶ ἀγρία αἰξ εἶναι δὲν εἶναι τόσον δειλὴ. Ἐπῆρα εἰς τὴν ὑπηρεσίαν μου τὴν γυναῖκα τοῦ ἐκκλησιάρη, ἡ ὁποία γνωρίζει τὰ ταταρικά, θὰ τὴν ὑπηρετήσῃ καὶ θὰ τὴν συνειθίσῃ ὀλίγον κατ' ὀλίγον εἰς τὴν ἰδέαν ὅτι εἶναι ἰδική μου. Διότι εἰς κανένα ἄλλον δὲν θὰ ἀνήκῃ ποτὲ,» προσέθηκε γρονθοκοπήσας τὴν τράπεζαν. Συγκατέστην εἰς ὅλα. Ἰπάρχουν ἄνθρωποι εἰς τοὺς ὁποίους πρέπει πάντοτε νά ὑποχωρῶμεν.

« Καὶ πῶς! ἠρώτησα τὸν λοχαγὸν κατάρθωσε νά τὴν συνειθίσῃ εἰς τὸν ἑαυτὸν του, ἀπέθανεν αὐτὴ δούλη, ποθοῦσα τὴν πατρίδα της!

— Καὶ δικτὶ νά ποθήσῃ τὴν πατρίδα της; μήπως δὲν ἔβλεπεν εἰς τὸ φρούριον τὰ αὐτὰ βουνὰ τὰ ὁποῖα ἔβλεπε ἀπὸ τὸ χωρίον της, — τίποτε περισσότερο δὲν θέλουν αὐτοὶ οἱ ἄγριοι.— Ἐπειτα ὁ Πέσοριν τὴν εἶδεν καθημέραν κάνεν δῶρον. Κατ' ἀρχὰς εἰσιώπησε

καὶ ἀπέβριψε τὰ δῶρα ὑπερηφάνως. Αὐτὰ ὅμως ἐπέρασαν εἰς τὰς χεῖρας τῆς γυναίκος τοῦ ἐκκλησιάρη καὶ διήγειραν τὴν εὐγλωττίαν της. Καὶ τί δὲν εἶναι ἀξία νά κάμῃ ἡ γυνὴ δι' ἐν κουρέλι! . . . Ἀλλ' ἂς ἀφήσωμεν αὐτά . . . Ὁ Πέσοριν ἐπὶ πολὺ ἐκοπίασε πολὺ ἔμαθε τὴν ταταρικὴν γλῶσσαν· καὶ ἐκείνη δὲ ἤρχιζε νά ἐνοσῇ τὴν ἐδικὴν μας· ἀλλ' ἂν καὶ ἤρχιζε νά συνειθίσῃ εἰς τὴν μάτραν της καὶ παρετήρει πολυλάκις κρυφίως τὸν Πέσοριν, ἦτο πάντοτε κατηφῆς, ἑτερέτιζε μόνον τὰ τραγοῦδιὰ της καὶ τόσον συγκινητικά, ὅστε κατεθλίβετο ἡ καρδιά μου ὅταν τὴν ἤκουα ἀπὸ τὴν γειτονικὴν κάμαραν. Μίαν ἡμέραν εἶδα σακηνὴν τὴν ὁποῖαν δὲν θὰ λησμονήσω ποτέ. Ἡ Λευκὴ ἐκάθητο εἰς μικρὸν σκαμνίον εἰς τὴν κάμαράν της, ὁ δὲ Πέσοριν ὄρθιος ἐνώπιον αὐτῆς ἔλεγε.

« Ἄκουσέ με, ἀγγελὲ μου, εἰξέυρεις γρηγόρα, ἢ ἀργὰ θὰ μὲ ἀνήκῃς διὰ τί λοιπὸν μὲ τυραννεῖς! Ἀγαπᾷς κανένα; . . . Εἶπέ το καὶ σὲ ἀφίνω νά ἐπιστρέψῃς εἰς τὸν πατέρα σου.» Σχεδὸν ἀόρατος τρόμος διέδραμε ὅλον της τὸ σῶμα καὶ ἀνένευσε. « Μὲ μισεῖς λοιπὸν ἐντελῶς; » ὑπέλαθεν. Ἐκείνη ἀνεστένεζε. « Ἡ ἡ θρησκεία σου σὲ ἀπαγορεύει νά μὲ ἀγαπήσῃς; » ὠχρίασε καὶ εσιώπησε. « Πίστευσέ με ὁ Ἄλ-λαχ εἶναι ὁ αὐτὸς δι' ὅλους τοὺς ἀνθρώπους, καὶ ἂν μὲ συγχωρῇ νά σὲ ἀγαπῶ, δικτὶ θὰ σὲ ἀπαγορεύσῃ τάχα νά μὲ ἀποδώσῃς τὸν ἔρωτά μου; » ταύτας ἀκούσασα τὰς λέξεις ἡ Λευκὴ τὸν ἐκύτταξε κατὰ μέτωπον, ὡς εἰ νέα ἰδέα τὴν κατέλαβε. Δυσπιστία καὶ ἐπιθυμιανὰ πεισθῆ ἐζωγραφήθησαν ἐν ταύτῳ εἰς τοὺς ὀφθαλμούς της· καὶ τί ὀφθαλμοὶ! Ἐλαμπον ὡς φλόγες.

« Ἄκουσε, ἀγαπητὴ μου Λευκὴ, ἐξηκολούθησεν ὁ Πέσοριν, βλέπεις πόσον σὲ ἀγαπῶ! εἶμαι πρόθυμος νά κάμω τὸ πᾶν διὰ νά σὲ καταστήσω πάλιν εὐθυμον ὡς πρὶν διότι θέλω νά εὐτυχῆσῃς ἂν λυπῆσαι ἀκόμη, θ' ἀποθάνω. Εἶπέ με ἂν ἀποθάνω, θὰ ἦσαι εὐτυχής; » Ἐκράτει πάντοτε τοὺς μαύρους ὀφθαλμούς της προσηλωμένους ἐπ' αὐτοῦ. Ἐπειτα ἀφ' οὗ ἔμεινε ἐπὶ μικρὸν σίνους, ἐμειδίασε γλυκὰ καὶ ἐκλίνε τὴν κεφαλὴν δεικνύουσα ὅτι ἐκάμφθη.

Αὐτὸς δὲ τὴν ἔλαθεν ἀπὸ τῆς χειρὸς καὶ τὴν παρεκάλεσε νά τὸν ἐπιτρέψῃ νά τὴν φιλήσῃ· ἀλλ' ἐκείνη ἐπανελάμβανεν ἀσθενῶς.

« Μὴ, μὴ! Σὲ ἰκετεύω.»

Αὐτὸς ὅμως ἐπέμεινε, ἀλλ' ἐκείνη δακρύουσα καὶ τρέμουσα.

« Εἶμαι αἰχμάλωτός σου, δούλη σου, εἰμπορεῖς νά μὲ ἀναγκάσῃς τὸ εἰξέρω, » καὶ ἤρχισε πάλιν νά χύνη δάκρυα.

Ὁ δὲ Πέσοριν ἐκτύπησε τὸ μέτωπόν του γρόνθον καὶ ἦλθεν εἰς τὸ ἄλλο δωμάτιον. Εἰσῆλθον εἰς αὐτοῦ καὶ τὸν εὔρον περιπατοῦντα κατὰ μῆκος καὶ πλά-

τος, σκυθρωπὸν κ' ἐσταυρωμένως ἔχοντα τὰς χεῖρας.

« Τί σκέπτεσαι, ἀδελφέ; εἶπα

— Εἶναι διάβολος καὶ ὄχι γυναῖκα, μὲ ἀπεκρίθη, ἀλλὰ σὲ ὀρκίζομαι ὅτι θὰ τὴν ἀποκτήσω.

Ἀνένυσσ.

« Στοιχηματίζεις ὅτι πρὸ τοῦ νὰ παρέλθῃ μία ἐβδομάς...

— Ἄν θέλῃς. »

Ἐσφιγξάντων τὰς χεῖρας ἀμοιβαίως καὶ ἐχωρίσθημεν. Τὴν ἐπιούσαν, ἠγόρασαν εἰς Κιζιλίαρ, ἄπειρα δῶρα καὶ περσικὰ ὑφάσματα.

« Μάξιμε Μάξιμι, μὲ εἶπε πιστεύεις ὅτι ἀσιατικὴ καλλονὴ ἀντέχει κατὰ τοιαύτης κανονοστοιχίας;

— Δὲν γνωρίζεις τὰς Κιρκασίας, ἀπεκρίθη, ἔχουν ἠθικὴν, καὶ διαφέρουν πολὺ ἀπὸ τὰς πέραν τοῦ Κανιάσου Γεωργίας καὶ Ταταρίδας.

Ὁ Γρηγόριος Ἀλεξάνδροβις ἐμειδίσατο καὶ ἤρχισε νὰ συρίξῃ ἐμβατήριον ἄσμα.

Ἄλλ' ἐγένετο ὅ,τι προσεῖπα, τὰ δῶρα κατὰ τὸ ἤμισυ ἐπέτυχαν ἔγινε θαρβύλαωτέρα καὶ εὐαίσθητος καὶ τρυφερὰ ἂν θέλῃς, ἀλλὰ τίποτε περισσώτερον. Τότε ἀπεφάσισε νὰ μεταχειρισθῇ τὸν ἔσχατον τρόπον. Πρωῖαν τινὰ ἐπέσασε ἕνα ἵππον, ἐνεδύθη κιρκασικὰ ἐνδύματα, ὠπλίσθη καὶ εἰσελθὼν εἰς τὸ δωμάτιόν της.

« Λευκὴ, εἶπεν, εἰξεύρεις πόσον σὲ ἀγαπῶ! Σὲ ἤρπασα διότι ἤλπισα ὅτι ἐὰν μ' ἐγνωρίζεις καλλίτερα θὰ μὲ ἠγάπας τέλος... Ἦπατήθη, χαῖρε! Σὲ δίδω ὅ,τι ἔχω. Ἐπίστρεψε ἂν θέλῃς εἰς τὸν πατέρα σου, εἶσαι ἐλευθέρω. Τὸ κατ' ἐμὲ, σὲ προσέβαλα, καὶ ἐφείλω νὰ τιμωρῶσω τὸν ἑαυτὸν μου. Ποῦ ὑπάγω;... Δὲν τὸ εἰξεύρω. Δὲν θὰ τρέξω πολὺ διὰ νὰ ἀπαντήσω μίαν, σφαῖραν ἢ κάμμιαν σπαθίαν. Τότε ἐνθυμήσου με, Λευκὴ, καὶ συγχώρησέ με. »

Ἀπέστρεψε τὸ πρόσωπόν του καὶ τῇ ἔτεινε τὴν χεῖρα, τελευταῖον ἀποχαιρετισμόν. Δὲν τὴν ἔλαβε καὶ εἰσήγησε. Ἐβλεπα διὰ σχισμᾶδος τινὸς τῆς θύρας τὸ πρόσωπόν της καὶ ἡ καρδία μου ἐπιέζετο, τὴν θανάτου ὠχρότης περιεχύθη εἰς τὴν ὠραίαν μορφήν της. Μὴ λαμβάνων ἀπόκρισιν ὁ Πέσοριν ἐπροχώρησε βήματά τινα πρὸς τὴν θύραν τρέμων ἦτο ἄξιός νὰ ἐκτελέσῃ ὅ,τι εἶπε. Ἀλλὰ μόλις ἐφθασεν εἰς τὴν θύραν καὶ ἐκείνη ὀρμήσασα ἐκλαυσε καὶ ἐβρίβθη εἰς τὸν λαϊμόν του. Καὶ ἐγὼ ἤμην ἐκεῖ ὀπισθεν τῆς θύρας κλαίων ὡς μικρὸν παιδίον.

« Ὑμολογῶ ὅμως, ἐπανέλαθεν ὁ λοχαγὸς στρίβων τὸν μύστακά του, ὅτι ἠσθανόμην καὶ τινα λύπην σκεπτόμενος ὅτι ποτὲ γυνὴ δὲν μὲ ἠγάπησε κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον.

— Καὶ ἡ εὐτυχία διήρκεσε; ἠρώτησα.

— Ναί, μάλιστα ἐκείνη μᾶς ὠμολόγησε ὅτι πολὺ λάκεις εἶδε τὸν Πέσοριν εἰς τὸ ὄνειρόν της καὶ ὅτι

ποτὲ ἄνθρωπος δὲν ἐπροξένησε τὴν ἐντύπωσιν εἰς τὸ πνεῦμά της.

— Εἶναι βαρετὴ ἱστορία! » ἀνέκραξα ἄκων. Διότι περιέμενα τραγικὴν λύσιν καὶ ἐσφάλην τῆς ἐλπίδος ἐντελῶς. « Ὁ δὲ πατήρ της, ἐπανέλαθα δὲν ὑπώπτευσεν ὅτι ἦτο εἰς τὸ φρούριον;

— Μὲ φαίνεται ὅτι τὸ ὑπώπτευσεν ἀλλὰ μετὰ τινὰς ἡμέρας ἐδολοφονήθη ἰδοὺ πῶς.

« Ὁ Κάσβις ἐφαντάσθη ὅτι συναινοῦντος τοῦ πατρός του ὁ Ἀζάμας ἐκλεψε τὸν ἵππον του τοῦλάχιστον αὐτὸ πρέπει νὰ ὑποθέσωμεν, διότι παρεφύλαξεν εἰς τὴν ὁδὸν τὸν γηραιὸν ἠγεμόνα ἐπανερχόμενον ἐσπέραν τινὰ, ἀφ' οὗ μάλιστα ἀνεζήτησε τὴν κόρην του. Ὁ γέρονς εἶχεν ἀφήσει τοὺς χαλινούς ἐπὶ τοῦ λαίμου τοῦ ἵππου του, οἱ δορυφόροι του ἦσαν ὀπίσω καὶ λυπηραὶ σκέψεις κατεῖχον αὐτόν. Αἶφνης ὁ Κάσβις πηδᾷ ὡς αἰλουρος εἰς τὰ ὀπίσθια τοῦ ἀλόγου τὸν ῥίπτει κατὰ γῆς διὰ μαχαιριᾶς, δράττει τὰς ἡνίας καὶ φεύγει. »

« Ἀντεστάθμισε τὴν ἀπώλειαν τοῦ ἀλόγου του, εἶπα, ἐπιθυμῶν νὰ μάθω τὴν γνώμην τοῦ λοχαγοῦ.

— Ἐννοεῖται, ἀπεκρίθη οὗτος, καὶ κατὰ τὰς ἰδέας τοῦ τόπου τοῦτο ἦτο δίκαιον. »

Ἄγνωσθ' ἂν οἱ Ῥῶσοι ἦναι ἀξιεπαινοὶ ἢ ἀξιόμειπτοι διὰ τὴν εὐκολίαν μεθ' ἧς ὑποβάλλονται εἰς τὰ ἦθη τῶν χωρῶν ἐν αἷς ζῶσιν ἀποδεικνύει ὅμως ὅπως ὁποῦντε ἐξαιρετικὴν εὐκαμψίαν χαρακτηρὸς καὶ νοῦν συγχωροῦντα τὸ κακόν, ὅσακις ἀδύνατον εἶναι νὰ τὸ ἐμποδίσῃ.

Τὸ σαμοβάριον ἦτο κενόν οἱ δ' ἐξευγμένοι ἡμῶν ἵπποι ἔτρεμον πρὸ πολλοῦ ἐπὶ τῆς χιόνος ἢ σελήνης ὠχρὰ πρὸς δυσμαῖς καὶ εἰσέδυν ὀπισθεν μεγάλων καὶ ἀμυρῶν νεφῶν, κρεμαμένων ἐπὶ τῶν κορυφῶν τῶν μακρῶν κειμένων ὄρέων, ὡς ἐσχισμένου περιπετάσματος βράκη. Ἐξήλθομεν τῆς καλύβης. Παρὰ τὰς προρρήσεις τοῦ λοχαγοῦ, ὁ καιρὸς εἶχε καθαρισθῆ καὶ ἀνήγγελλεν ὠραίαν πρωῖαν τὸν ἄστρα ἐσχημάτιζον θαυμασίας ζωγραφίας ἐπὶ τοῦ ὀρίζοντος, ἔπειτα δὲ ἠφάνιζοντο ἀλλεπάλληλα, καθ' ὅσον αἱ λάμψεις τῆς αὐγῆς περιεχέοντο εἰς τὸν γλαυκὸν θάλλον τοῦ οὐρανοῦ. αἱ κλιτύες τῶν ἀποτόμων ὄρέων ἐφωτίζοντο μικρὸν κατὰ μικρόν. Δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ σκοτεινοὶ καὶ μυστηριώδεις κρημνοὶ, εἰς ὧν τοὺς μυχοὺς ὀμίχλη περιδινεῖτο, ὡς οἱ ὄφεις, διαδιδράσκουσα διὰ τῶν σχισμᾶδων τῶν βράχων, ὡς εἰ ἐφοδεῖτο τὴν προσέγγισιν τῆς ἡμέρας.

Τὸ πᾶν ἠσύχαζε καὶ ἐγαληνία ἐν τε τῷ οὐρανῷ καὶ ἐπὶ τῆς γῆς, ὡς πρέπει νὰ ἤρεμῃ ἡ καρδία τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῇ ἐωθινή προσευχῇ λεπτῇ καὶ ψυχρᾷ αὐρᾷ ὑπέπνεεν ἐκ σπανίων διαλειμμάτων ἀπ' ἀνατολῶν καὶ ἀνόρθου τὰς ὑπὸ πάχνης κεκαλυμμένους χαίτας τῶν ἵππων. Ἀνεχωρήσαμεν ἀκολουθοῦντες τῇ ἀθλίᾳ πεντάδι ἵππων, μόλις ἐλκόντων τὰ ἀ-

Βάμβαξ.

1. Κάλυξ. — 2. Ἄνθος. — 3. Τὸ αὐτὸ ἄνθος τὴν βίαν ἡμέραν. — 4. Τὸ αὐτὸ τὴν νύκτα. — 5. Περικάλυμμα. — 6. Θήκη. — 7. Θήκη διανοιγομένη. — 8. Θήκη σχεδὸν ὠριμος. — 9. Θήκη ὠριμος — βαμβάκιον τετελεσμένον. — 10. Τὸ βαμβάκιον διηνεμωμένον.

μάξια ἐπὶ τοῦ ὄρους Γοῦ, ἔτοιμοι νὰ ὑποβάλωμεν τῷ τροχῷ πέτρων ὅπως πρὸς στιγμὴν ἀνακούφισωμεν τοὺς ἀσθμαίνοντας ἵππους. Ἡ κατηραμένη αὐτὴ ὀδὸς ἐφαίνετο ἄγουσα εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ ἀνέβαινε κατ' εὐθείαν γρημὴν ὅσον μακρὰν ἢ ὄρασις ἐξετείνετο, κρυπτομένη ἔπειτα εἰς τὰ νέφη, φαινόμενα τὴν ἡμέραν ἐκείνην ὅτι ἀνεπαύοντο ἐπὶ τῆς κορυφῆς αὐτοῦ, ὡς ἰεραὶ ἐνεδρεῶν τὸ θυμὸν τοῦ ἡσπᾶνις τοῦ ἀέρος ἐγένετο τοσαύτη ὥστε ἠναγκαζόμεν νὰ ἐφίσταμαι συχνά, τὸ αἶμα ἀνέβαινε εἰς τὴν κεφαλὴν μου καὶ ὅμως ἠσθανόμην ὀλόκληρος ἀνέκφραστον εὐτυχίαν καὶ εὐθυμίαν, διότι ἠσθανόμην ἐμαυτὸν ὑπεράνω τοῦ κόσμου ἰστάμενον. Ἀπερχόμενοι μακρὰν τῆς κοινωνίας καὶ πλησιάζοντες εἰς τὴν φύσιν γινόμεθα πάλιν παιδία πᾶν τὸ μὴ ἀνῆκον εἰς τὴν ψυχὴν, πᾶν τὸ ὑπ' αὐτῆς ἀποκτηθὲν ἀποσπᾶται ἀπ' αὐτῆς ἐπανερχεται εἰς τὴν πρώτην αὐτῆς ὑπαρξιν καὶ εἰς τὴν ἐν τῷ μέλλοντι. Ὅστις ἐπλανήθη, ὡς ἐγὼ, ἐπὶ ἐρήμων ὄρέων καὶ παρετήρησεν ἐπὶ μακρὸν τὰ φαντασιώδη αὐτῶν σχήματα, ὅστις ἀνέπνευσεν ἄπληστος τὸν ἀέρα τῶν κοιλάδων καὶ τῶν ὑψηλῶν κορυφῶν, ἐκεῖνος ἐννοεῖ βεβαίως τὴν ἐπιθυμίαν μου νὰ περιγράψω τὰ ἐπαγωγὰ ταῦτα σκηνογραφήματα.

Σ.

(Ἐπιτελεῖ τὸ τέλος.)

BAMBAΞ.

— 000 —

Εἶδομεν πρό τινος χρόνου χάρτην τοῦ εἰς ἐκάστην εὐρωπαϊκὴν χώραν εἰσαγομένου βαμβακίου μετ' ἐνδείξεως τῆς προελεύσεως αὐτοῦ. Καὶ αἱ μὲν ἄλλαι χῶραι εἰσήγον ὀλίγον ἐκάστη, ἀλλ' ἐν ὄλῳ μεγάλην ποσότητα, τὸ δὲ κυανῶν χρώμα, εἰς τὴν Ἀγγλίαν ἐν τῷ χάρτει ὀρίσθη, ἐξ Ἀμερικῆς μὲν μάλιστα καὶ ἐξ Ἰνδιῶν δὲ, καὶ ἄλλοθεν ἐκρέον, εἰσέπιπτε λάβρον εἰς τὴν Ἀγγλίαν καὶ βεβαίως ὑπερδιπλάσιον τοῦ εἰς πᾶσαν τὴν λοιπὴν Εὐρώπην εἰσαγομένου βαμβακίου.

Περὶ τούτου λοιπὸν τοῦ ελαφροτάτου βαμβακίου, τοῦ τοσαύτην βαρύτητα ἐν τῇ ἀγγλικῇ πλάστιγγῃ ἔχοντος, δὲν εἶναι κακὸν νὰ εἰπωμεν ὀλίγας λέξεις, ἀφ' οὗ μάλιστα εἶναι ἐν τῷ παρόντι ἐκ τῶν ἰσχυροτάτων τῶν ἀθηνωτικῶν ὄπλων.

Ὁ βάμβαξ, ἐκ τῆς οἰκογενείας τῶν μαλαχοειδῶν, ἔχει καρπὸν οὔτινος ἢ μεσοσχιδῆς σπερμοθήκη περιέχει τὸ βαμβάκιον, τὸ αἷτιον τῆς ἐνδείας τῶν ἀγγλικῶν βαμβακουργειῶν καὶ μάλιστα τῶν τῆς Λιβερπόλεως. Ἡ παρατιθεμένη εἰκὼν παρίσθησι φυτὸν βάμβακος μετὰ τοῦ ἄνθους καὶ τοῦ καρποῦ του, ἦτοι, λεπύρου ἢ θήκης, κατὰ τὰς διαφόρους αὐτῶν καταστάσεις, ἀνάπτυξιν, αὐξησιν καὶ ὠρίμανσιν. Ὁ πολῦτιμος τοῦ βίμβακος χροῦς ἢ τύψη (ἐξ οὗ duvet διὰ τοῦ Λα-

τινικῶ (typha) συλλέγεται τὸν Σεπτέμβριον τότε αἱ περιέχουσαι αὐτὸν θήκαι, ὠριμάσασαι ἐντελῶς διανοίγουσιν αὐτῷ διέξοδον. Διακρίνεται δὲ τὸ βυμβάκιον εἰς βαμβάκιον ἐπίμηκες καὶ βαμβάκιον βραχύ. Ἐκ τοῦ ἐπιμήκους τὸ καλλίτερον προέρχεται ἐκ Γεωργίας, τῆς νήσου Βουρβῶνος, ἐξ Αἰγύπτου καὶ Καίτης. Ἐκ τοῦ δευτέρου προτιμᾶται τὸ τῆς Λουϊζιάνης, τῆς Αλαβάμης καὶ τῆς Καρολίνης. Καὶ ἡ Μακεδονία δὲ παράγει καλὸν βαμβάκιον ἐξαγόμενον ἰδίως εἰς τὰ Γερμανικὰ κράτη.

Ἡ χρῆσις βαμβάκινων ὑφασμάτων εἶναι ἀρχαιοτάτη. Αὐτὸς ὁ Ἡρόδοτος φαίνεται ὅτι τὸν βάμβακα ἐνοσεῖ λέγων « Τὰ δὲ δένδρα τὰ ἀγρία αὐτόθι φέρει καρπὸν εἶρια καλλονῆ τε προφέροντα καὶ ἀρετῆ τῶν ἀπὸ τῶν ὄτων καὶ ἐσθῆτι οἱ Ἴνδοι ἀπὸ τούτων τῶν δενδρέων χρέωνται » Κατὰ τὸν δέκατον Μ. Χ. αἰῶνα οἱ Ἄραβες εἰσήγαγον εἰς Ἰσπανίαν καὶ ἐνεφύτευσαν τὸ δενδρόλλιον τοῦτο. Μετ' αὐτοὺς, ἀλλὰ κατὰ τὸν 14 αἰῶνα μόνον, τὸ Μιλάνον καὶ ἡ Ἑνετία ἤγειρον βαμβακουργεῖα. Κατὰ τὸν *Univers illustré* (ἔτος Δ'. ἀριθμ. 178) ὁ πρῶτος ἐν Ἀγγλίᾳ ὑδρόμυλος πρὸς ὑφανσιν τοῦ πολυτίμου χυνοῦ κατασκευάσθη τῷ 1771 ἐν Κρομφόρδῃ (Δέρβυ) ὑπὸ τοῦ περιφήμου Ἀρκουράϊτ. Ἀλλ' ἂν καὶ μεταξὺ τῶν τελευταίων παραδεχθέντων τὸ βαμβάκιον κρατῶν ὑπάρχη ἡ Ἀγγλία, εἰσάγει μὲν ὅσον εἶδομεν ἀνωτέρω, ἐξάγει δὲ ὑπὲρ τὰ 600 ἑκατομμύρια κατεργασμένου βαμβάκιου. Μετὰ τὴν Ἀγγλίαν καὶ τελευταία εἰσήγαγεν αὐτὸν ἡ Γαλλία χάρις εἰς τὸν τὰ πρῶτα ὑφαντεῖα βαμβακίου συστήσαντα Ἀγγλὸν Μίλνιν εἰς τὸν ὁποῖον Λουδοβίκος ὁ Γ'. ἐχορήγησε τῷ 1785, 60, 000 φράγκων, τόπον καὶ ἐτήσιον μισθὸν 6,000 φρ. πρὸς ἐγκατάστασιν τοῦ πρώτου ὑφαντείου. Αἱ δὲ ἠνωμένα πολιτεῖαι ἐξαγουσιν ὑφασμένου βαμβάκιου 400 ἑκατομμυρια περίπου.

Σ.

ΠΕΡΙ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΩΝ.

—οοο—

Λειτουργίαι (1) ἐκαλοῦντο παρ' Ἀθηναίους παντοῖα, ἔργα, ἐπιβαλλόμενα ὑπὸ τῆς πόλεως εἰς τοὺς πολίτας, διὰ τῶν ὁποίων δὲν ἀπελάμβανεν μὲν πρόσοδον, ἀπηλλάττετο ὅμως δαπάνης· ἦσαν δὲ αὐταὶ τακτικαὶ ἢ ἐγκύκλιαι, γινόμεναι κατ' ἔτος, καὶ εἰς χρόνους εἰρήνης, κατὰ τινὰ τάξιν, καὶ ἑκτατοὶ διὰ τὴν χρεῖαν τοῦ πολέμου.

Καὶ τῶν μὲν ἐγκυκλίων ἡ ἐπιστημοτάτη εἶναι ἡ

(1) Τοῦτ' ἐστὶ κυρίως, ἔργον ὑπὲρ τοῦ δήμου, ἀπὸ τοῦ λεττον καὶ ἔργον. Διότι λεττος (λίττος, λήττος) ἀπὸ τοῦ λσῶς εἶναι = δημόσιος.

χορηγία, δηλ. ἡ κατάστασις χοροῦ πρὸς μουσικοὺς ἀγῶνας εἰς ἑορτὰς τελουμένας μετὰ διδασκαλίαν σκηνικῶν παραστάσεων, τραγωδιῶν, κωμωδιῶν, σατυρικῶν δραμάτων, μετὰ ἑορτωδῶν ἀσμάτων ἢ διθυράμβων, ἢ μετὰ μουσικῶν ἔργων κιθαρωδῶν αὐλωδῶν ἢ μετὰ χορῶν ὡς πυρρυσιστῶν καὶ τῶν τοιούτων. Χρέος δὲ τοῦ χορηγοῦ ἦν νὰ ἀνεύρῃ τὰ ἀναγκαῖα τοῦ χοροῦ, καὶ νὰ πληρῶνῃ δὲ τοὺς μὴ ἐχοντας χρέος νὰ ἐμφανισθῶσιν ἀμισθί' πρὸς δὲ τούτοις νὰ διδάξῃ καὶ ἀσκήσῃ αὐτοὺς, νὰ τρέφῃ κατὰ τὸν χρόνον τοῦτον, καὶ νὰ προμηθεύσῃ εἰς αὐτοὺς τὰς ἀρμοδίους εἰς τὴν διδασκαλίαν στολὰς καὶ κόσμους (1), πράγματα ἀπαιτούμενα οὐ μόνον κόπον καὶ μόχθον, ἀλλ' ἐπὶ μεγαλοπρεπῶν καὶ πολυαριθμῶν χορῶν καὶ δαπάνας μεγάλας. Ἀναγινώσκωμεν π.χ. ὅτι εἰς δύο χορηγίας τραγωδιῶν ἐδαπανήθησαν 5,000 δραχμῶν, εἰς μίαν μόνην τραγικὴν χορηγίαν 3,000 δρ. ἀπ' ἐναντίας δὲ δι' ἕνα κυκλικὸν ἢ διθυραμβικὸν χορὸν μόνον 300 δρ. δι' ἕνα ἐκ παιδῶν ἀποτελούμενον χορὸν πυρρυσιστῶν 700 δρ. δι' ἕνα κωμικὸν χορὸν 1600 δρ. Εἰ δὲ καὶ οἱ χορηγοὶ, ἢ ὑπὸ μεγάλου πρὸς τὸ ἔργον διαφόρου, ἢ ὑπὸ φιλοδοξίας καὶ σπουδῆς πρὸς τὴν τοῦ δήμου εὐνοίαν, ἔπραττον πλεόν τοῦ δέοντος, αὐτὴ ὅμως καθ' ἑαυτὴν ἡ χορηγία ἦν πάντως δαπανηρὸν ἔργον, ἀπὸ τοῦ ὁποίου οἱ πλείστοι ἀσμένως ἔβλεπον ἑαυτοὺς ἀπαλλασσομένους· ἔθεν κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Δημοσθένους, ὅτε ἡ εὐπορία καθόλου ἔλειψε, πολλάκις δύσκολον ἦν νὰ εὕρωσι τὸν διὰ τὰς ἑορτὰς ἀπαιτούμενον ἀριθμὸν χορηγῶν· ὥστε ἡ πόλις αὐτὴ ἀνεδέχετο τὴν χορηγίαν, καὶ διὰ τοῦτο χοροὶ τινες, καὶ ἴσως ὅλοι, καταργήθησαν, ὡς εἶναι γνωστὸν περὶ τοῦ τῆς κωμωδίας.

Ὁμοίαν ἂν καὶ ἦττον δύσκολος λειτουργία ἦν ἡ Γυμνασιαρχία διὰ τὰς μετὰ γυμνικῶν ἀγῶνων τελουμένας ἑορτὰς. (2) Χρέος δὲ τοῦ Γυμνασιάρχου ἦν, ὡς φαίνεται, νὰ ἀσκήσῃ εἰς τὰ γυμνάσια ἐκείνους οἱ ὁποῖοι ἤθελον νὰ ἐμφανισθῶσιν ὡς ἀγωνισταί, νὰ τρέφῃ αὐτοὺς κατὰ τὸν χρόνον τῆς ἀσκήσεως, καὶ κατὰ τοὺς ἀγῶνας αὐτοὺς νὰ παρασκευάσῃ τὴν ἀναγκαίαν κατασκευὴν καὶ διακόσμησιν τῆς παλαίστρας. Εἰς ἑορτὰς δὲ τινες ἐγίνοντο πεζοδρομιαὶ ἢ ἵπποδρομιαὶ μετ' ἀνημμένων λαμπάδων, καὶ ἡ χορηγία τῆς πρὸς τοῦτο δαπάνης ἦν ἐπίσης λειτουργία τις συγγενῆς τῆς γυμνασιαρχίας, λαμπαδαρχία καλουμένη. Κατὰ δὲ τινὰ δήλωσιν τοῦ Λυσίου ἐξωδυσέ τις διὰ τὴν εἰς τὰ Προμήθεια γυμνασιαρχίαν, ἑορτὴν μετὰ λαμπαδοδρομίας τελουμένην, 1200 δραχμάς.

(1) Ἴδὲ Βουκχίου πολιτικῆς οἰκονομίας 1, σ. 600 κ. ξ, 3.

(2) Αὐτόθι σελ. 609 κ. ξ.

Ἐτέρα δὲ λειτουργία ἦν ἡ Ἀρχιθεωρία, ἥτοι ἡ ἡγεμονία ἑορτασίου πρεσβείας (θεωρίας) τοιαύτας δὲ ἀπέστειλεν ἡ πόλις εἰς πολλὰς ἐξωτερικὰς ἑορτὰς· τούτων δὲ αἱ δαπάναι ἐχορηγοῦντο βεβαίως τὸ μὲν ἐκ τοῦ δημοσίου ταμείου, τὸ δὲ καὶ ὑπὸ τοῦ ἀρχιθεωροῦ, καὶ, ἐὰν οὗτος ἐσπούδαζε νὰ ἀναδειχθῇ ἄξιος τῆς πόλεως, ἦσαν πολλάκις ἱκανῶς ἀξιόλογοι. (1) Ἐκτὸς τούτων ὑπῆρχον ἔτι ἄλλαι τινὲς ἦττον γνωσταὶ λειτουργίαι, ὡς ἡ Ἀρρηγορία, περὶ τῆς ὁποίας οὐδὲν ἄλλο γινώσκωμεν ἢ ὅτι ἀνεφέρτετο εἰς τὴν πομπὴν ἢ ὅποια ἐτελεῖτο κατὰ τὰ Σκιοφόρια πρὸς τιμὴν τῆς Ἀθηνᾶς, καὶ κατὰ τὴν ὁποίαν αἱ Ἀρρηγοροὶ, τέσσαρες κόραι ἐκ τῶν εὐγενεστάτων, αἱ καὶ εἰς τὴν ἀπεργασίαν τοῦ ἱεροῦ πέπλου μετασχοῦσαι, ὤφειλον νὰ πομπεύσωσι· πρὸς δὲ τούτοις εἶδος τι τριηραρχικῆς λειτουργίας ἦν ἡ κατὰ τὰς ἑορτὰς ἀρματοδρομία καὶ αἱ σιαμαχίαι τῶν πλοίων. Καὶ εἰς ἐκάστην δὲ τῶν φυλῶν καὶ δήμων ἰδίως ἐγίνοντο λειτουργίαι, καὶ δὴ τὸ μὲν ἐστίασις τῶν φυλετῶν ἢ δημοτῶν εἰς ἑορτασίμους παραστάσεις, τὸ δὲ χορηγία, καὶ γυμνασιαρχία κατὰ τοὺς ἐν τοῖς δήμοις τελουμένους πανηγυρικοὺς ἀγῶνας (2). Εἰς τὰς λειτουργίας τοῦλάχιστον τὰς ὑπὲρ τῆς ὅλης πόλεως γινόμενας, ὑπεβάλλοντο κατὰ νόμον μόνον οἱ πλοῦσιοι, τῶν ὁποίων ἡ περιουσία συνίστατο εἰς μεταχὴν μεταλλεῖου, ἐπειδὴ ἐρορολογοῦντο ἄλλως ὑπὸ τῆς πόλεως. Ἐλεύθεροι δὲ ἀπὸ τῶν λειτουργιῶν ἦσαν, τινὲς μὲν ἕνεκα μεγάλης πρὸς τὴν πόλιν εὐεργεσίας, ἄλλοι δὲ ἕνεκα ἀξιώματος, ὡς οἱ ἄρχοντες κατὰ τὸν χρόνον τῆς ἀρχῆς αὐτῶν. Ἐκτὸς δὲ τούτων ἦσαν ἔτι ἐλεύθεροι αἱ ἀνέκδοτοι ἐπίκληροι κόραι καὶ τὰ ὄρφανὰ μέχρι τοῦ πρώτου ἔτους μετὰ τὴν ἐνηλικίωσιν. Οὐδεὶς δὲ ἦν ὑπόχρεος νὰ ἐκτελέσῃ συγχρόνως πλείονα τῆς μιᾶς λειτουργίας ἢ δύο λειτουργίας εἰς δύο κατὰ συνέχειαν ἔτη. (3) Περὶ δὲ τῆς ἀκολουθίας, καθ' ἣν ὤφειλον νὰ ἐκτελῶσιν αὐτὰς οἱ εἰς ταύτας ὑπόχρεοι, ὑπῆρχον φυσικῶς νομικοὶ τινες ὀριτισμοί, τῶν ὁποίων ὅμως ἡ χρῆσις εἰς ἐκάστην ἰδίαν περίστασιν ἀπῆται ἰδίαν σκέψιν· ἔθεν ἔργον τῶν φυλῶν ἦν (διότι αὐταὶ ὤριζον ὡς ἐπὶ τὸ πλείστον ἐκάστη ἕνα λειτουργῶν) νὰ σκέπτονται καὶ νὰ ἀποφασίζωσι περὶ τούτων. Ἐὰν δὲ τις δὲν ἠρέσκετο εἰς τὴν ἀπόφασιν τούτων, ἀλλ' ἐνόμιζεν ἄλλον τινὰ μάλλον ὑπόχρεων ἑαυτοῦ, ἠδύνατο οὐτος, ὡς εἰς τὴν εἰσφορὰν καὶ τὴν τριηραρχίαν, νὰ προτείνῃ τὴν ἀνταλλαχὴν τῆς περιουσίας ἐκ τούτου δὲ πολλάκις προήρχετο δίκη, κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ ἄρχων, εἰς τὸν κύκλον τοῦ ὁποίου ἀνήκεν ἡ φροντίς

(1) Αὐτόθι σελ. 300 κξ.

(2) Αὐτόθι σελ. 616 καὶ Σχοιμζων. εἰς Ἰσαῖον σελ. 221, 265, 387.

(3) Αὐτόθι σελ. 422.

τῆς ἐκάστοτε ἑορτῆς, εἶχεν ἴσως τὴν δικαιοδοσίαν.

Σπουδαιότερα δὲ καὶ δαπανηρότερα τῶν ἐγκυκλίων τούτων λειτουργιῶν ἦν ἡ ἑκτατος λειτουργία τῆς τριηραρχίας, ἥτοι ἡ κατάρτισις ἐνὸς πολεμικοῦ πλοίου· διότι, ἀφ' οὔτου οἱ Ἀθηναῖοι εἶχον οὐ μόνον τριήρεις ἀλλὰ καὶ τετρήρεις, πεντήρεις, τριακοντόρους, ἢ λέξις αὕτη ἦν ἐν χρῆσει καὶ ἐν ἀναφορᾷ πρὸς ταύτας (4). Καὶ πρὸ τῶν Περσικῶν μὲν πολέμων ὁ ἀριθμὸς τῶν πολεμικῶν πλοίων ἦν ὀλίγιστος· ἐκάστη δηλ. τῶν 48 Ναυκραριῶν, ἢ, ἀπὸ τοῦ Κλεισθέ- νους, τῶν 50, χρέος εἶχε νὰ ἐξοπλίσῃ ἐν πλείον ἀγνοοῦμεν δὲ πῶς ἐγίνετο τοῦτο· ὅτε δὲ ἠϋξήθη ὁ στόλος, καὶ αἱ Ἀθῆναι ἐγενίαν κυρίως ναυτικὴ δύναμις, αἱ Ναυκραρίαι δὲν ὑπῆρχον πλέον. Ἀλλ' ὁ Θεμιστοκλῆς καταπέσας τοὺς συμπολίτας του νὰ καταργήσωσι τὴν μέχρι τότε συνήθη διανομὴν τῆς προσόδου τῶν τοῦ Λαυρίου ἀγγυρῶν μεταλλείων, καὶ νὰ δαπανῶσι τὰ χρήματα ταῦτα εἰς τὸν στόλον, ὥρισε νὰ δίδωνται τὰ χρήματα ταῦτα εἰς ἑκατὸν ἐκ τῶν πλουσιωτέρων πολιτῶν ἀνὰ ἕν τάλαντον (διότι ἑκατὸν ἦν τὸ ὅλον ποσὸν τῆς προσόδου) καὶ ἀντὶ τούτου νὰ προσφέρῃ ἕκαστος τούτων ἀνὰ ἕν πλοῖον (2). Βραδύτερον δὲ οἱ στρατηγοὶ ὤριζον ἐκείνους οἱ ὁποῖοι ὤφειλον νὰ τελῶσιν ἐκάστοτε τριηραρχίαν, τηρουμένου βεβαίως ἐν τούτῳ νόμου τίνος καὶ ἀκολουθίας, περὶ ὧν ὅμως οὐδὲν ἐπὶ πλέον γινώσκωμεν. Μόνον οἱ πλουσιώτατοι δὲ ὑπεχρεοῦντο εἰς τὴν λειτουργίαν ταύτην· διότι τριηραρχικὴ περιουσία τίθεται πολλάκις ἀντὶ μεγάλης περιουσίας οὐδαμοῦ δὲ δηλοῦται ὁπόση ἦν αὕτη. Ἐὰν δὲ, ὡς ἀναφέρεται, ἐν τῷ περὶ πολιτεῦματος τῶν Ἀθηναίων συγγράματι (3) ἐξελέγοντο κατ' ἔτος 400 τριηραρχοὶ, ὑπολογίζεται ἴσως δι' ἕκαστον πλοῖον εἰς τριήραρχος. Ὑπῆρχον ὅμως καὶ συντριηραρχία τοῦτ' ἐστὶ ἡ δι' ἕν πλοῖον λειτουργία ἐχορηγεῖτο κοινῶς ὑπὸ δύο· τὸ δὲ πρῶτον ἀποδεικτὸν παράδειγμα ταύτης ἀνήκει εἰς τὴν Ὀλυμπ. 92, 2 (π. Χ. 411) (4). Προσέφερε δὲ ἡ πόλις τὸ πλοῖον δηλ. σκάφος καὶ ἴστων, οἱ δὲ τριήραρχοι ὤφειλον νὰ φροντίσωσι περὶ τῶν ἀπαιτουμένων σκευῶν, περὶ ἀναγκαίων τινῶν βελτιώσεων καὶ περὶ τῶν ναυτῶν. Τὸν δὲ μισθὸν τούτων παρεῖχεν ἡ πόλις, βραδύτερον δὲ καὶ τὰ σκεύη, τῶν ὁποίων ὅμως τινὲς τῶν τριηραρχῶν δὲν ἔκαμον χρῆσιν, ἀλλ' ἠγόραζον ἄλλα ἐξ ἰδίων, ἵνα φανῶσι πατριωτικώτεροι· ἀπ' ἐναντίας δὲ ἄλλοι, ἵνα καταστήσωσι τὸ βᾶρος ὅσον τὸ δυνατόν ελαφρότερον ἐξέθετον τοῦτο εἰς μειοδοσίαν (5). Ἐπειδὴ δὲ κατὰ τὸν

(1) Βουκχ. Ἐπιγρ. σελ. 467.—

(2) Πολύβιον. Α, 30, 5.—

(3) Ψευδ. Ξενοφ. περὶ πολιτ. Ἀθην. Κεφ. 3 § 4 Παραβαλ. περὶ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν πλοίων Στράβωνα Θ, σ. 395.

(4) Βουκχ. Πολ. Οἰκον. σελ. 740.— (5) Αὐτόθι. σ. 717.

τρόπον τούτον αἱ ἀπαιτούμεναι παρασκευαί ἢ κακῶς ἢ βραδέως ἐξετελούντο, ἐνίοτε δὲ καὶ ὄλως παρημελοῦντο, ἐφημέροισι καὶ ἐπὶ τῆς τριηραρχίας ἢ διὰ τὴν εἰσφορὰν πρότερον εἰσαχθεῖσα εἰς συμμορίας διαίρεσις, ὥστε ἢ αἱ αὐταὶ συμμορίαὶ ἐχρησίμευσαν καὶ πρὸς τοὺς δύο σκοποὺς ἢ τοῦλάχιστον αἱ τριηραρχικαὶ συμμορίαὶ ἐσχηματίσθησαν ὄλως ἀναλόγως πρὸς τὰς τῆς εἰσφορᾶς. Πιθανώτερον δὲ εἶναι τὸ πρῶτον (1) καθ' ἣν περίστασιν πρόδηλον εἶναι ὅτι τὸ βᾶρος ἐπιπτε μόνον εἰς τοὺς ἐν ταῖς συμμορίαῖς ἀνήκοντας πλουσίους, οἱ δὲ διὰ τῆς εἰσφορᾶς ἀνήκοντες εἰς ταύτας πένητες ἦσαν ἐλεύθεροι. Εἰς ἐκάστην δὲ συμμορίαν ἦν ἀριθμὸς τις πλοίων ἐπιβεβλημένος· ταῦτα δὲ διενέμεντο πρὸς ἀλλήλους τὰ μέλη ταύτης ὥστε ποτὲ μὲν περισσύτεροι ποτὲ δὲ ὀλιγώτεροι συνηνοῦντο δι' ἐν πλοῖον· οἱ δὲ οὕτω συνενούμενοι ἐκαλοῦντο συντελεῖς. Ἀλλὰ καὶ κατὰ ταύτην τὴν διάταξιν οἱ τῶν συμμοριῶν προϊστάμενοι πλουσιώτατοι τριακῶσι κατῶρθον νὰ ἀποβάλλωσιν ἀφ' ἑαυτῶν τὸ βᾶρος καὶ νὰ προστρέψωσιν αὐτὸ εἰς τοὺς λοιπούς. Ὅθεν ὁ Δημοσθένης προέτεινε ἄλλον τινὰ τρόπον, καθ' ὃν ἡ τριηραρχία κατέστη δασμὸς τις ὠρισμένος καὶ ἀκριβῶς προδιαγεγραμμένος. Ἡ κατὰ συμμορίας δηλ. ὑπηρεσία κατηργήθη, ἀντὶ τούτου δὲ διατάχθη νὰ συντελώσιν εἰς τὰς δαπάνας ὅλοι ἐκτὸς τῶν πενεστέρων, κατὰ λόγον τῆς περιουσίας τῶν, τῆς ἐξαρτύσεως ἐνὸς πλοίου ἐπιβαλλομένης εἰς δέκα τάλαντα, ὥστε ὁ ἔχων ἐν τάλαντον ὑπερχειροῦτο εἰς ἐξάρτυσιν ἐνὸς πλοίου, ὁ ἔχων εἴκοσι, δύο· οἱ δὲ ἔχοντες περιουσίαν μικροτέραν τοῦ τάλαντου συνηνοῦντο μετ' ἄλλων, ἕως οὗ ἡ περιουσία αὐτῶν ἀπετέλει ἐν τάλαντον, καὶ ἕκαστος ὤφειλε νὰ συνεισφέρῃ ἀναλόγως τῆς περιουσίας του. (2) Ὁ χρόνος τοῦ ἔργου διήρκει, ὡς καὶ πρότερον ἐν ἔτος· οἱ δὲ τριηραρχήσαντες ἐπὶ τοσοῦτον χρόνον ἦσαν ἐλεύθεροι ὑπηρεσίας τὸ ἐπόμενον, ἴσως δὲ καὶ τὰ δύο ἐπόμενα ἔτη, ἂν καὶ τινες δὲν ἐπωφελοῦντο ἐκ τοῦ δικαίωματος τούτου. Αἱ ἐτήσιοι δαπάναι δι' ἐν πλοῖον ἦσαν κατὰ μέσον ὄρον 40 μναὶ ἕως ἐν τάλαντον. Μετὰ δὲ τὸ τέλος τῆς ὑπηρεσίας ἦν ὑπόχρεως ὁ τριηραρχος, ὁ ἐξαρτύσας καὶ διοικήσας τὸ πλοῖον, νὰ δώσῃ λόγον πρὸ τῶν λογιστῶν· οὐδόλως δὲ εἶναι παράδοξον τούτο, ἐπεὶδὴ ὤφειλε νὰ ἀποδώσῃ εἰς καλὴν κατάστασιν τὸ ἐμπιστευθὲν εἰς αὐτὸν πλοῖον καὶ τὰ σκεῦη· πρὸς δὲ τούτοις καὶ

(1) Παραβλ. Ἀρχαιοτ. τοῦ δημοσ. Ἑλλην. δικαίου ὑπὸ Σχοιμάνου σελ. 328, καὶ αὐτόθι Σαυππίου Κριτικῆν ἐπιστολ. εἰς Γοδ. Ἑρμαννον σ. 430, Βοιμέλιον εἰς Ἀρχαιολ. ἐφημ. 1852 σ. 59, Βάκην Σχολ. Ἰπομν. Δ'. σ. 456, Βεστερμανν. εἰς Δημοσθ. Ὀλυθ. Β. § 29. Τούναντιον Βοικχ. Πολιτ. Οἰκον. 4. σ. 727, 684 καὶ Ἐπιγρ. σ. 478.—

(2) Βοικχ. Πολιτ. Οἰκον. 4. σ. 727.—

χρημάτα ἐλάμβανεν ἀπὸ τοῦ δημοσίου ταμείου ἢ πρὸς μισθοδοσίαν τῶν ναυτῶν ἢ πρὸς ἄλλας χρείας. (4) Οἱ ἄρχοντες δὲ, εἰς τοὺς ὁποίους ὤφειλε νὰ παραδώσῃ τὸ πλοῖον καὶ τὰ σκεῦη, ἦσαν οἱ ἐπιμεληταὶ τῶν νεωρίων, οἱ ὁποῖοι ἂν δὲν ἐπραττε τοῦτο προσεκάλουν αὐτὸν εἰς τὸ δικαστήριον. (2) Ἦν δὲ ὑπόχρεός ὁ τριηραρχος νὰ μένῃ ἐν τῷ πλοίῳ ἐφ' ὅσον ὁ ὀρισθεὶς διάδοχος αὐτοῦ διαδεχθῇ τοῦτον· ἐὰν δὲ οὗτος δὲν ἤρχετο κατὰ τὸν προσήκοντα χρόνον, ἠδύνατο ἐκεῖνος ἕνεκα τῆς ἐκ τούτου ἐπαυξησάσης ζημίας νὰ ἐγκαλέσῃ αὐτόν· (δικὴν τοῦ ἐπιτριηραρχήματος.) (3). Ἐὰν δὲ τις ἐνόμιζεν ὅτι τὸ ἔργον ἔπρεπε νὰ ἐπιβληθῇ οὐχὶ εἰς αὐτὸν ἀλλ' εἰς ἄλλον, ἠδύνατο νὰ προσκαλέσῃ τοῦτον εἰς ἀνταλλαγὴν περιουσίας, ὡς συνέβαινε καὶ εἰς τὰς ἄλλας λειτουργίας. (4) Εἶχε δὲ τὸ δικαίωμα ὁ προκαλούμενος νὰ ἐνεχυράσῃ ἀμέσως τὴν περιουσίαν τοῦ προκαλοῦντος καὶ νὰ σφραγίσῃ τὴν οἰκίαν αὐτοῦ καὶ ἀντιστρόφως ὁ προκαλῶν. Ἐντὸς δὲ τριῶν ἡμερῶν παρέδιδον ἀμφοτέρω ἀπόγραφον τῆς περιουσίας τῶν, τοῦ ὁποίου τὴν ἀλήθειαν ὤφειλον νὰ ἐπικυρώσωσι δι' ὄρκου. Ἐὰν δὲ ὁ μὲν εἰς ἐπέμενε ἀπαιτῶν ἀνταλλαγὴν (ἀντίδοσιν), ὁ δὲ ἄλλος ἀπέβαλλε ταύτην, ἐλύετο δικαστικῶς ἡ ὑπόθεσις, δικαζόντων τῶν στρατηγῶν (τουτ' ἐστὶ εἰς τὴν τριηραρχίαν εἰς ἄλλας δὲ λειτουργίας, ἄλλοι ἄρχοντες) καὶ οἱ δικασταὶ ἀπεφάσιζον ἐὰν ὁ προκαλούμενος ὤφειλε ἢ τὴν λειτουργίαν νὰ ἀναδεχθῇ ἢ τὴν περιουσίαν του νὰ ἀνταλλάξῃ, ἢ, ἀντιστρόφως, ὁ προκαλῶν, καὶ νὰ παύσῃ τῆς ἀπὸ τοῦ ἄλλου ἀπαιτήσεως. Σπανίως δὲ ἐγίνετο ἀνταλλαγὴ ἢ οὐδέποτε, ἐπεὶδὴ ὁ προκαλούμενος ἐὰν οἱ δικασταὶ ἐπέβαλλον εἰς αὐτὸν τὸ ἐν τῶν δύο, ἢ τὴν λειτουργίαν νὰ ἀναδεχθῇ, ἢ τὴν περιουσίαν του νὰ ἀνταλλάξῃ, προθυμότερον ἐδέχετο τὸ πρῶτον. Μέχρι δικαστικῆς δὲ ἀποφάσεως προέβαινον πολλὰκις.

Ἐὰν δὲ ἀναθεωρήσωμεν ἤδη ἐν τέλει ὅλα ταῦτα τὰ εἰς τοὺς πλουσίους ἐπιβαλλόμενα ἔργα, δυνατόν εἶναι νὰ νομίσωμεν ὅτι δὲν ἔχει ἄδικον ὁ συγγραφεὺς τοῦ μικροῦ περὶ πολιτείας Ἀθηναίων συγγράμματος, λέγων ὅτι ὁ δῆμος ἐσκόπει διὰ τῆς δαπάνης ταύτης, ἢ ὁποία, μάλιστα δὲ εἰς τὰς ἐγκυκλίους λειτουργίας, ἐγίνετο πρὸς εὐχαρίστησιν αὐτοῦ, νὰ καταστήσῃ πένητας καὶ νὰ ταπεινώσῃ τοὺς πλουσίους. Ἐὰν ὅμως ἀπροκαταλύπτως ἐξετάσωμεν τὸ πρᾶγμα, θέλει φανῆ ὑπ' ἄλλην ὄψιν· βεβαίως δὲν ἀρνούμεθα ὅτι, ἐὰν αἱ λειτουργίαι δὲν διενέμεντο δικαίως καὶ κατ' ἀξίαν τῶν εἰς ταύτας ὑποχρέων, ἦτο δυνατόν νὰ καταπιέζωνται τινες μεγάλως ἐκ τούτων, ὡς καὶ ἀληθῶς κα-

(1) Αὐτόθι σ. 702 Παραβ. Ἐπιγρ. σ. 474.—

(2) Αὐτόθι σ. 706.—

(3) Παραβ. Ἐπιγρ. σ. 491 καὶ 534.

(4) Ἀττικῆς δικῆς σ. 554.—

(5) Βοικχ. Πολιτ. Οἰκον. 4, σ. 749.

τεπιέζοντο· καὶ τούτο δὲ εἶναι βέβαιον ὅτι τινες ὑπὸ ματαιοδοξίας ἢ ἵνα καταστῶσι προσφιλεῖς ἐπραττον ὑπὲρ δύναμιν καὶ διέφθειρον τὴν περιουσίαν τῶν, τούτο ὅμως ἦν ἐξαιρέσις τοῦ κανόνος. Εἰς δικαίαν ὅμως διανομήν, ὡς οἱ νόμοι προέγραφον, καὶ εἰς ἐμφρονα περιορισμὸν εἰς τὰς ἀπαιτήσεις τῶν νόμων, ἄνευ μικρολογίας, ὡς καὶ ἄνευ περιττῆς ὑπερβολῆς, ἡ δαπάνη ἦν οὐχὶ μεγαλειτέρα ἐκείνης, ἢν ἠδύνατο νὰ χορηγήσωσιν αἱ πρόσοδοι τῶν πλουσίων, ἄνευ βλάβης τοῦ κεφαλαίου τῆς περιουσίας. Δὲν πρέπει δὲ νὰ λησμονώμεν ὅτι ἡ πρόσοδος τῶν κεφαλαίων ἦν τὸ πάλαι πολὺ μεγαλειτέρα ἢ σήμερον ὅτι κατὰ τὴν δουλείαν τὸ κέρδος τοῦ κεφαλαίου τοσοῦτον μεγαλειότερον ἦν, ὅσον ὀλιγωτέρα ἦν ἡ μετοχὴ τοῦ ἐργαζομένου ὅτι κακῶς διαχειριζόμενον κεφάλαιον ἦτο δυνατόν νὰ διπλασιασθῇ εἰς ὀλίγα ἔτη· ταῦτα δὲ ἔχοντες κατὰ νοῦν, θέλομεν ὁμολογήσει ὅτι ἕκαστον ποσὸν δαπανώμενον εἰς τὰς λειτουργίας, σχετικῶς πρὸς τὴν περιουσίαν τοῦ λειτουργοῦντος, οὐδὲ τὴν ἡμίση ἀξίαν εἶχεν ἐκείνης, ἢν ἤθελεν ἔχει κατὰ τοὺς χρόνους ἡμῶν τὸ αὐτὸ ποσὸν ἐπὶ τῆς αὐτῆς περιουσίας.

Ἐκ τοῦ Γερμανικοῦ.

E. H. ΜΟΥΧΤΟΥΡΗΣ.

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΓΙΓΑΝΤΙΑΙΟΥ ΔΕΝΔΡΟΥ

MAMUTH.

—ooo—

Ἐν ταῖς ἐκθέσεσι πρὸς τὴν ἐν Ἐδιμβούργῳ βοτανικῆν ἐταιρίαν, ἀναφέρει ὁ William Muray τὰ ἀκόλουθα, ἀφορῶντα τὴν περιγραφὴν τούτων τῶν ἐν Εὐρώπῃ ἀγνώστων γιγαντιαίων δένδρων, ἅτινα ἕνεκα τοῦ μεγέθους αὐτῶν ἐπωνομάσθησαν κολοσσιαῖα, γιγαντιαῖα, καὶ πρὸς τιμὴν τοῦ αἰοιδίου ναυάρχου Welligton, Wellingtonia gigantea.

Ὁ πρῶτος τύπος ὅπου ἀπηντήθησαν παριστάνει μικρὸν τι δάσος καλούμενον Calaveros grove, νῦν δὲ καλεῖται Mamuth, δάσος πλησίον τῶν ὄχθων τοῦ ποταμοῦ τοῦ Ἁγίου Στανισλάου καὶ τοῦ Ἁγίου Ἀντωνίου εἰς ὕψος 4,600 ποδῶν ὑπὲρ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης. Ἐνταῦθα εὐρέθησαν 92 τοιαῦτα κολοσσιαῖα δένδρα. Ἐκτὸς τούτου ἀνεκαλύφθησαν ἄλλαι δύο τοποθεσίαι ὅπου φέρονται, ἡ μία εἰς τὸ Muri-posa μὲ 460, καὶ ἡ ἑτέρα Fresno County μὲ 600 δένδρα. Τὸ ὕψος τῶν δένδρων τούτων ἀναβαίνει μέχρι τῶν 300 ποδῶν, ἢ δὲ περίμετρος αὐτῶν εἰς 90 περίπου πόδας. Ὁ Muray εἶδε δένδρον τοιοῦτον τοῦ ὁποίου τὸ ὕψος ἀνέβη εἰς 410 πόδας καὶ ἕτερον ἔχον περίμετρον 946 πόδας, ἄρα ὑψηλότερον τοῦ θόλου τῆς ἐκκλησίας τοῦ ἁγίου Πέτρου ἐν Ρώμῃ.

Τὰ δένδρα ταῦτα ἀνυψοῦνται ὡς γιγαντιαῖα γῆλαι· μέχρι τῶν 2/3 τοῦ ὕψους αὐτῶν εἶναι ἄνευ κλώνων· ὁ φλοιὸς τῶν εἶναι ἐνίοτε καθέτως διεββημένος, ὥστε φαίνεται ὁμοίως μὲ βραδωτοὺς κίονας. Αἱ εἰς Ἀγγλίαν μετενεχθεῖσαι φωτογραφίαι τοῦ δένδρου τούτου ἐπροξένησαν τὴν μεγίστην ἐντύπωσιν εἰς τοὺς περὶ τὰ ἀντικείμενα ταῦτα καταγινομένου.

Μικρὰ τοιαῦτα δένδρα μετέφεραν εἰς Ἱρλανδίαν, ἅτινα πρὸς μεγίστην τῶν βοτανικῶν εὐχαρίστησιν ἤρχισαν νὰ ἀνθίζουσι καὶ νὰ καρποφοροῦν.

Ἔτερον ὅμοιον ὡσαύτως γιγαντιαῖον δένδρον ἀνεκαλύφθη καὶ εἰς ἄλλο μέρος τῆς Καλλιφορνίας ὀνομαζόμενον *Segnoc sempervirens*.

E. ΛΑΝΔΕΡΕΡ.

Ο ΣΑΧΗΣ ΤΗΣ ΠΕΡΣΙΑΣ.

Μετὰ τὴν *Κιμώγειον εἰρήνην*, μετὰ τὴν κατάκτησιν τῆς Περσίας ὑπὸ τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου καὶ μετὰ τὴν πτώσιν τοῦ τοσάκις καταπολεμηθέντος τοῦ Πέρσας βυζαντινοῦ κράτους δὲν ὑπάρχει πλέον λόγος ἔχθρας πρὸς τὴν Περσίαν· τοὺς κατ' ἐξοχὴν ὑπὸ τῶν προγόνων ἡμῶν Ἑλλήνων βαρβάρους θεωρουμένους, τοὺς Πέρσας, διεδέχθησαν παρὰ τοῖς ἀπογόνους αὐτῶν ἄλλοι βάρβαροι, εἰς οὓς ἐφαρμόζεται τὸ τοῦ Ἀριστέιδου « Ἄχρσι ἂν οὗτος (ὁ ἥλιος), ἔφη, ταύτην πορεύηται τὴν πορείαν, Ἀθηναῖοι πολεμήσουσι Πέρσαις ὑπὲρ τῆς δεδρωμένης χώρας καὶ τῶν ἡσθεημένων καὶ κατακεκαυμένων ἱερῶν. » Εὐρισκόμεθα μακρὰν τῆς Περσίας καὶ δὲν ὑπάρχει πλέον λόγος ἵνα καύσωμεν τὰς Σάρδεις τοῦ Πέρσου μονάρχου, οὔτε οἱ τῆς Ἰωνίας Ἕλληνας πολεμοῦσι πρὸς τοὺς Πέρσας. Ἐξ ἐναντίας, πρὸ τινῶν μηνῶν συνήψαμεν πρὸς τὴν ἀδικόπως ἐπὶ τὰ κρείττω προβαίνουσαν Περσίαν ἐμπορικὴν συνθήκην διὰ τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει πρεσβείας ἡμῶν. Ὁ νῦν Σάχης, οὗ τινος παρατιθέμεθα τὴν εἰκόνα, ἀντιγεγραμμένην ἐκ πρωτοτύπου περσικῆς ἐλαιογραφίας, σταλείσης τῷ Σουλτάνῳ, εἶναι μέγας φίλος τῆς προόδου καὶ ἐπιμελεῖται αὐτοῦ ἐκπαιδεύονται ἐν Γαλλίᾳ καὶ ἰδίως ἐν Διέππῃ πολλοὶ Περσῶν παῖδες.

Σ.

ΒΟΙΚΧΙΑ.

—ooo—

Τῷ ὄντι παγκόσμιος εἶναι ὁ γαλλικὸς *Μηνέτωρ* ἀφ' οὗ ἐν αὐτῷ ἀναγκαζόμεθα ν' ἀρυσθῶμεν πληροφορίας τινὰς περὶ τοῦ ὑπὸ τοῦ ἀττικῆς ἀστεροσκοπίου ἀνακαλυφθέντος κομήτου, τὸν ὁποῖον δὲν πρέπει νὰ συγχώμεν μὲ τὸν νῦν φαινόμενον, ἀνακαλυφθέντα τὸ πρῶτον ἐν Μασαχουσέτῃ.

Ὁ Σάκης τῆς Πελοπίου.

« Ὁ Κ. Ιούλιος Σμιδτ, διευθυντὴς τοῦ ἀστεροσκοπείου Ἀθηνῶν, ἀνεκάλυψε τὸν νέον κομήτην ὡρασίαν πρὸ τοῦ Κ. Τέμπελ, τὴν 2 Ἰουλίου περὶ τὴν δεκάτην καὶ ἡμισίαν τῆς νυκτός. Τὸ ἄστρον ἐφαίνετο τότε καὶ εἰς τὸν γυμνὸν ὀφθαλμὸν, ἂν καὶ ἦτο φέγγος σελήνης, ἀλλ' ἡ λάμψις αὐτοῦ ἐλαττοῦται ταχύτατα. Ὁ Κ. Σμιδτ τὸν παρατήρησε μέχρι τῆς 11 ὥρας, ἴσως δὲ καὶ τὰς ἐπομένους ἡμέρας. Οἱ δὲ κύριοι Σίμων καὶ Τέμπελ ὤρισαν τινὰς θέσεις τὴν 5, 7, 14 καὶ 16 Ἰουλίου. Δυστυχῶς φαίνεται ὅτι κἀν

ἐκ τῶν μεγάλων ἀστεροσκοπειῶν δὲν παρατήρησε τὸν κομήτην. Ὁ Κ. Weiss ἀστρονόμος τῆς Βιέννης ἐσχέδιασε τὴν τροχίαν κατὰ τὰς παρατηρήσεις τῶν 2, 3 καὶ 15 Ἰουλίου· τὸ δὲ ἀποτέλεσμα τοῦ ὑπολογισμοῦ αὐτοῦ συμφωνεῖ ἱκανῶς πρὸς τὴν τροχίαν τὴν ἐκδοθεῖσαν ὑπὸ τοῦ Κ. Seeling ἐξ Ἀλτόνης, καὶ στηριζομένη εἰς θέσεις ἤττον πλησίον κειμένας.

« Κατὰ τὰς ὑποθέσεις τοῦ Κ. Seeling, ὁ κομήτης εἶχε τὴν 28 Ἰουλίου εἰς τὰς 10 τῆς νυκτός ἀνάβασιν εὐθεῖαν 13 ὥρων, 15 λεπτῶν, 48 δευτέρων λεπτῶν

καὶ ἀρκτικὴν ἐγκλίσιν μιᾶς μοίρας 53 λεπτῶν καὶ ἔδωσε τὴν ἡμέραν ἐκείνην περὶ τὴν 10 ὥραν καὶ 43 λεπτά τῆς νυκτός. Ἀλλ' ἡ λάμψις τοῦ μόλις εἶναι τὸ ἑκατοστὸν τῆς προτέρας.

« Ὁ κομήτης οὗτος ἐφάνη ἐξαίφνης ὡς ὁ μέγας κομήτης τοῦ παρελθόντος ἔτους. Ἀλλ' ἡ ἀναλογία αὐτῆ μόνον κατὰ τὸ φαινόμενον ὑπάρχει, διότι ὁ τοῦ 1861 εἶχεν ἤδη παρατηρηθῆ εἰς τὸ νότιον ἡμισφαίριον πολὺν χρόνον πρὶν ἢ φανῆ εἰς τὴν Εὐρώπην, ἐν ᾧ ὁ σημερινὸς δὲν ἤρχησε νὰ ᾔηται καταφανὴς εἰμὴ ὅτε ἀνεκαλύφθη. Τοῦτο ἐξηγεῖται διότι ἡ θέσις τῆς τροχιάς ὀλίγον κλίνει ὡς πρὸς τὴν ἐκλειπτικὴν καὶ παρέχει περιήλιον διάστημα ἴσον σχεδὸν πρὸς τὸ μεταξὺ γῆς καὶ ἡλίου. Ἐκ τούτων ἐξάγεται ὅτι ὁ κομήτης ἐπλησίωσε πρὸς ἡμᾶς μετὰ ταχύτητος ἴσης πρὸς τὸ ἄθροισμα τῆς ἰδίας αὐτοῦ μετακινήσεως καὶ τῆς ταχύτητος τῆς γῆς, καὶ ὅτι τὴν σήμερον ἀπέρχεται μετὰ τῆς αὐτῆς ταχύτητος. Τὴν 4 Ἰουλίου διέβηκε ὑπὲρ τὴν γῆν εἰς διάστημα 4 ἑκατομμυρίων λευγῶν περίπου. »

Ὁ δὲ Κ. Τέμπελ ἐπιπέλλει τὰ ἐξῆς εἰς τὸν Σημάρορον τῆς Μασσαλίας·

« Ὁ ὑπὸ τοῦ πατρὸς Ρόζα ἀνεκαλυφθεὶς κομήτης τὴν 23 Ἰουλίου εἶναι νέος· δὲν εἶναι δὲ ὁ ὄφθεις τῆ 2 Ἰουλίου. Παρατήρησα χθὲς τὸ ἑσπέρας ὅτι ἦν εἰσέτι ἐν τῷ ἀστερισμῷ τοῦ Καμηλοπάρδου, ἀλλ' ἠναγκάσθη νὰ μετακομίσω τὸ τηλεσκόπιον εἰς τὸν κήπον, ὅπως ἴδω τὸ μέρος ἐκεῖνον τοῦ οὐρανοῦ· ὁ ἄνεμος ὅμως μὲ ἐμπόδιζε νὰ παρατηρήσω ἀκριβῶς.

« Ὁ κομήτης τοῦ πατρὸς Ρόζα ἦν ὡραιότατος καίτοι δυσκόλως ἐμφανῆς πρὸς τὸν ἀπλῶς βλέποντα· κατὰ τὸ μέγα μου τηλεσκόπιον παρέχει ὄψιν πλησίον τῆ τοῦ μεγάλου κομήτου τοῦ 1861, ἀλλ' εἰς μικρότερον σχῆμα· ὁ πυρὴν αὐτοῦ, διάπυρος μάλιστα καὶ εὐδιάκριτος, περιβάλλεται νεφελοειδεὶ πέπλῳ 8 ἕως 10 λεπτῶν διαμέτρου· ἀντιτίθει δὲ τῷ ἡλίῳ οὐρανὸν ἕως 4 μοιρῶν μήκους καὶ μόνον 10 ἕως 12 λεπτῶν πλάτους. Ἡ μὲν πορεία αὐτοῦ εἶναι βραδυτάτη, ἡ δὲ θέσις κατ' εὐθεῖαν ἀνάβασιν 96 περίπου μοιρῶν καὶ ἡ ἐγκλίσις 72 καὶ ἡμισείας.

« Ὁ κομήτης τῆς 2 Ἰουλίου, ὃν ὁ διευθυντὴς τοῦ Ἀστεροσκοπείου Ἀθηνῶν Ιούλιος Σμιδτ ἀνεκάλυψε τὴν αὐτὴν ὡς καὶ γὰρ νύκτα εὐρίσκειται τὴν σήμερον παρὰ τὸν ἰσημερινὸν ἐν τῷ ἀστερισμῷ τῆς Παρθένου. Εἰ καὶ ἐν ὀλίγαις ἡμέραις ἤλαττώθη τὸ τε φῶς καὶ ἡ πορεία αὐτοῦ, ἠδυνήθη νὰ κατορθώσω παρατηρήσεις ἐπ' αὐτοῦ τὰς 23 καὶ 24 Ἰουλίου. »

Τηλεγράφημα δ' ἐξ Ἀλγερίου τῆς 2 Αὐγούστου 1862 τετάρτην ὥραν καὶ 25 λεπτά τῆς ἑσπέρας, σταλὲν ὑπὸ τοῦ γενικοῦ διοικητοῦ στρατάρχου καὶ δουκὸς Μιλανδῶν πρὸς τὸν στρατάρχον Vaillant, μέλος τῆς Ἀκαδημίας, λέγει ὅτι τὴν προτεραίαν κατὰ τὴν ἐν-

νάτην καὶ 55 λεπτά τῆς νυκτός ὁ Κ. Βυλάρδος ἀνεκάλυψε κομήτην ἐν τῷ ἀστερισμῷ τοῦ Καμηλοπάρδου εἰς 6 ὥρων εὐθεῖαν ἀνάβασιν καὶ 17 μοιρῶν βορείου πολικῆς ἀποστάσεως, μέγαν ἔχοντα πυρῆνα καὶ διαφανεστάτην κόμην.

Ὁ δεύτερος τῶν πρὸ μικροῦ ἀνεκαλυφθέντων κομητῶν, ὁ ἐν μὲν Φλωρεντία τῆ 22 Ἰουλίου παρατηρηθεὶς ὑπὸ τῶν Κ.Κ. Πακινόθου καὶ Τουσσαίντου, ἐν δὲ Ρώμῃ τῆ 25 Ἰουλίου ὑπὸ τοῦ πατρὸς Ρόζα, τῆ 27 ἐν Κοπενάγῃ ὑπὸ τοῦ Κ. Σχιελλεράπου, ἔγινε πλέον καταφανὴς ὡς εἶπομεν καὶ εἰς τὸν γυμνὸν ὀφθαλμὸν καὶ θέλει φανῆ ὡραιότατος περὶ τὸ τέλος τοῦ μηνός (ε. ν) κατὰ τοὺς ὑπολογισμοὺς τοῦ Κ. Ὀρνσθὲν, ὡς πάλιν ὁ Μηνότωρ λέγει. Τὴν 4 Αὐγούστου καθ' ἣν παρατηρήθη εἰς τὸν μεσημβρινὸν πῆς Βιέννης διεκρίνετο ἤδη ἄνευ τηλεσκοπίου. Ἡ κόμη αὐτοῦ εἶχε σχῆμα βριπιδίου· ἡ οὐρὰ εἶχεν ἤδη μήκος ἡμισείας μοίρας ταῖς πρώταις ἡμέραις τοῦ Αὐγούστου. Ὁ δὲ πυρὴν ἰσχυρῶς μεγεθυνόμενος λάμπει ὡς ἀστὴρ ἕκτου μεγέθους.

Κατὰ τὸ αἰδ. πατέρα Σέκχιν τὸ μικρὸν νέφος εἶναι στρογγύλον, διαμέτρου 3 ἕως 4 λεπτῶν, ἐξέχον πρὸς τὸ μέρος τοῦ ἡλίου· ἀλλ' ἡ οὐρὰ μόλις ἀρχίζει νὰ φαίνεται.

Ἡ τροχία τοῦ ἀστρου τούτου ὁμοιάζει ὀλίγον πρὸς τὴν τοῦ κομήτου τοῦ 770, ὑπολογιζομένου κατὰ τὰς σινικὰς παρατηρήσεις.

Περὶ τὰ τέλη τοῦ Αὐγούστου (νε) ἡ λάμψις τοῦ κομήτου εἶναι δωδεκαπλασίον ἢ κατὰ τὴν 31 Ἰουλίου. Περὶ μέσον τὸν Σεπτέμβριον θέλει διέλθει τὸν ἰσημερινὸν καὶ θέλει δύσει τότε περὶ τὰς δέκα τῆς νυκτός· ἀλλ' εἰς τὸ νότιον ἡμισφαίριον δύναται νὰ παρατηρηθῆ ἐπὶ πολὺ μετέπειτα.

Τὸν δεύτερον ὅμως τοῦτον κομήτην οὔτε ὁ Πατὴρ Ρόζας ἀνεκάλυψε ἐν Ρώμῃ πρῶτος, παρατήρησας αὐτὸν τῆ 25 Ἰουλίου, οὔτε οἱ ἀστρονόμοι τῆς Φλωρεντίας τῆ 22, ἀλλ' ὁ ἀκρίματος ἀμερικανὸς ἀστρονόμος, Κ. Τύτλης, ἐκ Καμβρίγης ἐν Μασαχουσέτῃ, ἀνεκάλυψε αὐτὸν τῆ 18 Ἰουλίου ὀλίγον μετὰ τὸ μεσονύκτιον.

Τὴν σήμερον, ἐξακολουθεῖ ὁ Μηνότωρ τῆς 12/14 Αὐγούστου, ὁ κομήτης εὐρίσκειται εἰς ἀπόστασιν 8 ἢ 9 μοιρῶν μόνον ἀπὸ τοῦ ἀρκτικού πόλου· διαβαίνει δὲ εἰς τὸν κατώτερον μεσημβρινὸν πρὸς τὰς ἑνδεκα καὶ ἡμισίαν τῆς ἑσπέρας. Ἡ λάμψις εἶναι ἤδη διπλασία ἢ τριπλασία τῆς ἐν ταῖς ἀρχαῖς τοῦ μηνός. Εἶναι λοιπὸν καταφανὴς εἰς γυμνὸν ὀφθαλμὸν, ἂν ὁ οὐρανὸς ᾔηται καθαρὸς, μάλιστα μετὰ τὴν δύσιν τῆς σελήνης, ἥτοι τὴν 1/13 Αὐγούστου εἰς τὴν ἐνάτην τῆς ἑσπέρας καὶ τὴν 2/14 τὴν δεκάτην καὶ τέταρτον. Ὁ κομήτης ἕνεκα τῆς περὶ τὸν πόλον θέσεώς του μένει ὁρατὸς ὅλην τὴν νύκτα. Τὴν 7/19 Αὐγού-

στου θά απέχη 44 μίρας από του πόλου και την 11/23 24 μίρας· μόνον δὲ τὴν 17/29 ἀπέρχεται ἱκανῶς μακρὰν τοῦ πόλου ὅπως φθάσῃ εἰς τὸν ὀρίζοντα κατὰ τὸν κατώτερον μεσημβρινόν, καὶ τότε θέλει ἔχει δεκαπλασίονα λάμπειν τῆς· κατὰ τὴν 20 Ἰουλίου / 1 Αὐγούστου ἐκπεμπομένης.

Ὁ κομήτης θὰ ᾔηται περιήλιος τῆ 13/25 Αὐγούστου, διέρχεται τὴν ἐπιφάνειαν τῆς ἐκλειπτικῆς τὴν 1/13 Σεπτεμβρίου διαβαίνων διὰ τοῦ δεσμοῦ αὐτῆς καταβαίνοντος εἰς μικρὰν ἀπὸ τῆς γῆνους τροχιάς ἀπόστασιν. Ἀλλ' ἡ γῆ θὰ ᾔηται τότε μακρὰν τοῦ σημείου τούτου διελθοῦσα αὐτὸ πρὸ 33 ἡμερῶν.

Ἐὰν παρίδωμεν τὴν ἀσθενῆ ἀναλογίαν τῶν στοιχείων τοῦ ἀστέρου τούτου πρὸς τὴν τροχίαν τοῦ κομήτου τοῦ 770, ὑπολογισθεῖσαν ὑπὸ τοῦ Κ. Χινδ, πρὸς οὐδένα ἐκ τῶν γνωστῶν κομητῶν εἶναι δυνατὸν νὰ ἐξομοιωσῶμεν αὐτήν. Ἀλλὰ ἐφ' ἑτοῦς δὲν δυνάμεθα νὰ κατακρίνωμεν τοὺς ἀστρονόμους ὡς πέρυσιν ὅτι κατελήθησαν ἀπροσδοκῆτως ὑπὸ φαινομένου λαμπροῦ καὶ ἀπροόπτου.

Ἀλλὰ περὶ μὲν κομητῶν *αἷλις εἰρηται* μεταβώμεν δ' ἀπ' αὐτῶν εἰς τὴν τοῦ gaz ὠφελιμωτέραν λάμπειν, διότι δὲν ἐνόησα ποτὲ εἰς τί χρησιμεύει ἡ τῶν κομητῶν. Κατὰ νέον *ρεωτερισμόν*, δι' ἀερίου ἐμφωταγωγῆθῃ τὴν 15 Αὐγούστου ὀλόκληρος ἡ πόλις τῶν Παρισίων, διὰ τὴν ἐθνικὴν ἑορτὴν τοῦ Ναπολέοντος· εἰς τὴν φωταγωγοῦσαν ταύτην τὸ ἀέριον περιεκλείετο ἐντὸς φανῶν χρωματισμένων διαφόρων χρωμάτων τῶν λεγομένων *ενετικῶν φαναρίων, lanternes venitiennes*· παρ' ἡμῶν δὲ τὸ ἀέριον φαίνεται ἐπιτηδειότερον ἢ πρὶν κατασκευαζόμενον, ἢ καθαρισθὲν πλέον. Ἐπειδὴ δὲ διακτείνονται τινες λέγοντες «στῆσατε ὅσους φανούς ἀερίου τόσους καὶ ἐλαίου καὶ θὰ ἔχετε τὸ αὐτὸ φῶς,» συμβουλευόμεν εἰς αὐτοὺς νὰ μεταβῶσιν ἀπὸ τῆς ὁδοῦ Σταδίου κατ' εὐθείαν εἰς τὴν πλατείαν τοῦ Συντάγματος, ὅπου κἀουσι πρὸ τινος χωρὶς νὰ φέγγωσιν ὅμως, ἐμπλησθέντες ἐλαίου καὶ τριμύξων λύχνων τοῦ ἀερίου οἱ φανοὶ, ἀγνοοῦμεν διὰ τί. Μάλιστα δὲ ἀληθεύει διὰ τοῦτο ἡ ὑπὸ τοῦ Κυρίου Τέλφου ἀναφερομένη ὁμοιοκαταληξία

Ἐν τῷ φάει σκοτεινός,

ἐφαρμοζομένη εἰς τὸν ἕνα μόνον ἐπὶ τῆς ὁδοῦ σταδίου ἀερίου φανὸν τὸν ἐλαίου ἀμυδρὰς λάμπεις ἐκπέμποντα, ὁ ὁποῖος ὅμως ἂν τὸ ἀέριον δὲν ὑπῆρχεν εἰσέτι ἐν Αθήναις θὰ ἦτο

Ἐν τῷ σκότει φωτεινός,

καθὼς πολλοὶ ἄλλοι ἐκ τῶν κατὰ τὰ *παρημολιμένα* τῆς πόλεως ἡμῶν τμήματα συναδέλφων του. Παρατηρητέον δὲ ὅτι δεκάτην πέμπτην Αὐγούστου ἐγένετο ἐν Γαλλίᾳ ἡ ἐπὶ τὰ φαινότατα πρόοδος τὴν ὁποίαν ἀνηγγείλαμεν, καὶ δεκάτην πέμπτην Αὐγούστου ἡ ἐπὶ

τὰ σκοτεινότερα ἡμετέρα. Παράδοξον! μόνον κατὰ 12 ἡμέρας εἴμεθα ὀπίσω!

Τὴν αὐτὴν ἑσπέραν τῆς 15 Αὐγούστου ἐκτακτος ἀμαξῶν κρότος καὶ κινήσεις ἠκούετο ἀνα πάσαν τὴν πόλιν· διότι οἱ διασκεδάσαντες ἐν τύρβῃ τὰ σκοτεινὰ τῆς μελαγχολίας των νέφη εἰς τὰς διαφόρους τῆς Ἀττικῆς ἐξοχὰς ἐπανήρχοντο πάλιν εἰς τὴν ἄλλην τύρβην, τύρβην πολυειδῆ καὶ πολυποικίλον, ὑποσχόμενοι νὰ ὀρμήσωσιν ἐκ νέου ἀθρόοι πρὸς τὰς αὐτὰς ἐξοχὰς μετὰ τινος ἡμέρας, ὅτε ἄλλη πάλιν ἄγεται ἑορτὴ τῆς θεοτόκου.

Ἀλλὰ τί καθήμεθα καὶ ὀμιλοῦμεν κατόπιρ ἑορτῆς;

Εἰσερχόμεθα τώρα εἰς τὴν τετάρτην ὥραν τοῦ ἔτους τὸ φθινόπωρον καὶ μετ' ὀλίγον θέλομεν ἔχει θεατρικὰς παραστάσεις ἑλληνικὰς τε καὶ ἰταλικὰς. Τὸ θέατρον ἐπεσκευάσθη, ἐχρωματίσθη καὶ εὐτρεπίσθη ἐσωτερικῶς κατὰ τὸν γαλλικὸν τρόπον· ὑπεράνω δὲ τοῦ προσκηνίου ἐτέθη τὸ βασιλικὸν σύμβολον, ὡς ἐν Παρισίοις τὸ αὐτοκρατορικὸν εἰς τὰ πέντε αὐτοκρατορικὰ θέατρα, τὸ Ἰταλικόν, τὸ Γαλλικόν, τὸ Ὁδεῖον, τὸ Μέγα Μελόδραμα καὶ τὸ Κωμικόν. Μόνον τὰ θεωρεῖα θέλουσι μείνει κατὰ τὸν ἰταλικὸν τρόπον διότι καὶ πολυδάπανον καὶ περιττὸν ἴσως ἦτο ν' ἀνοιχθῶσι καὶ νὰ προστεθῶσιν ἐξῶσται· μάλιστα, ἐπειδὴ τὸ θέατρον εἶναι μικρὸν ἢ προσθήκη ἤθελε σκεπάσει ὕλην σχεδὸν τὴν λεγομένην ὀρχήστραν περιλαμβανομένης καὶ τῆς *πλατείας (par-terre)* ἡ ὁποία τώρα θὰ ἔχη ἑδρας. Τὸ καθ' ἡμᾶς ὄρθην νομίζομεν τὴν ἀπόφασιν νὰ ἐπισκευασθῇ τὸ νῦν ὑπάρχον κτίριον, ἀφ' οὗ χρήματα δὲν ἔχομεν πρὸς θεμελιώσιν νέου· ἴσως δὲ καλὸν ἦτο, ἐὰν μᾶς ἐπιτρέπεται νὰ ἐκφράσωμεν γνώμην τινὰ, νὰ ἐκτίζετο ἀγορὰ ἐπὶ τοῦ εἰς ἀνέγερσιν θεάτρον ὀρισθέντος γηπέδου, τὸ ὅποιον οὐ μόνον ἄχρηστον ἐντελῶς μένει, ἀλλὰ καὶ ἐπιβλαβὲς εἰς τὴν υγείαν τῶν γειτόνων εἶναι· κάλλιστα δύναται νὰ κτισθῇ ἐκεῖ ἀγορὰ ὡς ἡ νῦν ἐν Πειραιεὶ ἐγειρομένη, καὶ εἶναι ἀνάγκη νὰ σπύσωμεν διὰ νὰ παύσῃ πλέον ἡ βάρβαρος κατὰ τῆς Ποικίλης Στοᾶς καὶ τῶν ἄλλων ἀρχαιοτήτων ὕβρις καὶ νὰ δυναθῶμεν νὰ ἀποφύγωμεν τὰς δικαίας κατακρίσεις τῶν καθ' ἡμέραν ἐπισκεπτομένων αὐτοὺς ξένων· παρὰ τὴν δυτικὴν καὶ ὠραίαν ὕψιν τῆς Ποικίλης Στοᾶς εἶναι ἐμπεπηγμένα ἢ ἐκτισμένα κουρεῖα, κρεοπωλεῖα, μαγειρεῖα κτλ. καὶ συνέχεται πρὸς αὐτὴν τὸ ἀηδὲς καὶ σαθρὸν ἐκεῖνο λείψανον τῆς τουρκικῆς κυριαρχίας, τὸ *ζαμίον*, ἐν ᾧ γυμνάζονται οἱ στρατιωτικοὶ μουσικοί. Καὶ ἐν τούτοις ὀλίγα μόνον χρήματα, μικρὸν μέρος τῶν καθ' ἑκάστην εἰς τοὺς ἄλλους δρόμους τῆς πόλεως ἐξοθευομένων, ὀλίγα μόνον ἀρκοῦσι πρὸς κατάβρῃσιν τῶν οἰκαρίων τούτων καὶ μόνον κρημνισμοῦ ἐξοδα χρήζει τὸ μουσουργεῖον τοῦ στρατοῦ, ὑπὸ τὸ ὅποιον ἀνάματος ἀκονητῆς στρέφει

ἀκαταπαύστως τὸν τροχὸν τῆς Ἀτυχίας, καὶ ἡ ὁδὸς τῆς Ἀθηνᾶς θὰ ἐξετείνεται μέχρι τοῦ μεγάλου στρατωνῶν ὅπου ἔχει πλέον ὁ δρόμος ἀρκετὸν πλάτος. Ἐὰν ταῦτα δὲν γίνωσι, συμβουλευόμεν εἰς τοὺς μὴ ἰδόντας τουρκικὴν πόλιν νὰ ὑπάγωσι νὰ σπουδάσωσιν αὐτὸν τὸν *μαχαλὲν*.— Ἀλλ' ἐπὶ τὸ προκείμενον· τὸ θέατρον θὰ φωτισθῇ διὰ *πολυαερίου*, διότι πῶς ἄλλως νὰ ὀνομάσωμεν τὸν πολυέλαιον, μετατρεπομένου τοῦ *ελαίου* εἰς *ἀέριον*;

Κατὰ τὰς Ἐλθετικὰς ἐφημερίδας γενουός τις Κ. Πόλυς ἀνέβη μετὰ δύο ὀδηγῶν εἰς τὴν ὑψηλοτέραν τοῦ Ἰουγκφράου κορυφὴν ἀπείρους κατακλιχίας δυσκολίας, ἦτοι εἰς 12,827 πόδ. ὑπεράνω τῆς θαλάσσης. Διαμείναντες δ' ἐκεῖ δέκα λεπτὰ τῆς ὥρας καὶ μὴ δυνηθέντες κἀν μίαν σημαίαν νὰ ἐμπήξωσιν ἕνεκα τοῦ σφοδροῦ καὶ παγετώδους ἀνέμου ἠναγκάσθησαν νὰ καταβῶσιν.

Ἄγγλος τις ὅμως δὲν ἠδυνήθη ν' ἀναβῇ μετὰ τῆς αὐτῆς ἐπιτυχίας. Ἐν ᾧ ἀνήρχετο μετὰ τριῶν ὀδηγῶν, εἰς τούτων σφαλῆς ἐπέσεν εἰς σχισμὰδα βάθος ἔχουσαν 50 ποδῶν καὶ ἐκινδύνευσαν οἱ μετ' αὐτοῦ διὰ νὰ τὸν σώσωσιν· ἕνεκα δὲ τοῦ λυπηροῦ τούτου συμβάντος διεκόπη ἡ ἀνάβασις.

Εἰς τὸν ἀναβάντα λοιπὸν τὸ ὄρος τοῦτο Κ. Πόλυς δύνανται νὰ ἐφαρμοσθῶσιν οἱ ἐξῆς ὠραῖοι τοῦ Alfred de Musset στίχοι:

Yang-Frau, le voyageur qui pourrait sur ta tête
S'arrêter et poser le pied sur sa conquête,
Sentirait en son cœur un noble battement,
Quand son âme, au penchant de ta neige éternelle,
Pareille au jeune aiglon qui passe et lui tend l'aile,
Glisserait et fuirait sous le clair firmament.

Τὴν Κυριακὴν 10 Αὐγ. (ν. ε.) ἐγένοντο ἐν Argenteuil πειράματα εἰς τε τὴν ἐπιστήμην καὶ τὴν θῆραν ἐνδιαφέροντα. Ὁ Κ. Devisme ὄπλοποιός τῶν Παρισίων ἐφήρμοσε πρῶτος τὰς ἐκρηγνυμένας βολὰς εἰς ἰδιαιτέρον ὄπλον πρὸς καταστροφὴν τῶν μεγάλων τετραπόδων, οἷα ὁ ἐλέφας, ὁ λέων, ἡ τίγρις, ὁ πάνθηρ κτλ. Ἐγένοντο δὲ τὰ πειράματα ταῦτα παραγγεῖλαντος τριάκοντα τοιαῦτα πυροβόλα τοῦ ἐν Κοχενχίνῃ ναυάρχου Κυρίου Βονάρ, ὅπου αἱ γαλλικαὶ προφυλακαὶ κινδυνεύουσι πολλάκις ἕνεκα τῶν πολλῶν τίγρεων. Διάφοροι στρατηγοὶ καὶ ἀνώτεροι ἀξιωματικοὶ καὶ πολὺ ἄλλο πλῆθος πεπαιδευμένων ἀνδρῶν ἦσαν παρόντες καὶ ἐξεπλάγησαν, ἐπτοθήσαν μάλιστα, ἰδόντες τὰς τρομερὰς ὀργανικὰς βλάβας, τὰς ὑπὸ τοῦ κτηνιατροῦ Κ. Monjauze εὐθὺς παρατηρηθείσας ἐν τῇ αὐτοψίᾳ τῶν δύο θυμάτων, δύο ταλαιπώρων ἵππων εἰς θάνατον προωρισμένων δι' ἀσθένειαν.

Νῦν δὲ εἶναι ἀναμφίβολον ὅτι ἡ διαβρῆγνυμένη σφαῖρα τοῦ Κ. Devisme εἶναι ὁ ἰσχυρότατος σύμμαχος κατὰ τὴν θῆραν τῶν μεγάλων τούτων θηρίων. Καὶ ἄλλαι δὲ δοκιμαὶ γενόμεναι πολλάκις ὑπὸ τοῦ

περιφήμου λεοντοκτόνου Ἰουλίου Γεράρδου καὶ ἄλλων γνωστῶν θηριοφόνων, εἶναι ἀντίβροτος ἀπόδειξις ὅτι εἰς τὸ ἐξῆς κυνηγοὶ, φυσιοσκόποι καὶ περιηγηταὶ δύνανται ἀσφαλέστερον καὶ ἐπιτυχέστερον νὰ ὀρμῶσιν εἰς καταστροφὴν τῶν ἐν Ἀφρικῇ, Ἰνδία καὶ Ἀμερικῇ θηρίων.

Σ.

ΔΙΑΦΟΡΑ.

ΑΓΓΕΛΙΑ. Βουλόμενοι τὸ κατὰ δύναμιν ἑλλειψίν τινα τῶν παρ' ἡμῶν μεγίστων ἀναπληρῶσαι, ἐξελληνίσσαμεν κατὰ τὰς ἀρχαίας πηγὰς τὸ πολλοῦ λόγου ἄξιον σύγγραμμα τοῦ Σουεγλερίου, τὴν ἱστορίαν τῆς παρ' Ἑλλήσι φιλοσοφίας. Ὡφείλομεν δὲ ἐν αὐτῇ τῇ ἀγγελίᾳ διαλαβεῖν τινα προεισαγωγικώτερον περὶ τῆς φιλοσοφίας καὶ τῆς ἱστορίας αὐτῆς καὶ περὶ τοῦ προκειμένου συγγράμματος. Ἐπειδὴ δὲ τὰ τοιαῦτα μακροτέρων δεόνται λόγων, ἐκρίναμεν καλὸν παρεπέμψαι τὸν φιλόμουσον ἀναγνώστην εἰς τι τῶν μελλόντων τευχῶν τοῦ ἀξιολόγου περιοδικοῦ συγγράμματος, τῆς *Parthoras*, ἐλπίζοντες ὅτι ὁ ἐπιεικὴς καὶ εὐμουσος συντάκτης αὐτῆς ἀξιώσει τῆς δημοσιεύσεως τὰς ὀλίγας λέξεις ἡμῶν, αἵτινες ἴσως διεκαιολογήσουσιν ἡμᾶς, τῷ τοιοῦτῳ ἔργῳ ἐπιχειρήσαντας. Ἐπειδὴ δὲ ὁ τοῦ βιβλίου ὄγκος διὰ τὰ ὕψ' ἡμῶν συνταχθέντα προλεγόμενα καὶ ὅσας προσθήκας τε καὶ μεταβολὰς τοῖς ἡμετέροις πολιταῖς οὐκ ἀνωφελῆς ἐσομένης ἠγητάμεθα ἱκανῶς ἐπισημῆθη, ἀναγκαζόμεθα τιμῆσαι αὐτὸ δώδεκα μὲν δραχμῶν διὰ τοὺς ἐν Ἑλλάδι, ἐνὸς δὲ φλωρίου αὐστριακοῦ διὰ τοὺς ἀλλαχοῦ παρεπιδημοῦντας ὁμογενεῖς. Πεποιθήκαμεν ὅτι τὸ βιβλίον οὐκ ἀνωφελὲς τοῖς ἐντευχομένοις ἔσται· ἡ ἐκδοσις ὅμως αὐτοῦ οὐκ ἐν ἡμῶν κείναι, ἀλλ' ἐν τῷ πλήθει καὶ τῇ προαιρέσει τῶν φιλομούσων συνδρομητῶν. Ἀλλὰ τῶν πρὸς τύπωσιν δαπανῶν προαπαιτουμένων, παρακαλοῦμεν τῶν φιλομούσων συνδρομητῶν, ὅσοι ἡμῶν πεποιθήσει προκαταβαλεῖν τὴν συνδρομὴν ὅπως διευκολυνθῇ ἡ τοῦ ἔργου περαιοσις. Ὅθεν οἱ βουλόμενοι καταγραφάτωσαν τὰ ἑαυτῶν ὀνόματα ὅσον οἷόν τ' εὐαναγνώστως ἐν τῇ παρούσῃ ἀγγελίᾳ.

Μὴ δυνάμενοι δὲ γράψαι ἰδίᾳ πρὸς ἕκαστον τῶν φιλομούσων φίλων, παρακαλοῦμεν αὐτοὺς θερμῶς, σημειώσαντας δι' ἀστερίσκου τὰ ὀνόματα τῶν κυρίων συνδρομητῶν, ὅσοι προῦθυμήθησαν προκαταβαλεῖν τὸ ἀργύριον, ἐξαποστειλὰ ἡμῶν πάλιν τὰς ἀγγελίας, ὅσον ἔνεστι *τάχιον*, ἐπιγράψαντας τόνδε τὸν ὄρον·

München.

Residenz-Strasse Nr. 7/1.

Τὸ δὲ προκαταβλήθην ἀργύριον μὴ πρότερον ἡμῖν ἀποστέλλαι, πρὶν ἂν ἡμεῖς, τὰς ἀγγελίας λαβόντες καὶ λογισάμενοι τὸ συνταχθῆν ποσὸν πρὸς τὰς δαπάνας τῆς τυπώσεως, ἴδωμεν ὅτι δυνατὴ ἔσται ἡ τύπωσις τοῦ πονήματος. Εἰ δ' ἀδύνατος φανήσεται, παρακαλέσομεν αὐτοὺς ἀποδοῦναι αὐτῆς τὸ ἀργύριον, οἷς περ προσήκει.

Ἐν Μονάχῳ τῇ 4 Αὐγούστου 1862.

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ ΧΑΝΤΖΕΡΗΣ.

ΕΙΔΟΠΟΙΗΣΙΣ. Ἐξῆλθε τῶν πιστηρίων μου Ἐγχειρίδιον *Μετρικῆς* πρὸς χρῆσιν τῶν Γυμνασίων ὑπὸ Α. Ρ. Ραγκαβῆ ἐκ τεσσάρων καὶ ἡμισυ τυπογραφικῶν φύλλων καὶ τιμώμενον δραχμῆς. Τὸ ὄνομα τοῦ συγγραφέως καθιστᾷ πᾶσαν ἀπὸ μέρους ἡμῶν σύστασιν περιττὴν ὀφείλεται δὲ ἀπὸ μέρους τῶν διδασκόντων τε καὶ διδασκομένων μεγάλη χάρις εἰς τὸν φιλόπονον Κ. Ραγκαβῆν, ὅστις ἀνεπλήρωσε κενὸν ἐπιστητὸν εἰς τὴν σπουδάζουσαν νεολαίαν, συμβιβάσας τὸ χρήσιμον μετὰ τοῦ εὐώνου.

Μετ' ὀλίγον δὲ θέλω δημοσιεύσει καὶ ἄλλα ἔργα τοῦ αὐτοῦ συγγραφέως καὶ ἄλλων, ὅσοι εὐηρεστήθησαν νὰ με συνδράμωσιν εἰς τὴν ἐπιχείρησίν μου, ἀναλαβόντος, χάριν τῶν ἐνδεστέρων τὴν διὰ στερεοτυπίας ἐκδοσιν πάντων τῶν διδασκτικῶν βιβλίων, καὶ παρακολουθοῦντος τὰ ἔγγραφα τοῦ μακαρίτου ἀδελφοῦ μου Ἀνδρέα. Ἐλπίζω δὲ ὅτι τὸ κοινὸν θὰ δεχθῆ μετὰ τῆς αὐτῆς εὐμενείας καὶ τὰ ἐκ τῶν ἐμῶν πιστηρίων ἔργα, τὴν κοινὴν ὠφέλειαν καμμοῦ ἐπιδιώκοντος.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 17 Αὐγούστου 1862.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΚΟΡΟΜΗΛΑΣ.

ΠΕΡΙ ΜΥΡΜΗΚΩΝ. Οἱ μύρμηκες συζῶσιν, ὡς αἱ μέλισσαι ἐν τῇ κυψέλῃ, εἰς ἀνύψωμά τι γῆς, ὅπερ αὐτοὶ κατασκευάζουσι πρὸς κατοικίαν τῶν διακρίνονται δὲ εἰς ἄρρηννας, θήλειαι, καὶ οὐδετέρους: Καὶ οἱ μὲν ἄρρηννες εἰσὶ πτερωτοὶ, καὶ μείζονες τῶν θηλέων καὶ οὐδετέρων· οἱ δὲ θήλειαι ἄπτεροι καὶ ἐλάσσονες μὲν τῶν ἄρρηννων, μείζονες δὲ τῶν οὐδετέρων ὄντες, μένουσιν ἐν τῇ φωλεᾷ, τίκτουσι τὰ ὠὰ καὶ κρύπτουσι αὐτὰ εἰς ὑπογείους ἐσκαμμένους λάκους: τίκτει δὲ ἐν θῆλυ 7,000 ὠὰ, ὅσον κέγχρου τὸ μέγεθος ἐκ τῶν ὠῶν τούτων μετὰ τινος ἡμέρας ἐξέρχονται μικροὶ σκόλπηκες, περιβαλλόμενοι μετὰ 10—14 ἡμέρας ὑπὸ λεπτοῦ καὶ σκληροῦ ὑμένους καὶ μορφοῦμενοι εἰς μύρμηκας. Οἱ δὲ οὐδέτεροι, οἱ καὶ μικρότεροι πάντων, εἰσὶν ἄπτεροι καὶ ἐργάζονται ὑπὲρ τῶν λοιπῶν, πρὸ πάντων δὲ ὑπὲρ τῆς διατηρή-

σεως τῶν νεογνῶν. Οἱ μύρμηκες δὲν ἔχουσι κέντρα ἔγγιζόμενοι ὅμως ἐκκρίνουσιν ὑγρὸν τι (=φωσφορικὸν καὶ μυρμηκικὸν ὀξύ), διεγείρον ἐπὶ τοῦ δερμάματος καῦσον καὶ κνησμόν. Ἐάν μύρμηξ εὕρῃ που τροφὴν τινα ἀπέρχεται ἐσπευσμένως ἵνα ἀναγγεῖλη τὸ εὐτυχὲς τοῦτο εὕρημα εἰς τοὺς συντρόφους αὐτοῦ, εἰδοποιῶν αὐτοὺς διὰ τῶν κεραίων, αἵτινες προστριβόμεναι ἀλλήλαις προκαλοῦσιν ἤχον τινα, ὅστις ὑπὸ τῶν ἄλλων μυρμηκῶν κάλλιστα ἐνοεῖται ἀφοῦ προσέλθωσι δὲ εἰς ἡ πλειότεροι, ἐπιστρέφουσι πρὸς τοὺς ἄλλους καὶ κάμνουσι τὸ αὐτὸ, καὶ πρὶν ἢ διατρέξῃ τὸν δρόμον εἰκοσάκις, χιλιάδες μυρμηκῶν συνέρχονται πρὸς τὴν τροφὴν, ἣν περ ὁμοῦ φιλικῶς τρώγουσι.

I. A.

ΓΙΓΑΣ καὶ ΠΥΓΜΑΙΟΣ. « Δὲν εἰδέω πῶς συμβαίνει, ἔλεγεν ὁ Ναπολέων ὁ κύριος Β *** εἶναι γίγας, ἔχει 6 ποδῶν ὕψος, ἔχω μόνον 5, καὶ ὅμως ὁσάκις μὲ ὀμιλεῖ ἀναγκάζομαι νὰ ταπεινωθῶ διὰ νὰ τὸν ἀκούσω. »

ΠΕΡΙΕΡΓΟΣ ΣΥΝΟΜΙΑΙΑ. « — Τί ἔκαμες κατὰ τὸ διάστημα τῆς ἐπαναστάσεως; ἠρώτησεν ὁ Ναπολέων τὸν κύριον De Comminges συμμαθητὴν του εἰς τὸ στρατιωτικὸν σχολεῖον ὑπηρέτησας εἰς τὸν στρατόν;

« — Ὅχι, μεγαλειότητα.

« — Ἡκολούθησας λοιπὸν τοὺς Βουρβόνους εἰς τὴν ἐξορίαν;

« — Ἰ! διόλου μεγαλειότητα, ἔμεινα εἰς τὸν τόπον μου καλλιεργῶν μικρὸν κτῆμα τὸ ὅποιον ἔχω.

« — Μεγαλειτέρα ἀνοησία, κύριε! ἔπρεπε κατὰ τὸν καιρὸν ἐκεῖνον τῆς παραχῆς νὰ ἐκτεθῆς ἢ οὕτως ἢ ἄλλως . . . Τί θέλεις τώρα;

« — Μεγαλειότητα, ταπεινὴ θέσις εἰς τὸ τελωνεῖον τῆς μικρᾶς μου πόλεως πληροῦ . . .

« — Καλὰ, Κύριε, θὰ τὴν ἔχῃς καὶ μεῖνε εἰς αὐτήν. Εἶναι δυνατόν νὰ ἤμην συμμαθητῆς τοιοῦτου ἀνθρώπου! εἶπεν ὁ Ναπολέων ἀποχωρῶν » διότι δὲν ἠδύνατο νὰ ἐνοήσῃ τὴν ὑπαρξίν ἀνευ φιλοδοξίας

Θεανῶ ἔφη « περὶ ὧν λέγειν καλῶν, περὶ τούτων σιωπᾶν αἰσχρὸν, καὶ περὶ ὧν αἰσχρὸν λέγειν περὶ τούτων σιωπᾶν ἀμεινον.

Πλάτων παρεκελεύετο τοῖς νέοις τρία ταῦτα ἔχειν, ἐπὶ μὲν τῆς γνώμης σωφροσύνην, ἐπὶ δὲ τῆς γλώττης σιγήν, ἐπὶ δὲ τοῦ προσώπου αἰδῶ.